

Nieuwsbrief

Rechtspraak Europa

Vijfde jaargang, 2016,
nr. 5 (mei)

In één [klik](#) verbonden met Europa

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU). Kernredactie: Marc de Werd en Joanne Bik. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Robin Cozijnsen, Floris Dudok van Heel, Louisa Klop, Michiel Olthof, Menco Rasterhoff, Nienke de Visser en Mirjam Winkels.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op het weblog [European Courts](#), op de [website van de rechtspraak](#), en op [Intro Europees recht](#) (alleen intern).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl of r.andrea@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2016 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam;
©2016 Joanne Bik/LBvR

Volg Rechtspraak Europa op Twitter: [@europeancourts](#) en [@joannebik1](#)

Index

Verantwoording

De redactie kiest ervoor om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

Leeswijzer

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Inhoud

Index	1
Column	1
Deel 1 – Rechtspraak.....	3
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)	3
Aansprakelijkheidsrecht.....	7
Advocatenkeuze (B – C)	7
Arbeid en sociale zekerheid (B – C).....	8
Asiel en migratie (B - S – V)	12
Belastingen en douane (Fi - S)	17
Beroepskwalificaties.....	28
Bescherming financiële belangen Unie	28
Bevriezing goederen	28
Burgerschap Unie	29
Consumentenrecht (C)	30
Detentie (omstandigheden), recht op leven, politieonderzoek (S)	36
Diensten (B)	38
Digitale markt.....	39
Discriminatie (C)	39
Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B).....	39
Familieleven (Fa).....	41
Financiële markten (C).....	42
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C - S).....	42
Godsdienstvrijheid	44
Grondrechten (Handvest) en EVRM - algemeen.....	45
Handel, handelsagenten en antidumping (C)	45
IE – Intellectuele eigendom (C)	46
Insolventie	53
Institutioneel recht	53
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa).....	53
Landbouw en visserij (B - C)	59
Levenslang (S).....	61
Luchtvaart (B - C)	63
Mededinging (C).....	64
	2.

Milieu en natuur (B)	67
Nutsvoorzieningen (B).....	71
Openbaarheid van bestuur	74
Overheidsaansprakelijkheid	75
Overlevering en uitlevering (S).....	75
Prejudiciële procedure	77
Privacybescherming en persoonsgegevens (C - S).....	77
Procesrecht en recht op eerlijk proces (B – C - S)	78
Staatssteun (B).....	81
Strafrecht algemeen	84
Technische voorschriften	84
Terrorisme	84
Vennootschappen en vrijheid van vestiging (C –Fi).....	85
Vervoerrecht.....	86
Vrij verkeer	86
Vrijheid van meningsuiting.....	87
Vrijheid van vereniging.....	88
DEEL 2 – OVERIGE INFORMATIE.....	89
Algemeen.....	89
Cursus en opleiding	89
Informatievoorziening (alleen voor de rechtspraak)	93
Nieuwsbrieven	93
NL prejudiciële verwijzingen.....	94
Vacatures.....	94

Column

Prejudiciële procedure: iedereen doet mee behalve de vragensteller

De prejudiciële procedure vormt de *'hoeksteen van het rechterlijke systeem'* dat de EU kent. Het verzekert de uniformiteit van het Europees recht en is cruciaal voor de rechtsvorming binnen de EU. De procedure draagt ook bij aan rechtsbescherming van particulieren. Dit is belangrijk, gelet op de beperkte directe toegang voor particulieren tot de Europese rechter. Het is ook een bijzondere procedure. Het is een dialoog van rechter tot rechter die beheerst wordt door *'de geest van samenwerking'*, aldus het EU-Hof. Het EU-Hof en nationale rechters hebben een gedeelde verantwoordelijkheid om hun dialoog tot een succes te maken. Zonder vragen kan het EU-Hof zijn taak als hoogste Europese rechter niet uitoefenen. Verwijzende rechters zijn op hun beurt afhankelijk van het antwoord van het Hof om het nationale geschil op te lossen.

Het succes van deze samenwerking is afhankelijk van meerdere factoren. Zo is de kwaliteit van de prejudiciële verzoeken van grote invloed op een succesvolle dialoog. Onvolledige of onduidelijke verzoeken vereisen extra inspanningen aan de kant van het EU-Hof, en verhogen het risico op miscommunicatie. Een andere belangrijke factor is de procedure bij het Hof zelf. Nadat de vragen zijn voorgelegd aan het Hof, is het voor de vragensteller wachten op antwoorden. Partijen in het hoofdgeding, EU-instellingen en lidstaten kunnen ondertussen deelnemen aan de procedure bij het Hof. Zij kunnen schriftelijk en mondeling hun visie geven op de gestelde vragen. Kortom: de vragensteller zelf is de grote afwezige in Luxemburg!

Lidstaten hebben in Luxemburg een bijzondere positie. Zij geven hun visie als *amicus curiae*. Maar, de lidstaat waar de vragen vandaag komen heeft vaak ook een direct belang bij de nationale zaak. Zo komt het weleens voor dat deze lidstaat een ontvankelijkheidsverweer voert ten aanzien van een prejudicieel verzoek, of betoogt dat de verwijzende rechter het nationale recht verkeerd uitlegt.

De verwijzende rechter kan niet reageren op deze verwijten. Ook komt het voor dat het EU-Hof in aanloop naar of tijdens de zitting vragen stelt over de feiten en het toepasselijke nationale recht. Dit terwijl de verwijzende rechter op deze punten een beslissende rol heeft. Vanuit het perspectief van de dialoog is dit opvallend. De gedeelde verantwoordelijkheid van het Hof en nationale rechters wordt niet ten volle waargemaakt, en dat kan een effectieve dialoog in de weg staan.

De vraag is hoe dit opgelost kan worden. De verwijzende rechter kan bijvoorbeeld naar de zitting komen en passief luisteren naar de pleidooien en de discussie tijdens de zitting. Dit kan nuttig zijn, maar zorgt niet voor een effectieve dialoog met het EU-Hof. AG Wattel stelt in zijn [NJB-blog van 23 november 2015](#) voor om de vragensteller spreektijd te geven op de zitting om zo misverstanden over de feiten en het nationale recht te zetten of de gestelde vragen toe te lichten. Op het eerste gezicht een aantrekkelijke oplossing, maar ook drastisch, aangezien het de aard en sfeer van de zitting in Luxemburg radicaal verandert. Is dat wel nodig? Ik aarzel. De sleutel moet misschien eerst binnen de huidige kaders gevonden worden. Denk bijvoorbeeld aan [artikel 101 van het Procesreglement](#). Op grond van deze bepaling kan het EU-Hof de verwijzende rechter om nadere verduidelijkingen vragen. Het EU-Hof maakt slechts sporadisch gebruik van

deze bepaling. Dit is jammer, want de bepaling heeft de potentie om de dialoog tot volle wasdom te laten komen. Toepassing van artikel 101 is uiteraard in de praktijk niet zonder problemen. Afhankelijk van de bepalingen van het nationaal procesrecht kan het zijn dat een verwijzende rechter de zaak moet heropenen en partijen moet horen. Dit kost uiteraard tijd. Maar, toch verdient een ruimere inzet van artikel 101 voorkeur vanwege de potentiële voordelen voor de dialoog.

Als het EU-Hof partijen of lidstaten verzoekt schriftelijke vragen te beantwoorden, krijgt de verwijzende rechter een kopie van deze vragen en ook de antwoorden. Waarom wordt de verwijzende rechter niet verzocht te reageren op deze antwoorden? Of, waarom wordt hij niet zelf verzocht op die vragen te reageren? Zeker, als die vragen betrekking hebben op de feiten of het toepasselijke nationale recht. Voor mij speelt mee dat artikel 101 nu zo beperkt wordt ingezet dat het de vraag is of er een volledig beeld is van alle praktische en juridische problemen die kunnen opspelen. Ik ben optimistisch over de rechtelijke creativiteit (en stoutmoedigheid?) om – binnen de grenzen van het nationale procesrecht - op een praktische en snelle manier het EU-Hof toch de gewenste verduidelijking te geven. Ik zeg daarom: Hof probeer het en betrek de vragensteller!

Jurian Langer

Prof. mr. dr. Jurian Langer is bijzonder hoogleraar Europees recht en de Nederlandse rechtsorde bij de vakgroep Europees recht, Rijksuniversiteit Groningen. Deze column is geschreven op persoonlijke titel, maar zijn observaties zijn gekleurd door zijn werkzaamheden bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar hij als hoofd van het Hofcluster leiding geeft aan het team van agenten die namens Nederland optreden als proces gemachtigde in procedures bij het EU-Hof. Als agent treedt hij ook regelmatig op in procedures bij het EU-Hof.

Deel 1 – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)

HvJEU – ARREST – 5 april 2016 – Zaak C-689/13 – PFE – Grote Kamer – [arrest](#)

Verplichting tot stellen prejudiciële vragen niet beperkt door Italiaans recht waarbij rechters de kwestie dienen voor te leggen aan voltallige zitting van de eigen instantie

RICHTLIJN 89/665/EEG. ARTIKEL 267 VWEU. Het betreft een geding tussen PFE en Airgest betreffende de vraag of de gunning door deze laatste onderneming van een overheidsopdracht voor diensten aan GSA en aan Zenith Services Group Srl (ZS) rechtmatig is verlopen.

Hof: Een principaal beroep van een inschrijver op een opdracht dat strekt tot uitsluiting *van een andere inschrijver omdat hij zijns inziens wordt geschaad door een schending van het Unierecht, kan niet niet-ontvankelijk worden verklaard op de grond dat het door die andere inschrijver ingestelde incidentele beroep volgens nationaal recht bij voorrang moet worden onderzocht.*

De Italiaanse wetgeving waarbij een kamer van een in laatste instantie rechtsprekende instantie een kwestie betreffende de uitleg van het Unierecht aan de voltallige zitting van deze instantie moet voorleggen als zij het niet eens is met de lijnen die deze voltallige zitting daarover heeft uitgezet, en aldus daarover geen prejudiciële vraag aan het EU-Hof kan stellen, is i.s.m. het Unierecht. Ook de vraag of een rechtelijke instantie zelf al het mogelijke moet doen om ervoor te zorgen dat het Unierecht wordt toegepast op de door het Hof uitgelegde wijze wordt door het Hof bevestigend beantwoord.

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-324/14 – PARTNER Apelski Dariusz – Polen – [arrest](#)

RICHTLIJN 2004/18/EG. RICHTLIJN 2014/24/EU. Het betreft een geding tussen Partner Apelski Dariusz en de stedelijke reinigingsdienst over de uitsluiting van Partner van de procedure voor het plaatsen van de overheidsopdracht voor de algehele mechanische reiniging van de straten van de stad Warschau (Polen) voor de jaren 2014 tot en met 2017.

Hof: *De artikelen 47, lid 2, en 48, lid 3, van richtlijn 2004/18/EG moeten aldus worden uitgelegd dat:*

- *zij het recht erkennen van iedere ondernemer om zich voor een welbepaalde opdracht te beroepen op de draagkracht van andere entiteiten, ongeacht de aard van zijn banden met die entiteiten, mits bij de aanbestedende dienst wordt aangetoond dat de gegadigde of de inschrijver werkelijk kan beschikken over de voor de uitvoering van die opdracht noodzakelijk middelen van die entiteiten, en*
- *het niet is uitgesloten dat de uitoefening van dat recht, in bijzondere omstandigheden kan worden beperkt. Dit is met name het geval wanneer de voor*

de uitvoering van die opdracht noodzakelijke bekwaamheden waarover een derde entiteit beschikt, niet kunnen worden overgedragen aan de gegadigde of de inschrijver, zodat deze laatste zich slechts op die bekwaamheden kan beroepen indien die derde entiteit rechtstreeks en persoonlijk deelneemt aan de uitvoering van die opdracht.

Artikel 48, leden 2 en 3, van richtlijn 2004/18 moet aldus worden uitgelegd dat de aanbestedende dienst, gelet op het voorwerp en de doelstellingen van een bepaalde opdracht, met het oog op de correcte uitvoering van die opdracht in bijzondere omstandigheden in de aankondiging van de opdracht of in het bestek uitdrukkelijk nauwkeurige regels kan vaststellen volgens welke een ondernemer zich op de draagkracht van andere entiteiten kan beroepen, voor zover die regels verband houden met en in verhouding staan tot het voorwerp en de doelstellingen van die opdracht.

De in artikel 2 van richtlijn 2004/18 neergelegde beginselen van gelijkheid en non-discriminatie van ondernemers moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich in omstandigheden als in het hoofdgeding ertegen verzetten dat een aanbestedende dienst na de opening van de in een procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht ingediende inschrijvingen het verzoek aanvaardt van een ondernemer die een inschrijving voor de gehele opdracht heeft ingediend, om zijn inschrijving slechts bij de gunning van bepaalde delen van die opdracht in aanmerking te nemen.

De in artikel 2 van richtlijn 2004/18 neergelegde beginselen van gelijkheid en non-discriminatie van ondernemers moeten aldus worden uitgelegd dat zij vereisen dat een elektronische veiling voor de deelname waaraan een ondernemer die een aan de eisen beantwoordende inschrijving heeft ingediend, niet is uitgenodigd, wordt geannuleerd en opnieuw wordt begonnen, ook al kan niet worden vastgesteld dat de deelname van de uitgesloten ondernemer de uitkomst van de veiling zou hebben gewijzigd. In omstandigheden als in het hoofdgeding kunnen de bepalingen van artikel 48, lid 3, van richtlijn 2004/18 niet worden uitgelegd in het licht van de bepalingen van artikel 63, lid 1, van richtlijn 2014/24/EU.

HvJEU – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 28 april 2016 – Gevoegde zaken C-439/14 en C-488/14 – Star Storage SA – Roemenië - [conclusie](#)

Nationale regeling waarbij voor de toegang tot beroepsprocedures een ‚zekerheid voor goed gedrag‘ moet worden gesteld

RICHTLIJNEN 89/665/EEG en 92/13/EEG. Verzet het Unierecht zich ertegen dat een lidstaat een verzoeker verplicht een „zekerheid voor goed gedrag“ te stellen om toegang te krijgen tot procedures voor beroep tegen besluiten inzake overheidsopdrachten van aanbestedende diensten? De nationale wettelijke regeling in de hoofdgedingen bepaalt dat de aanbestedende diensten de zekerheid voor goed gedrag inhouden wanneer de instantie die bevoegd is voor het beroep tegen hun besluiten, het beroep verwerpt of de verzoeker het beroep intrekt. De verwijzingsbeslissingen hebben dus betrekking op de werkingssfeer van het recht op toegang tot een doeltreffende voorziening in rechte in het kader van overheidsopdrachten, een recht dat niet enkel wordt gewaarborgd door artikel 47 Handvest grondrechten EU maar ook specifiek tot uitdrukking wordt gebracht in richtlijnen van de Unie betreffende procedures voor de gunning van

overheidsopdrachten. In hoeverre kunnen lidstaten het aanvechten van besluiten van aanbestedende diensten onderwerpen aan financiële vereisten met het oog op het verminderen van het risico op vexatoire beroepen, dat wil zeggen beroepen die hoogstwaarschijnlijk niet slagen en er enkel toe strekken de gunningsprocedure te belemmeren?

A-G: Artikel 1, leden 1 en 3, van richtlijn 89/665/EEG en artikel 1, leden 1 en 3, van richtlijn 92/13/EEG, gelezen in het licht van artikel 47 van het Handvest, verzetten zich tegen een nationale wettelijke regeling, op grond waarvan een verzoeker een ‚zekerheid voor goed gedrag‘ moet stellen om toegang te krijgen tot een procedure voor beroep tegen besluiten inzake overheidsopdrachten van een aanbestedende dienst en waarbij de aanbestedende dienst die zekerheid moet inhouden indien het beroep wordt verworpen of ingetrokken, ongeacht of het vexatoir is. Diezelfde Unierechtelijke bepalingen verzetten zich ook tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan een verzoeker een ‚zekerheid voor goed gedrag‘ moet stellen om toegang te krijgen tot een procedure voor beroep tegen besluiten van een aanbestedende dienst en waarbij die verzoeker de zekerheid automatisch terugkrijgt na afloop van de procedure, ongeacht de uitkomst ervan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 15 april 2016 – Zaak C- 131/16 – Archus et Gama – [verwijzing](#)*

Digitalisering nodig bij aanbesteding?

RICHTLIJN 2007/66/EG. RICHTLIJN 2004/17/EG. De overheidsopdracht in deze zaak betreft digitalisering van stukken en beschikbaar maken in het netwerk van de aanbestedende dienst, de Poolse aardolie- en aardgasproductiemaatschappij (verweerster). Verzoekster, een combinatie, schrijft in op de opdracht. Eén van de voorwaarden van de opdracht is (de kwaliteit van) het microfilmen, waaraan in de opdracht specifieke eisen zijn gesteld. Inschrijvers moeten daarvan een proefset overleggen. Nadat verzoekster een inschrijving heeft ingediend vraagt zij om een correctie te mogen aanbrengen aangezien de ingeleverde proef niet de proef was die zij had willen inleveren. De aanbestedende dienst laat weten dat de nieuw toegezonden microfilm als een aanvulling wordt beschouwd, en vraagt tevens om aanvullende informatie over de methode van microfilmen en technische kenmerken die bij eerste aanbidding ontbraken. Daarna wordt de inschrijving alsnog afgewezen omdat die (voor wat betreft beide proefsets) niet aan de gespecificeerde essentiële voorwaarden voldeed. De opdracht wordt gegund aan Digital Center (DC). Verzoekster vraagt de Aanbestedingskamer om herziening van de beslissing. Zij stelt dat de inschrijving van DC niet voldoet aan de procedurevoorwaarden en eist alsnog toewijzing van de opdracht. Hier gaat het om de aanvulling van de in de gestelde eisen gevraagde documentatie en proefsets, waartoe in de Poolse wet geen voorbehoud is gemaakt. Dit had echter wel een wijziging van de inschrijving tot gevolg en partijen zijn het oneens over de gevolgen daarvan voor de aanbesteding. In C-599/10 heeft het HvJ benadrukt dat de aanbestedende dienst geen enkele wijziging van de inschrijving moet verlangen of accepteren. Daarnaast stelt hij nog een vraag over het procesbelang van verzoekster. Aangehaalde jurisprudentie: C-91/08 Wall; C-599/10 SAG ELV Slovensko e.a.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 22 april 2016 – Zaak C- 155/16 – Sarval Sud-Est e.a. – [verwijzing*](#)

Zaak over overheidsopdrachten tot verwerking van vee dat niet voor consumptie geschikt is.

RICHTLIJN 2004/18/EG. De Franse staat bepaalde de prijs voor de verwerking. Financiering vond plaats uit een daartoe ingesteld fonds dat werd gevuld door belasting te heffen over de verwerking. Het HvJEU heeft in C-126/01 bepaald dat dit staatssteun voor de veehouders en slachthuizen oplevert aangezien het ophalen van het vee kosteloos geschiedt. Deze kosten zouden inherent zijn aan de economische activiteit van veehouders en slachthuizen. Het door Frankrijk aangevoerde gezondheidsveiligheidsbeleid werd afgewezen: het Verdrag maakt geen onderscheid naar redenen voor overheidsinterventies. In 2004 is de regeling gewijzigd: veehouders betalen voortaan samen met de distributeurs een belasting 'over de slachting'. Er zijn toen privaatrechtelijke (beroeps)verenigingen zonder winstoogmerk opgericht (ATMs = Animaux Trouvés Morts) die hun kas vullen met vrijwillige bijdragen (VB). Sinds 2008 bepaalt een wet dat het weghalen van kadavers een taak van openbare dienst is. Veehouders zijn verplicht kadavers aan een erkende entiteit toe te vertrouwen, hetgeen zij aan de hand van contracten moeten kunnen aantonen. In sommige sectoren heeft de Staat de VB aan de ATMs verplicht gesteld ('VVB'). In zaak C-677/11 heeft het HvJEU bepaald dat het 'algemeen verbindend verklaren' van bijdragen geen bestanddeel van een steunmaatregel vormt, het betreft bijdragen die privaatrechtelijk van aard blijven. In mei 2013 wordt door verweersters een openbare aanbesteding (ook in PbEU) uitgeschreven tot verwerking van dood gevonden vee. De procedure wordt echter beëindigd omdat verweersters meenden niet gehouden te zijn aan de regels voor overheidsopdrachten. Zij sluiten vervolgens overeenkomsten met verzoeksters. Drie daarvan (behorend tot het Saria-concern) starten een procedure tot nietigverklaring (twee andere worden tot interventie gedwongen) omdat de aanbestedende dienst de regels niet zou hebben nageleefd. De rechter wijst de vordering af omdat de ATMs geen aanbestedende dienst zijn in de zin van RL 2004/18.

De verwijzende rechter (Hof van Cassatie) stelt vast dat ATMs niet voorkomen op de bijlage bij Richtlijn 2004/18. De Staat heeft oprichting wel aangemoedigd, maar dit niet verplicht. De vraag of de ATMs zijn opgericht en als doel hebben om specifiek tegemoet te komen aan behoeften van algemeen belang kan hij niet zonder meer beantwoorden. Zij maken geen gebruik van publieke middelen maar mogen verplichte (vrijwillige) bijdragen innen. Daarop is staatstoezicht in de wet geregeld; een overheidsvertegenwoordiger kan deelnemen aan beraadslagingen maar heeft slechts een raadgevende stem. Het HvJEU heeft in C-526/11 voor recht gezegd aan welke criteria het toezicht zou moeten voldoen.

Aangehaalde jurisprudentie: C-526/11 IVD; C-677/11 Doux Élevages

REGELGEVING EU

Rechtstreekse werking aanbestedingsrichtlijnen ([Europa decentraal](#))

REGELGEVING NL – Aanbestedingswet

Publicatie veelgestelde vragen voorlichtingsbijeenkomsten gewijzigde

Aanbestedingswet ([Europa decentraal](#))

CONSULTATIE

Public consultation for the evaluation of Directive 2009/81 on public procurement in the fields of defence and security, loopt tot 8 juli 2016, ([EC](#))

OVERIG

Kroniek jurisprudentie aanbestedingsrecht 2015 ([Nysingh](#))

Aansprakelijkheidsrecht

Nieuws over het aansprakelijkheidsrecht en het aansprakelijkheidsrecht in het nieuws ([Ucall](#))

Advocatenkeuze (B – C)

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-5/15 – Büyüktipi – [Hof Amsterdam](#) – [arrest](#)

Recht op advocaat bij rechtsbijstandsverzekering geldt ook voor administratieve bezwaarprocedures

RICHTLIJN 87/344/EEG. In het arrest Sneller/Das (C-442/12) bevestigde het Hof het recht van een verzekerde op rechtsbijstand door een advocaat, en niet door een werknemer van de verzekeraar, in administratieve en gerechtelijke procedures. De vraag rijst thans of dit ook geldt voor administratieve bezwaarprocedures, zoals voor het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), dat vaststelt op welke zorg een verzekerde op grond van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten aanspraak kan maken.

Hof: Het in artikel 4, lid 1, onder a), van richtlijn 87/344/EEG bedoelde begrip „administratieve procedure” omvat mede de fase van bezwaar bij een bestuursorgaan waarin dat orgaan een voor beroep in rechte vatbaar besluit geeft.

- Europese Hof van Justitie geeft ruime uitleg aan vrije advocaatkeuze ([advocatie](#))
- Europees Hof van Justitie rekt recht op vrije advocaatkeuze verder op ([omgevingsweb](#))
- HvJ EU kent ruime werking toe aan het recht op vrije advocaatkeuze in administratieve procedures ([cassatieblog](#))

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-460/14 – Massar – Hoge Raad – arrest

Recht op advocaat bij rechtsbijstandsverzekering geldt ook voor ontslagprocedures voor het UWV

RICHTLIJN 87/344/EEG. Massar heeft een rechtsbijstandsverzekering afgesloten. In dat verband heeft hij DAS verzocht om kostendekking voor rechtsbijstand door een externe advocaat in een ontslagprocedure voor het UWV. Volgens DAS gaat het hierbij niet om een gerechtelijke of een administratieve procedure, maar om een procedure bij een overheidsorgaan.

Hof: Het in artikel 4, lid 1, onder a), van richtlijn 87/344/EEG bedoelde begrip „administratieve procedure” omvat mede een procedure die ertoe leidt dat een bestuursorgaan de werkgever vergunning verleent, de voor rechtsbijstand verzekerde werknemer te ontslaan.

- [HvJ EU kent ruime werking toe aan het recht op vrije advocaatkeuze in administratieve procedures \(cassatieblog\)](#)

Arbeid en sociale zekerheid (B – C)

Arbeid en vrij verkeer van werknemers (C)

HvJEU – ARREST – 19 april 2016 – Zaak C-441/14 – DI – [arrest](#)

RICHTLIJN 2000/78/EG. Het betreft een geding tussen Dansk Industri (DI), als lasthebber van Ajos A/S en de erfgenamen van Rasmussen betreffende de weigering van Ajos om Rasmussen een ontslagvergoeding toe kennen. Rasmussen is op 25 mei 2009 op de leeftijd van 60 jaar ontslagen door zijn werkgever Ajos. Enkele dagen later heeft hij zelf zijn ontslag ingediend en is hij met zijn werkgever overeengekomen dat hij eind juni 2009 zou vertrekken. Later is hij door een andere onderneming tewerkgesteld. Volgens de verwijzende rechterlijke instantie dient voor dit onderzoek te worden uitgemaakt of het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd dezelfde inhoud en dezelfde draagwijdte heeft als richtlijn 2000/78, dan wel of deze laatste een ruimere bescherming biedt tegen discriminatie op grond van leeftijd. Indien de richtlijn geen ruimere bescherming zou bieden dan het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd, rijst ook de vraag of dit verbod, zoals uit de arresten Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709) en Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21) zou volgen, rechtstreeks kan worden toegepast in verhoudingen tussen particulieren en hoe de rechtstreekse werking van dit verbod moet worden afgewogen tegen het rechtszekerheidsbeginsel en het daarmee samenhangende beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen. De verwijzende rechterlijke instantie wenst bovendien te vernemen of in een situatie als in de bij haar aanhangige zaak het Unierecht een nationale rechterlijke instantie toestaat een afweging te maken tussen, enerzijds, het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd en, anderzijds, het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen, en tot de slotsom te komen dat het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd moet wijken voor het rechtszekerheidsbeginsel, zodat de werkgever overeenkomstig het nationale recht de ontslagvergoeding niet hoeft te betalen. In dit verband wenst de verwijzende rechterlijke instantie eveneens te vernemen of de omstandigheid dat de werknemer, in voorkomend geval, van de Deense staat een vergoeding kan vorderen omdat de Deense wettelijke regeling onverenigbaar is met het Unierecht, in aanmerking kan worden genomen bij die afweging.

Hof: Het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd, verzet zich tegen een nationale regeling, volgens welke een werknemer geen recht op een ontslagvergoeding heeft wanneer hij recht heeft op een door de werkgever betaald ouderdomspensioen op grond van een pensioenregeling waartoe hij voor het bereiken van zijn vijftigste levensjaar is toegetreten, ongeacht of de werknemer ervoor opteert op de arbeidsmarkt te blijven dan wel met pensioen te gaan. Een nationale rechterlijke instantie die uitspraak

dient te doen in een binnen de werkingssfeer van richtlijn 2000/78 vallend geding tussen particulieren, dient bij de toepassing van de bepalingen van haar nationaal recht die bepalingen in overeenstemming met die richtlijn uit te leggen, of, wanneer een dergelijke richtlijnconforme uitlegging onmogelijk blijkt te zijn, elke met het algemene verbod van discriminatie op grond van leeftijd strijdige bepaling van dat nationale recht, zo nodig, buiten toepassing dient te laten. Aan deze verplichting kan niet worden afgedaan door het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen en evenmin door het feit dat de particulier die meent schade te hebben geleden door de toepassing van een met het Unierecht strijdige nationale bepaling, de mogelijkheid heeft om de betrokken lidstaat aansprakelijk te stellen wegens schending van het Unierecht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Midden-Nederland – 24 februari 2016 – ECLI:NL:RBMNE:2016:954 – NRE 2016 nr. 3 – Zaak C-126/16 – Federatie Nederlandse Vakvereniging – [verwijzing](#)

RICHTLIJN 2001/23/EG. Op 5 juli 2014 is het faillissement uitgesproken van Estro Groep en haar dochterondernemingen. Estro Groep was het grootste kinderopvangbedrijf in Nederland met ongeveer 380 vestigingen en 3600 werknemers. Smallsteps B.V. heeft na het faillissement ongeveer 250 vestigingen en 2600 werknemers overgenomen. Ongeveer 1000 medewerkers verloren hun baan. De overdracht aan Smallsteps is gerealiseerd door een zogenoemde pre-pack. Bij een pre-pack bereidt een beoogd curator, onder toezicht van een beoogd rechter-commissaris, een doorstart voor die na het uitspreken van het faillissement wordt uitgevoerd. Het FNV is samen met een aantal voormalig werknemers van Estro Groep een procedure begonnen tegen Smallsteps. Volgens het FNV is een pre-pack gericht op de doorstart van een bedrijf en komen alle werknemers van de overgenomen vestigingen, met behoud van al hun arbeidsvoorwaarden, in dienst bij Smallsteps. Volgens Smallsteps bestaat er ná faillissement van Estro Groep geen verplichting om alle arbeidsovereenkomsten over te nemen. De regel dat alle werknemers bij de doorstarter in dienst komen, geldt niet in het geval van een faillissement dat gericht is op de liquidatie van de onderneming. De kantonrechter wil van het Hof van Justitie van de Europese Unie weten of dit anders is wanneer een faillissement wordt gebruikt voor een reorganisatie door middel van een pre-pack. Naar het oordeel van de kantonrechter speelt de pre-pack zich af buiten het regime van de Faillissementswet. De doorstart van de onderneming komt feitelijk tot stand vóór het faillissement. De rechter-commissaris heeft zijn toestemming vóór het faillissement gegeven, en deze goedkeuring wordt tijdens het faillissement nog slechts geformaliseerd. Van wettelijk geregeld (formeel) toezicht op het moment dat de doorstart feitelijk tot stand komt is dan geen sprake.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 5 april 2016 – Zaak C-103/16 – Porras Guisado – [verwijzing](#)*

Vragen over verbod ontslag zwangere vrouwen

RICHTLIJN 89/391/EEG. RICHTLIJN 92/85/EEG. Verzoekster werkte bij Bankia (verweerster). In januari 2013 wordt een reorganisatie doorgevoerd en wordt een akkoord bereikt over collectief ontslag, wijziging arbeidsvoorwaarden en geografische en functionele verplaatsing van de werknemers. Verzoekster krijgt haar ontslagbrief en een

schadevergoeding van € 11.782,05. Zij is op dat moment zwanger. Zij start een procedure om haar ontslag aan te vechten. De verwijzende rechter vraagt zich af of artikel 10 van Richtlijn 92/85 correct in Spaans recht is omgezet (verbod ontslag zwangere vrouwen). De bescherming uit artikel 10 is niet volledig in Spaans recht omgezet (geen verbod op ontslag, alleen bescherming achteraf). De werkgever moet aantonen dat er een objectieve en billijke reden voor ontslag bestaat. De kernvraag is of de "uitzonderingsgevallen die geen verband houden met hun toestand" die de uitzondering vormen op het ontslagverbod (artikel 10, punt 1, van Richtlijn 92/85), overeenkomen met "één of meer redenen die geen betrekking hebben op de persoon van de werknemer" (artikel 1 van richtlijn 98/59), of iets anders inhouden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 25 april 2016 – Zaak C-158/16 – Vega González – [verwijzing](#)*

Vragen over de behandeling van ambtenaren in tijdelijke dienst die om opschorting van hun dienstbetrekking vragen

RICHTLIJN 1999/70/EG. Verzoekster werkt vier jaar als ambtenaar in tijdelijke dienst. Zij wordt als afgevaardigde gekozen in het regionale parlement en vraagt daartoe haar werkgever om verlof wegens bijzondere diensten, subsidiair verlof om redenen van persoonlijke aard toe te kennen. De verwerende administratie wijst het verzoek af omdat de ambtelijke standen in kwestie uitsluitend van toepassing zijn op ambtenaren in vaste dienst. De verwijzende rechter leest in clause 4 van de raamovereenkomst ('non-discriminatiebeginsel') dat een werknemer die niet in vaste dienst is niet minder gunstig behandeld mag worden dan de werknemers die wel een vast dienstverband hebben, en wijst op jurisprudentie van het HvJEU waarin dit is bevestigd. Hij ziet geen objectieve rechtvaardiging voor het in deze zaak aan de orde zijnde verschil in behandeling, met name gezien de duur van verzoeksters tewerkstelling. Het draait om het begrip 'arbeidsvoorwaarden' onder het kopje 'discriminatieverbod' (clause 4 van de richtlijn). De verwijzende rechter wil nadere uitleg over de behandeling van ambtenaren in tijdelijke dienst die om opschorting van hun dienstbetrekking vragen, in het bijzonder wanneer zij in een vertegenwoordigende politieke functie gekozen worden.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-444/09 Gavieiro Gavieiro; C-456/09 Torres; C-556/11 Martínez;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 25 april 2016 – Zaak C-143/16 – Abercrombie & Fitch Italia – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2000/78/EG. ARTIKEL 21 HANDVEST GRONDRECHTEN. Verweerder werkt bij verzoekster, Abercrombie & Fitch Italia, een vennootschap. Hij heeft eerst een oproep-arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, die later is omgezet in een overeenkomst voor onbepaalde tijd. Hij is ontslagen wegens het bereiken van de leeftijd van 25 jaar en vecht zijn ontslag aan. Verzoekster wordt veroordeeld de werknemer weer in dienst te nemen en diens schade te vergoeden. Het Hof Milaan oordeelde dat de oproep-arbeidsovereenkomst, uitsluitend wegens leeftijd gesloten, onrechtmatig was. Verzoekster stelt cassatieberoep in. Zij is van mening dat geen sprake is van discriminatie omdat het hier gaat om een wet die werknemers begunstigt op grond van hun leeftijd en niet omgekeerd en omdat het wetsbesluit nagenoeg dezelfde inhoud heeft als richtlijn 2000/78/EG. De verwijzende rechter (Hof van Cassatie) stelt vast dat het

Handvest grondrechten iedere discriminatie verbiedt, met name op grond van leeftijd, zoals ook in C-555/07 is geoordeeld. De tekst van het Italiaanse wetsbesluit bevat geen rechtvaardigingsgrond voor de leeftijdsgrens.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-555/07 Küçükdeveci;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 28 april 2016 – Zaak C-149/16 – Socha ea. – [verwijzing*](#)

Collectief ontslag

RICHTLIJN 98/59/EG. Verzoeksters werken bij een gespecialiseerd ziekenhuis (verweerder) en hebben een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. In augustus 2015 krijgen verzoeksters bericht dat het recht op een jubileumpremie vervalt. In de procedure die verzoeksters tegen dat besluit aanspannen stelt verweerder dat de maatregel, die moet leiden tot reductie van loonkosten, het gevolg is van de financiële crisis waarin het bedrijf zich bevindt, en dient om liquidatie te voorkomen. Verweerder heeft echter niet de voorgeschreven wettelijke procedure gevolgd (bijzondere regels inzake de beëindiging van arbeidsverhoudingen met werknemers om niet aan de werknemers toe te rekenen redenen). De verwijzende rechter vraagt zich af of de werkgever, door niet de wettelijke procedure te volgen, in strijd met Richtlijn 98/59 heeft gehandeld, met name met de daarin vermelde collectieve rechten van werknemers op raadpleging en voorlichting. In de Poolse wet is geen regeling voor het opzeggen van voorwaarden in een arbeidsovereenkomst zodat de vraag is of sprake is van 'ontslag' indien als gevolg van het niet aanvaarden van de wijziging de arbeidsovereenkomst wordt beëindigd. In de Poolse rechtspraak wordt heel verschillend over deze kwestie geoordeeld omdat het begrip 'ontslag' in de richtlijn verschillend wordt uitgelegd. In de HvJEU-jurisprudentie vindt de rechter wel zaken over verplichte raadpleging werknemers na beëindiging arbeidscontracten dan wel collectief ontslag, maar niet of dat in geval van eenzijdige wijziging van arbeids(belonnings)voorwaarden ook geldt.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-44/08 Akavan Eryitysalojen Keskusliitto AEK e.a.; C-422/14 Pujante rivera;

REGELGEVING EU – Detacheringsrichtlijn

- Modellering van internationaal privaatrecht - Een enkele ipr-technische aantekening bij het voorstel tot wijziging van de Detacheringsrichtlijn ([NJB](#))
- Commission effectively supplements Rome I using the posted workers Directive. Defines 'temporary employment' as not exceeding 24 months. ([GAVL](#))

REGELGEVING EU – EURES

Verordening (EU) 2016/589 van het Europees Parlement en de Raad van 13 april 2016 inzake een Europees netwerk van diensten voor arbeidsvoorziening (EURES), de toegang van werknemers tot mobiliteitsdiensten en de verdere integratie van de arbeidsmarkten en tot wijziging van Verordeningen (EU) nr. 492/2011 en (EU) nr. 1296/2013, [PB L 107 van 22.4.2016](#)

FACTSHEET EHRM

Detention and mental health, versie februari 2016 ([EHRM](#))

Sociale zekerheid (C - B)

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-284/15 – ONEm en M – België – [arrest](#)

Over het niet samentellen van tijdvakken van arbeid voor het recht op een ww-uitkering

VERORDENING (EEG) nr. 1408/71. ARTIKELEN 45 en 48 VWEU en 48 VWEU. Het betreft een verzoek van het Arbeidshof te Brussel in een tweetal gedingen, over de uitbetaling van de werkloosheidsuitkering en van de inkomensgarantie-uitkering.

Hof: Gelet op een en ander moet artikel 67, lid 3, van verordening nr. 1408/71 aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat een lidstaat weigert tijdvakken van arbeid samen te tellen, wat nodig is voor de verwerving van het recht op een werkloosheidsuitkering ter aanvulling van inkomsten uit deeltijdarbeid, wanneer deze deeltijdarbeid niet is voorafgegaan door tijdvakken van verzekering of van arbeid in deze lidstaat. Ten tweede is niet gebleken van enig element dat de geldigheid van artikel 67, lid 3, van verordening nr. 1408/71, in de gewijzigde en bijgewerkte versie van verordening nr. 118/97, zoals gewijzigd bij verordening nr. 592/2008, kan aantasten.

NOOT – bij EHRM 15 maart 2016 Gillesen t. Nederland

Former Dutch Police Officer Wins Fair Trial Case in Strasbourg ([liberties.eu](#))

Asiel en migratie (B - S – V)

HvJEU – ARREST – 21 april 2016 – Zaak C-558/14 – Khachab – Spanje – [persbericht](#) – [arrest](#)

Lidstaten mogen een verzoek om gezinshereniging afwijzen als uit een prospectieve beoordeling blijkt dat de gezinshereniger in het jaar dat volgt op de indiening van dat verzoek niet over stabiele, regelmatige en voldoende inkomsten beschikt

RICHTLIJN 2003/86/EG. GEZINSHERENIGING. Het betreft een geding over de afwijzing van de aanvraag van Khachab om afgifte van een tijdelijke verblijfsvergunning voor zijn echtgenote met als doel gezinshereniging. De verwijzende rechter vraagt zich af of moet worden nagegaan of de gezinshereniger, om voor gezinshereniging in aanmerking te komen, op het tijdstip van indiening van het verzoek tot gezinshereniging over „stabiele, regelmatige en voldoende inkomsten” moet beschikken, dan wel of er ook rekening kan worden gehouden met de inkomsten waarover hij in de loop van het jaar volgend op dit verzoek zal beschikken.

Hof: Artikel 7, lid 1, onder c), van richtlijn 2003/86/EG biedt de bevoegde autoriteiten van een lidstaat de mogelijkheid een verzoek om gezinshereniging af te wijzen op basis van een prospectieve beoordeling van de waarschijnlijkheid dat de gezinshereniger in het jaar dat volgt op de indiening van dat verzoek al dan niet over stabiele en regelmatige

inkomsten blijft beschikken die volstaan om zichzelf en zijn gezinsleden te onderhouden zonder een beroep te doen op het stelsel voor sociale bijstand van de betrokken lidstaat, waarbij deze beoordeling wordt gebaseerd op de ontwikkeling van de inkomenspositie van de gezinshereniger in de zes maanden voorafgaand aan dat verzoek.

- Geen gezinshereniging bij onvoldoende inkomsten (recht.nl)
- EU Hof vindt inkomenstoets na verzoek om gezinshereniging redelijk ([ECER](http://ec.europa.eu/justice/cases/eu-court-of-justice/cases/eu-court-of-justice-2016-12-12-zaak-c-561-14-genc-denemarken-arrest))

HvJEU – ARREST – 12 april 2016 – Zaak C-561/14 – Genc – Denemarken – [arrest](#)

ASSOCIATIEOVEREENKOMST EEG-TURKIJE. BESLUIT nr. 1/80. Het verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen C. Genc, een Turkse onderdaan, en de Deense autoriteiten over de afwijzing door die autoriteiten van Gencs verzoek om een verblijfsvergunning op grond van gezinshereniging.

Hof: Een wettelijke regeling waarvan vaststaat dat zij de hereniging van een legaal op het grondgebied van een lidstaat gevestigde Turkse werknemer met zijn minderjarige kinderen bemoeilijkt door de voorwaarden voor hun eerste toelating tot het grondgebied van de betrokken lidstaat strenger te maken ten opzichte van de voorwaarden die golden bij de inwerkingtreding van besluit nr. 1/80 vormt een nieuwe beperking van de uitoefening van het vrije verkeer van Turkse werknemers in de zin van artikel 13 van dat besluit. Artikel 13 van besluit nr. 1/80 verzet zich tegen een na de inwerkingtreding van dat besluit ingevoerde bepaling op grond waarvan minderjarige kinderen die toestemming vragen om zich bij hun Turkse ouder te voegen die in Denemarken een werkzaamheid in loondienst uitoefent, wanneer er een termijn van twee jaar is verstreken nadat die ouder zijn verblijfsvergunning heeft verkregen, moeten aantonen dat zij een toereikende binding met deze lidstaat hebben of kunnen krijgen.

- Keeping up with the (Turkish) family: integration requirements for family reunification in Genc ([EU law analysis](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 14 april 2016 – Zaak C-115/15 – NA – VK – [conclusie](#)
[Zie onder: burgerschap Unie](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 1 april 2016 – Zaak C-82/16 K e.a. – [verwijzing*](#)

ARTIKELEN 7 en 24 HANDVEST GRONDRECHTEN EU. ARTIKEL 20 VWEU. RICHTLIJN 2004/38/EG. RICHTLIJN 2008/115/EG. Zeven verzoekers in deze zaak: K A (Armeense, heeft een Belgische vader), M Z (Rus, heeft een Belgische vader), M J (Oegandese, Belgische kinderen), N N N (Keniaanse, Belgische kinderen), I O O (Nigeriaanse, Belgische kinderen), R I (Albanese, Belgische kinderen), A B (Guinees, duurzame relatie met Belgische burger). Zij komen op tegen een beschikking waarmee de gevraagde gezinshereniging wordt geweigerd, tezamen met de aanzegging het grondgebied van België te verlaten. De reden voor afwijzing is in alle gevallen dat eerdere aanvragen van deze verzoekers zijn afgewezen en zij allen een inreisverbod opgelegd hebben gekregen. Verweerder wijst erop dat gedurende het inreisverbod (dat ingaat op de dag van

betekening) verzoekers in België geen rechtsmiddelen meer ter beschikking staan om tegen dat verbod op te komen. Verzoek tot opschorting/ opheffing is volgens Belgisch recht alleen mogelijk als dat vanuit het buitenland wordt gedaan. In de meeste gevallen is de familie- of gezinsband pas ontstaan nadat het reisverbod werd opgelegd en niet is gebleken dat de betrokken Belgische burgers gebruik hebben gemaakt van hun recht op vrij verkeer en/of vestiging. Zij kunnen dus geen beroep doen op de beslissing van het HvJEU in C-34/09 Ruiz Zambrano. De bestreden beslissingen zijn geen tenuitvoerlegging van Unierecht zodat het Handvest niet van toepassing is; het VN-kinderrechtverdrag kent geen rechtstreekse werking. Wat het EVRM betreft dienen verzoekers aan te tonen dat zij recht hebben op bescherming van hun gezinsleven. Verzoekers voeren aan dat de aanvragen ten onrechte niet ten gronde zijn beoordeeld, en verwijzen met name naar richtlijn 2008/115 en Handvest artikelen 7 en 24 (rekening houden met gezinsleven en rechten van het kind). Weigering zou slechts zijn toegestaan om redenen van openbare orde, nationale veiligheid of volksgezondheid, binnen de wettelijke kaders.

De verwijzende rechter constateert dat de verplichting om buiten de EU een verzoek tot intrekking/opschorting in te dienen ertoe leidt dat Unieburgers gedwongen worden het grondgebied van de EU te verlaten waardoor het effectieve genot van de voornaamste aan de status van Unieburger ontleende rechten hun wordt ontnomen. Uit de bestreden beslissingen wordt niet duidelijk of sprake is van inreisverboden om redenen van openbare orde enz., en of rekening is gehouden met de belangen van de betrokken kinderen. Indien het EU-recht niet van toepassing is zal naar het EVRM moeten worden gekeken (EHRM, 3 oktober, nr. 12738/10, Jeunesse vs. Nederland, en 28 juni 2011, nr. 55597/09, Nuflez v. Noorwegen, HvJEU C-256/11 Dereci). De kernvraag voor de rechter is de verhouding inreisverbod tot bescherming grondrechten (handvest) dat in eerdere zaken voor deze rechter en ook voor het HvJEU nog niet aan de orde is geweest. Aangehaalde jurisprudentie: (met name C-34/09 Zambrano, en zie de in de vragen genoemde zaken)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK – 8 maart 2016 (26.4.2016 ECER) – Zaak C-165/16 – Lounes – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2004/38/EG. Verzoeker is in 2010 op een toeristenvisum voor zes maanden het VK binnengekomen en daarna (illegaal) gebleven. In januari 2014 huwt hij met de Spaanse Ormazabal, die sinds 1996 in het VK verblijft, aldaar heeft gestudeerd en in 2009 is genaturaliseerd (met behoud van de Spaanse nationaliteit). Op grond van het huwelijk vraagt verzoeker een EER-verblijfskaart aan; op 14-05-2014 krijgt hij een verwijderingsbesluit omdat als gevolg van de gewijzigde definitie van een EER-burger in de EER-immigratieregeling zijn echtgenote niet langer rechten aan RL 2004/38 kan ontlenen. Na arrest C-434/09 is de definitie van EER-burger aangevuld en luidt nu: 'een burger van een EER-land niet tevens zijnde een staatsburger van het VK', later nog gewijzigd in 'Brits staatsburger'. Verzoeker vecht het besluit aan en wijst er met name op dat de zaak zich onderscheidt van die van McCarthy (C-434/09) omdat zijn echtgenote wel van haar recht op vrij verkeer gebruik heeft gemaakt. Hij voert aan dat een teleologische uitleg aan de richtlijn moet worden gegeven die toepassing geeft aan de doelstellingen – met name dat het recht op vrij verkeer ook het recht omvat om door de echtgenoot te worden vergezeld, ongeacht diens nationaliteit. Dit recht wordt, nu het huwelijk na 2012 heeft plaatsgevonden, door de nieuwe regeling ten onrechte ingeperkt.

Intrekking van verblijfsrecht is strikt beperkt en de richtlijn voorziet daar niet in op grond van veranderde immigratierechtelijke wetgeving van het gastland. Verweerster is het niet eens met verzoekers uitleg van het McCarthy-arrest. Dat McCarthy geen beroep op de richtlijn kon doen is bevestigd in C-456/12. Op grond van (inter)nationaal recht geeft de nationaliteit een onvoorwaardelijk verblijfsrecht, maar dit valt buiten de werkingssfeer van het EU-recht. De verwijzende rechter stelt de volgende vraag: Wanneer een Spaans staatsburger en Unieburger zich naar het Verenigd Koninkrijk begeeft om haar recht van vrij verkeer op grond van richtlijn 2004/38/EG uit te oefenen; en in het Verenigd Koninkrijk verblijft in de uitoefening van haar recht op grond van artikel 7 of artikel 16 van richtlijn 2004/38/EG; en vervolgens de Britse nationaliteit verkrijgt, naast haar Spaanse nationaliteit, en dus een dubbele nationaliteit heeft; en enkele jaren nadat zij de Britse nationaliteit heeft verkregen, met een derdelander trouwt, met wie zij in het Verenigd Koninkrijk verblijft; zijn zij en haar echtgenoot dan beide begunstigden in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 2004/38/EG, zolang zij in het Verenigd Koninkrijk woont en zowel de Spaanse als de Britse nationaliteit bezit?

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-162/09 Lassal; C-434/09 McCarthy; C-7/10 en C-9/10 Kahveci en Inan; C-456/12 O et B;

RECHTSPRAAK NL – Raad van State – 8 april 2016 – ECLI:NL:RVS:2016:959
– [uitspraak](#)

Einduitspraak RvS na arrest HvJEU 15 februari 2016 in zaak C-601/15 PPU

RICHTLIJN 2013/33/EU.

De staatssecretaris moet motiveren dat en waarom de redenen die hebben geleid tot het tegen de vreemdeling uitgevaardigde inreisverbod ook een bewaring krachtens artikel 59b, eerste lid, aanhef en onder d, van de Vw 2000 rechtvaardigen. Voor zover de staatssecretaris daartoe heeft verwezen naar de vele antecedenten van de vreemdeling, heeft hij daarmee onvoldoende kenbaar gemotiveerd waarom deze persoonlijke gedragingen van de vreemdeling een actueel en voldoende ernstig gevaar vormen voor de openbare orde. De rechtbank heeft derhalve ten onrechte overwogen dat het besluit van 14 september 2015 voldoende is gemotiveerd

- Asielaanvraag leidt niet meer tot verval terugkeerbesluit ([ECER](#))

RECHTSPRAAK NL – Raad van State – 13 april 2016 - [ECLI:NL:RVS:2016:890](#) – [ECLI:NL:RVS:2016:891](#) – [ECLI:NL:RVS:2016:956](#) – [ECLI:NL:RVS:2016:957](#) – [ECLI:NL:RVS:2016:958](#)

Bij sommige delen van het asielrelaas kan de bestuursrechter op basis van het besluit net zo goed als de staatssecretaris beoordelen of de vreemdeling geloofwaardig is. In die gevallen toetst de Afdeling bestuursrechtspraak indringend. Als de vreemdeling echter geen bewijs levert, maar alleen zelf vertelt over wat hem is overkomen, heeft de staatssecretaris 'beslissingsruimte' om in te schatten of de vreemdeling moet worden geloofd of niet. In zulke gevallen mag de bestuursrechter niet zijn eigen inschatting in de plaats stellen van de inschatting van de geloofwaardigheid door de staatssecretaris. Als gevolg van de Procedurerichtlijn wordt de bestuursrechtelijke toetsing van de inschatting van de geloofwaardigheid van het asielrelaas intensiever dan tot nu toe gebruikelijk was. Wat niet verandert is dat de bestuursrechter nooit zelfstandig het asielrelaas beoordeelt,

maar dat het besluit van de staatssecretaris daarover het uitgangspunt voor zijn toetsing vormt.

- [Persbericht Raad van State](#)
- Herziene Procedurerichtlijn vereist intensievere toetsing in asielzaken ([verblijfblog](#))
- Indringendere toets voor de bestuursrechter in asielrelaas ([ECER](#))

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Rotterdam – 22 april 2016 –
ECLI:NL:RBROT:2016:2972 – [uitspraak](#) (e-archief)

Aanhouding vanwege prejudiciële verwijzing [CRvB van 16 maart 2015](#) in zaak [C-133/15 Chavez-Vilchev](#)

ARTIKEL 20 VWEU. De moeder van verzoekster is afkomstig uit Zuid-Afrika en heeft de Zuid-Afrikaanse nationaliteit. In september 2013 is verzoekster met haar moeder naar Nederland gekomen. Als gevolg hiervan is het contact tussen Zoë en haar vader hersteld. Op 19 september 2013 is Zoë door haar vader erkend. Vanaf dat moment heeft Zoë de Nederlandse nationaliteit. De vader van Zoë betaalt sinds 1 juli 2014 € 330,- kinderalimentatie per maand. Er is een omgangsregeling vastgesteld (Zoë is om het weekend bij haar vader). Haar moeder en de vader van Zoë hebben in Nederland nooit samen gezinsleven uitgeoefend.

De CRvB vraagt het Hof van Justitie van de EU om uitleg van Europese regels. Het gaat om de vraag onder welke voorwaarden een moeder zonder verblijfsvergunning een verblijfsrecht kan ontlenen aan het feit dat haar kind de Nederlandse nationaliteit heeft.

De beantwoording van voormelde door de CRvB gestelde vraag aan het HvJEU dient naar het oordeel van de rechtbank te worden afgewacht, voordat in onderhavige zaak een beslissing kan worden genomen. De rechtbank houdt de verdere behandeling van het geding aan totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie uitspraak zal hebben gedaan.

NOOT – bij arrest HvJEU 15 februari 2016 in zaak [C-601/15 PPU \(J.N.\)](#) over vreemdelingenbewaring
dr. G.N. Cornelisse, Vreemdelingenbewaring, Openbare orde, Aanvraag, asiel, Richtlijn, Procedure-, Richtlijn, Opvang-, Inreisverbod, Handvest grondrechten EU, in: [JV 2016, nr. 5](#)

NOOT – bij arrest EHRM 23 maart 2016 F.G. t. Zweden
F.G. v Sweden: fine-tuning the risk assessment in asylum claims ([Strasbourg observers](#))

NIEUWSBRIEF – European Asylum support office
[EASO information note](#): maart 2016

OVERIG

- Is the EU-Turkey refugee and migration deal a treaty? ([EU law analysis](#))
- Wisdom and goodness to the vile seem vile': Towards a third phase of the Common European Asylum System? ([EU law analysis](#))
- Dan Kelemen on "Europe's Lousy Deal with Turkey" ([europeaslaw](#))
- Desperately searching for solidarity : the EU asylum saga continues ([ELSJ](#))
- France, UK, Belgium and the Netherlands met at Eurojust and decided to set up a task force on illegal immigrant smuggling in the North Sea region ([EC](#))
- Gemeenschappelijk Europees asielstelsel wordt vernieuwd ([Europa decentraal](#))
- Nederland op EU-gemiddelde in aantal asielverzoeken ([EMN](#))
- 'Don't Send Refugees Back to Turkey!' Urges Dutch Rights Group ([liberties.eu](#))
- Regulation 604/2013 (Dublin Regulation) and asylum procedures in Europe ([EP research](#))
- Is de EU-Turkije deal een verdrag? ([verblijfblog](#))

Belastingen en douane (Fi - S)

HvJEU – ARREST – 14 april 2016 – Zaak C-522/14 – Sparkasse Allgäu – Duitsland – [arrest](#)

Over verstrekken informatie door een bank over klanten die op moment van overlijden in Duitsland woonden

ARTIKEL 49 VWEU. Het betreft een geding tussen Sparkasse Allgäu en het belastingkantoor te Kempten over de weigering van deze kredietinstelling om dat belastingkantoor informatie te verstrekken over rekeningen die bij haar in Oostenrijk gevestigd onzelfstandig bijkantoor werden gehouden door personen wier fiscale woonplaats op het moment van hun overlijden Duitsland was.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 22 april 2016 – ECLI:NL:HR:2016:696 – [uitspraak](#)

Hypotheekafrek Belgische woning door Belg met inkomen in België én Nederland. Schumackerdoctrine niet van toepassing. De Advocaat-Generaal R.E.C.M. Niessen heeft op 10 december 2015 geconcludeerd tot het stellen van prejudiciële vragen aan het HvJEU (ECLI:NL:PHR:2015:2449). De Hoge Raad doet de zaak af zonder prejudiciële verwijzing en verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

2.2.2. [...] Ten aanzien van belanghebbende is evenwel geen sprake van een situatie als aan de orde in het arrest Schumacker, omdat belanghebbende in zijn woonstaat voldoende inkomsten geniet om aldaar aan een belastingheffing te kunnen worden onderworpen, waarbij rekening kan worden gehouden met de door hem ter zake van de financiering van zijn eigen woning betaalde rente, aldus het Hof. [...]

2.2.4 De klachten in cassatie zijn gericht tegen het in onderdeel 2.2.2 weergegeven

oordeel van het Hof.

2.3.2. *Onder de in 2.3.1 vermelde omstandigheden kan niet worden gezegd dat belanghebbende in zijn woonstaat België geen aldaar belastbare inkomsten van betekenis heeft verworven (ook niet als de stamrechtuitkering in België niet belastbaar is), en evenmin dat hij nagenoeg zijn gehele gezinsinkomen heeft verworven in Nederland. Dit brengt mee dat, naar redelijkerwijs niet voor twijfel vatbaar is, in dit geval niet met vrucht een beroep kan worden gedaan op toepassing van de zogenoemde Schumackerdoctrine, omschreven in de onderdelen 4.7 tot en met 4.10 van de conclusie van de Advocaat-Generaal.*

- Onvolledige aftrek hypotheekrente beïnvloedt Schumacker-toets niet ([taxence](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK – 26 april 2016 – Zaak C-164/16 – Mercedes Benz Financial Services UK – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2006/112/EG. Verzoekster MBFS, dochter van Daimler AG, lanceert op 01-08-2007 voor haar klanten de mogelijkheid voor betaling een keus te maken uit een huurkoop-, een 'agility'- of een lease overeenkomst. Betaling geschiedt in maandelijkse termijnen aan verzoekster. Bij huurkoop- en 'agility' heeft de klant op het einde de optie het voertuig te kopen. Huurkoop betekent dat de klant tevoren heeft besloten het voertuig te kopen, het agility-product is voor de weifelaars. Bij het leaseproduct staat vast dat het om 'dienstverlening' gaat.

Verzoekster heeft bij de belastingdienst om een 'ruling' gevraagd voor de btw-behandeling van de 'agility-overeenkomst'. Verweerster beslist dat het artikel wel van toepassing is, en heeft dit na heroverweging bevestigd. Verzoekster stelt beroep in tegen de weigering, dat wordt verworpen. In de verwijzingsbeschikking worden de (verschillen tussen de) drie overeenkomsten uiteengezet. Verweerster benadrukt dat artikel 14, lid 2, onder b) van Richtlijn 2006/112 belastingdiensten niet verplicht een economische analyse uit te voeren van bepaalde aspecten van huurkoopovereenkomsten. Dat zou in strijd zijn met de rechtszekerheid. Overeenkomsten die voorzien in een mogelijkheid van eigendomsovergang middels een laatste betaling moeten op gelijke wijze worden behandeld, en niet met behulp van de door verzoekster voorgestane analyse waarbij wordt nagegaan hoeveel klanten voor welk product kiezen. Zij ziet bovendien geen reden om een 'agility-overeenkomst' als een dienstverrichting aan te merken omdat het enige verschil met huurkoop is dat bij 'agility' de laatste betaling facultatief is, en bij huurkoop verplicht. Verzoekster stelt dat, gezien de 'agility-overeenkomst' tot verkoop kán leiden maar evengoed ook niet, deze niet onder artikel 14, lid 2 onder b) valt.

REGELGEVING EU - Belastingontwijking

- BNC fiche: pakket van de Europese Commissie over anti-belastingontwijking (ATAP), [Kamerstuk 34418 nr. 2](#)
- Europese Commissie wil regels voor fiscale transparantie voor multinationals ([EC](#))
- EU-landen gaan gegevens over brievenbusfirma's uitwisselen ([Europa.nu](#))
- Nederland lag dwars in EU-aanpak belastingontwijking (Europa.nu)
- Tax Havens and Transparency ([Verfassungsblog](#)): diverse artikelen over dit onderwerp)

LITERATUUR

Mevr. mr. drs. A.E. Keulemans, Het Unierechtelijke verdedigingsbeginsel: een update, in: [Weekblad voor fiscaal recht, 2016, nr. 7138](#)

BESLUIT

Dividendbelasting; Inkomstenbelasting; Vennootschapsbelasting; EU-recht ([overheid.nl](#))

De Hoge Raad heeft op 4 maart 2016 de eindarresten gewezen in de zaken J.B.G.T. Miljoen, X en Société Générale S.A. Deze arresten zijn een vervolg op het arrest van het HvJEU van 17 september 2015 in de gevoegde zaken J.B.G.T. Miljoen (C-10/14), X (C-14/14) en Société Générale S.A. (C-17/14).

Dit besluit bevat een regeling voor de afhandeling van verzoeken om teruggaaf van niet in overeenstemming met het EU-recht geheven dividendbelasting door niet-ingezeten aandeelhouders en de toekenning van het heffingvrije vermogen in de inkomstenbelasting aan niet-kwalificerende buitenlandse belastingplichtigen.

Accijns (Fi – S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Litouwen – 26 april 2016 – Zaak C-151/16 – Vakarų Baltijos laivų statykla – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2003/96/EG. RICHTLIJN 2008/118/EG. Verzoekster is scheepsbouwer en heeft een contract gesloten met de Estse onderneming Eva Maritime voor het bouwen van een vrachtschip. Tijdens de bouw koopt verzoekster 80600 liter dieselbrandstof die door de leverancier rechtstreeks in de tanks van het schip wordt gepompt. Verzoekster ontvangt daarvoor een factuur met btw en de leverancier berekent hoeveel accijns verschuldigd is. Een deel van de brandstof wordt gebruikt tijdens testvaarten. Met de overdracht van de eigendom wordt ook 73030 liter overgebleven brandstof overgedragen. De kosten voor de brandstof zijn in de totaalprijs van het schip inbegrepen. In de overeenkomst is bepaald dat de brandstof tegen kostprijs is overgenomen waarmee verzoekster in feite brandstofleverancier voor de klant was. Het schip vertrekt zonder commerciële vracht naar Duitsland, van waaruit het zijn eerste handelsvaart naar Spanje maakt. Verzoekster dient een (gewijzigd) verzoek in om terugbetaling van de accijns, maar verweerster (belastingdienst) weigert dat omdat verzoekster niet aan de in de Litouwse accijnswet gestelde voorwaarden heeft voldaan (opstellen registratieformulier bij levering en verzoekster heeft geen vergunning voor

levering brandstof aan schepen). De verwijzende rechter (Hoogste bestuursrechter) stelt uit de stukken vast dat de brandstof is gebruikt om met het schip tussen zeehavens van lidstaten te varen, dus in EU-wateren. In de Litouwse accijnswet is naast algemene gevallen van vrijstelling bepaald dat accijnsvrijstelling tevens geldt voor scheepsbrandstof die wordt geleverd voor de vaart op (EU-) wateren. Hij verwijst naar rechtspraak van het HvJEU waaruit blijkt dat de lidstaten een beoordelingsmarge wordt gelaten voor het stellen van voorwaarden voor vrijstelling. Daarnaast heeft het HvJEU benadrukt dat het doel waarmee een schip een traject aflegt op de EU-wateren niet relevant is voor toepassing van de vrijstelling. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-391/05 Jan de Nul; C-226/07 Flughafen Köln/Bonn; C-505/10 Sea Fighter;

Btw (Fi)

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-546/14 – Degano Trasporti – [arrest](#)

Het Unierecht betreffende de inning van btw staat niet in de weg aan het gebruik van een nationale regeling, inhoudende dat een insolvente ondernemer zijn volledige vermogen liquideert om zijn schuldeisers terug te betalen en zijn belastingschuld wil terugbetalen ten belope van een bedrag dat minstens gelijk is aan wat hij zou betalen in geval van een faillissement.

RICHTLIJN 2006/112/EG. Het hof beantwoordt de vraag of de verplichting om alle wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen te nemen die nodig zijn voor de volledige inning van de btw, zoals voorzien in het Unierecht, daadwerkelijk in de weg staat aan het gebruik van een collectieve procedure, die niet het faillissement is, in het kader waarvan een insolvente ondernemer zijn volledige vermogen liquideert om zijn schuldeisers terug te betalen en zijn belastingschuld wil terugbetalen ten belope van een bedrag dat minstens gelijk is aan wat hij zou betalen in geval van een faillissement.

HvJEU – ARREST – 28 april 2016 – Zaak C-128/14 – Het Oudeland Beheer – Hoge Raad – [arrest](#)

ZESDE RICHTLIJN (77/388/EEG). Oudeland heeft een recht van erfpacht verkregen op een perceel grond met daarop een kantoorgebouw in aanbouw, tegen betaling van een jaarlijkse canon. De duur van de erfpacht was gesteld op 20 jaar en de jaarlijkse canon bedroeg 330 000 EUR. Ingevolge artikel 3, lid 2, Wet OB, dat is gebaseerd op artikel 5, lid 3, onder b), van de Zesde richtlijn, wordt voor de toepassing van de btw de vestiging van een recht van erfpacht gelijkgesteld met een levering van een onroerende zaak en is zij dus aan deze belasting onderworpen. Overeenkomstig artikel 8, lid 5, onder b), van deze wet, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 5, van het uitvoeringsbesluit, omvat de maatstaf van heffing van een levering als die in het hoofdgeding, de waarde van het recht van erfpacht, berekend overeenkomstig bijlage A, onder b), bij het uitvoeringsbesluit, zijnde de gekapitaliseerde waarde van het totaal van de canons. In haar aangifte had Oudeland de maatstaf van heffing van de in het hoofdgeding aan de orde zijnde levering gesteld op de totale kosten, exclusief btw, van de afbouw van het pand, vermeerderd met het bedrag van de op het moment van deze levering reeds vervallen jaarlijkse canon. De belastingdienst heeft zich op het standpunt gesteld dat de maatstaf van heffing voor de verhuur van het betrokken kantoorgebouw moest worden gesteld op de kosten voor de afbouw van het pand.

Hof: Artikel 11, A, lid 1, onder b), van de Zesde richtlijn (77/388/EEG) moet aldus worden uitgelegd dat de waarde van een zakelijk recht dat de rechthebbende de bevoegdheid geeft om een onroerend goed te gebruiken, alsmede de kosten van afbouw van een kantoorgebouw dat op het betrokken perceel grond is opgetrokken, kunnen worden begrepen in de maatstaf van heffing van een levering, in de zin van artikel 5, lid 7, onder a), van deze richtlijn, zoals gewijzigd, wanneer de belastingplichtige de btw waarde over deze waarde en deze kosten reeds heeft voldaan maar ook onmiddellijk en volledig in aftrek heeft gebracht. In een situatie als in het hoofdgeding, waarin een perceel grond en een op dat perceel in aanbouw zijnde gebouw zijn verkregen met de vestiging van een zakelijk recht dat de rechthebbende de bevoegdheid geeft om deze onroerende goederen te gebruiken, moet artikel 11, A, lid 1, onder b), van de Zesde richtlijn (77/388), zoals gewijzigd bij richtlijn 95/7, aldus worden uitgelegd dat de waarde van dat zakelijk recht die moet worden begrepen in de maatstaf van heffing van een levering, in de zin van artikel 5, lid 7, onder a), van deze richtlijn, overeenstemt met de waarde van de jaarlijks als tegenprestatie te betalen bedragen, gedurende de resterende looptijd van de erfpachtovereenkomst waarmee dat zakelijk recht is gevestigd, gecorrigeerd of gekapitaliseerd volgens dezelfde methode als voor de bepaling van de waarde van vestiging van het erfpachtrecht.

- Hof van Justitie volgt A-G in zaak Oudeland Beheer (taxence)

HvJEU – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 6 april 2016 – Zaak C-24/15 – Plöckl – Duitsland – [conclusie](#)

Ontbreken van btw-identificatienummer geen onoverkomelijke drempel bij verzoek om vrijstelling bij intracommunautaire overbrenging

ZESDE RICHTLIJN 77/388/EEG (artikelen 22, lid 8, en 28 quater, A, onder a), eerste alinea, en d). RICHTLIJN 2005/92/EG. Het betreft een verzoek van de belastingrechtbank van München om uitlegging van bovengenoemde artikelen. De vraag is gerezen in een geding inzake de weigering door het Finanzamt om de overbrenging door Plöckl van een voor zijn onderneming bestemd motorvoertuig van het grondgebied van de Bondsrepubliek Duitsland naar dat van het Koninkrijk Spanje vrij te stellen op grond dat Plöckl het Finanzamt niet het door Spanje toegekende identificatienummer voor de belasting op de toegevoegde waarde (de "btw") had meegedeeld. De partijen zijn het erover eens dat er geen sprake is van belastingfraude.

A-G: Volgens de A-G verzetten de artikelen zich ertegen dat de belastingdienst van de staat van oorsprong vrijstelling weigert van een intracommunautaire overbrenging op grond dat de belastingplichtige een door de staat van bestemming toegekend btw-identificatienummer niet heeft meegedeeld, wanneer er geen serieuze aanwijzing voor belastingfraude is, het goed naar een andere lidstaat is overgebracht en ook aan de overige vrijstellingsvoorwaarden is voldaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 19 april 2016 – Zaak C-154/16 –
Latvijas dzelzceļš – [verwijzing](#)*
[Zie onder: douane](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 25 april 2016 – Zaak C-132/16 – Iberdrola Inmobiliaria Real Estate Investments – [verwijzing*](#)

RICHTLIJN 2006/112/EG. Verzoekster is een vastgoedbedrijf. Zij krijgt een naheffingsaanslag van de regionale belastingdienst omdat haar het recht op aftrek btw over een factuur van Severni Vodi wordt geweigerd. Het betreft een factuur voor bouw en montagewerkzaamheden omtrent de reparatie van een pompstation voor afvalwater in een vakantiedorp ('op eigen terrein') en in het dorp Lozenets. Verzoekster treedt op als investeerder in het gebied, Severni Vodi is de exploitant van het vakantiedorp. Een deskundige heeft een (accountants)rapport opgesteld met betrekking tot de factuur waarbij hem is gebleken dat de bedragen op de factuur geboekt zijn onder 'vooruitbetaalde uitgaven' en op de resultatenrekening als voorraad voor 2009 en 2010 werden opgenomen. De administratieve rechter heeft de overeenkomsten onderzocht en geoordeeld dat de door verzoekster gefinancierde reparatie tot gevolg heeft dat de gemeente een dienstverrichting om niet heeft ontvangen. Aftrek daarvan is in de Bulgaarse btw-wet uitgesloten. Hij vernietigt de naheffingsaanslag omdat het feit dat de infrastructuuronderdelen eigendom van de gemeente zijn niet impliceert dat de verrichte diensten om niet bedoeld waren. De diensten hadden tot doel Severni Vodi de mogelijkheid te geven een vakantiedorp te bouwen. Verweerder stelt dat Richtlijn 2006/112 zich niet tegen een nationale regeling verzet die het recht op aftrek weigert voor toekomstige leveringen/diensten, maar blijft erbij dat verzoekster ten behoeve van de gemeente een dienst om niet heeft verricht waarvoor zij op grond van de Bulgaarse regeling geen recht op aftrek van de voorbelasting geniet. De verwijzende rechter stelt vast dat het geschil tussen partijen de geldigheid van de publiek-private partnerschapsovereenkomst betreft en dat er tegenstrijdigheid in de Bulgaarse rechtspraak is opgetreden door verschillen in de feiten van onderhavig geding en het feitelijk kader van zaken die leiden tot uitspraken van het HvJEU in C-118/11 en C-153/11.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-118/11 EON; C-153/11 Klub

EUROPESE COMMISSIE

Actieplan inzake btw ([EC](#))

- EU-lidstaten meer vrijheid omtrent btw-heffing ([taxence](#))

REGELGEVING EU

BNC fiche: Mededeling over het btw-actieplan, [Kamerstuk 22112 nr. 2119](#)

Douane en tariefindeling (B – Fi)

HVJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-294/14 – ADM Hamburg – Duitsland – [arrest](#)

Preferentiële invoertarief toepasselijk op vermengde partijen identieke palmpitolie.

VERORDENING (EEG) nr. 2454/93 (artikel 74, lid 1). Het betreft een geding tussen ADM Hamburg AG en de douane over de rechtmatigheid van een aanslag invoerrechten ter zake van zendingen ruwe palmpitolie.

Hof: Het preferentiële invoertarief voor bepaalde goederen uit ontwikkelingslanden geldt alleen als die producten (kortweg) onbewerkt worden ingevoerd. Een importeur had vier naar hun aard identieke, maar uit verschillende landen afkomstige partijen palmpitolie, tbv het vervoer in één tank opgeslagen. Door de vermenging wilde de Duitse douane niet het preferentiële tarief toepassen. Het Hof oordeelt echter dat in dit geval, waarin kan worden uitgesloten dat ook niet preferentiële producten zijn vermengd, aanvaard kan worden dat het preferentiële tarief wordt toegepast.

HvJEU – ARREST – 14 april 2016 – Zaak C-131/14 – Cervati en Malvi – Italië – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 565/2002. VERORDENING (EG, Euratom) nr. 2988/95. VERORDENING (EG) nr. 1047/2001. Het betreft een geding tussen Cervati, wettelijk vertegenwoordiger van Malvi enerzijds, en de douane anderzijds betreffende een tot Malvi gericht bericht tot heffing en inning van aanvullende rechten over de invoer van knoflook van oorsprong uit Argentinië waarvoor een preferentieel douanetarief was toegekend

Hof: Artikel 3, lid 3, van verordening (EG) nr. 565/2002 en artikel 4, lid 3, van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich in beginsel niet verzetten tegen een mechanisme, waarbij, nadat een marktdeelnemer – een traditionele importeur in de zin van de eerstgenoemde verordening – die zijn certificaten voor invoer tegen het voordeeltarief reeds volledig heeft gebruikt, een order heeft geplaatst bij een tweede marktdeelnemer – eveneens een traditionele importeur – die niet over dergelijke certificaten beschikt,

- *de goederen eerst buiten de Unie door een met die tweede marktdeelnemer gelieerde onderneming worden verkocht aan een derde marktdeelnemer – een nieuwe importeur in de zin van voornoemde verordening – die houder is van dergelijke certificaten,*
- *deze goederen daarop door de derde marktdeelnemer in de Unie in het vrije verkeer worden gebracht met gebruikmaking van het preferentiële douanetarief, en vervolgens door die derde marktdeelnemer opnieuw aan de tweede marktdeelnemer worden verkocht, en*
- *die goederen ten slotte door die tweede marktdeelnemer worden overgedragen aan de eerste marktdeelnemer, die op die manier ingevoerde goederen via het bij de eerstgenoemde verordening vastgestelde tariefcontingent kan kopen hoewel hij niet over een daartoe vereist certificaat beschikt.*

HvJEU – ARREST – 27 april 2016 – Zaak C-528/14 – X – Nederland – Hoge Raad – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 1186/2009. Het betreft een geding tussen X en de Staatssecretaris van Financiën over de weigering van laatstgenoemde om toe te staan dat X zijn persoonlijke goederen onder vrijstelling van invoerrechten vanuit Qatar naar Nederland overbrengt. Van 1 maart 2008 tot 1 augustus 2011 werkte hij in Qatar, waar hem woonruimte ter beschikking was gesteld door zijn werkgever. Verzoeker in het hoofdgeding had in dit derde land zowel beroepsmatige als persoonlijke bindingen. Zijn

echtgenote was in Nederland blijven wonen en werken. Zij heeft hem zes keer in Qatar bezocht, gedurende in totaal 83 dagen. Gedurende de betrokken periode heeft verzoeker in het hoofdgeding 281 dagen buiten Qatar doorgebracht. In die dagen bracht hij bezoek aan zijn echtgenote, zijn meerderjarige kinderen en zijn familie in Nederland en is hij op vakantie gegaan in andere landen. Met het oog op zijn terugkeer naar Nederland heeft verzoeker er in het hoofdgeding om verzocht dat hem krachtens artikel 3 van verordening nr. 1186/2009 vergunning wordt verleend om vanuit Qatar persoonlijke goederen in de Unie in te voeren met vrijstelling van rechten bij invoer.

Hof: Artikel 3 van verordening (EG) nr. 1186/2009 moet in die zin worden uitgelegd dat een natuurlijke persoon voor de toepassing van dit artikel niet tegelijkertijd zowel in een lidstaat als in een derde land een normale verblijfplaats kan hebben. In omstandigheden als die van het hoofdgeding, waarin de belanghebbende in een derde land zowel persoonlijke als beroepsmatige bindingen heeft en in een lidstaat persoonlijke bindingen, moet, teneinde te bepalen of de belanghebbende zijn normale verblijfplaats in de zin van artikel 3 van verordening nr. 1186/2009 in het derde land heeft, bij de algehele afweging van de relevante feitelijke elementen bijzonder belang worden gehecht aan de duur van het verblijf van de betrokkene in dat derde land.

HvJEU – ARREST – 28 april 2016 – Zaak C-233/15 – Oniors Bio – [arrest](#)

Tariefindeling mengsel ruwe vloeibare vette plantaardige oliën bestaand uit koolzaadolie (88 %) en zonnebloemolie (12 %)

VERORDENING (EEG) nr. 2658/87.

Hof: Bij de beoordeling of een mengsel van plantaardige olie moet worden ingedeeld onder GN-onderverdeling 1517 90 91, als voor menselijke consumptie geschikt mengsel van plantaardige olie, of onder GN-onderverdeling 1518 00 31, als voor menselijke consumptie ongeschikt mengsel van plantaardige olie, dient rekening te worden gehouden met alle relevante gegevens van het geval, voor zover die betrekking hebben op de aan het product inherente objectieve kenmerken en eigenschappen. Tot de te beoordelen relevante gegevens die reden kunnen vormen om een dergelijk mengsel als „ongeschikt voor menselijke consumptie” aan te merken, behoort de informatie die de fabrikant van dit mengsel in zijn douaneaangifte heeft verstrekt, inhoudend dat vanwege de kenmerken van het productieproces niet kan worden uitgesloten dat er in dat mengsel schadelijke stoffen aanwezig zijn. Het feit dat bij een analyse van monsters die van een dergelijk mengsel van plantaardige olie zijn genomen, in dat mengsel geen schadelijke stoffen zijn aangetroffen, is in dat verband op zichzelf onvoldoende om de kwalificatie van het betrokken mengsel als „ongeschikt voor menselijke consumptie” in twijfel te trekken. Een dergelijke conclusie veronderstelt dat er verdere relevante bewijsstukken beschikbaar zijn die twijfel kunnen zaaien over de juistheid van de informatie over het productieproces van het betrokken mengsel zoals verstrekt door de fabrikant en vermeld in die aangifte overeenkomstig de artikelen 62, 68 en 71 van verordening (EEG) nr. 2913/92.

HvJEU – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 7 april 2016 – Zaak C-4/15 – Argos Supply Trading – Hoge Raad – [conclusie](#)

Verzoek van de Hoge Raad: verduidelijking van het begrip “communautaire veredelaars”

VERORDENING (EEG) nr. 2913/92 (artikel 148, onder c). Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de Staatssecretaris van Financiën en de onderneming Argos Supply Trading BV over de afwijzing door de Nederlandse douaneautoriteiten van een door die onderneming ingediend verzoek om een vergunning voor passieve veredeling. Met de prejudiciële vraag wordt het Hof verzocht de strekking te verduidelijken van de in artikel 148, onder c), van het douanewetboek vermelde economische voorwaarden voor het verlenen van een dergelijke vergunning. De Hoge Raad wenst met name verduidelijking van het begrip „communautaire veredelaars”, in de zin van die bepaling, aangezien die economische voorwaarden betrekking hebben op het ontbreken van een ernstige schade voor de wezenlijke belangen van deze veredelaars.

A-G: Artikel 148, onder c, moet volgens de A-G aldus worden uitgelegd dat het begrip ‘communautaire veredelaars’, in de zin van die bepaling, niet alleen betrekking heeft op communautaire producenten van producten die vergelijkbaar zijn met de in de aanvraag voor passieve veredeling bedoelde veredelingsproducten, maar ook op communautaire producenten van producten die vergelijkbaar zijn met niet-communautaire grondstoffen of halffabrikaten die bestemd zijn om te worden vermengd met tijdelijk uitgevoerde communautaire goederen tijdens de in die aanvraag bedoelde verdelingshandelingen.

- Conclusie AG over het begrip communautaire veredelaars bij passieve veredeling en vermenging met tijdelijk uitgevoerde goederen (IE forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof Amsterdam – 8 maart 2016 (publ. 30-3-2016) – ECLI:NL:GHAMS:2016:1103 – Zaak C-145/16 – Aramex – [verwijzing](#)

Tariefindeling driewielig voertuig Spyder

RICHTLIJN 2002/24/EG. UITVOERINGSVERORDENING (EU) Nr. 301/2012. Het Hof stelt prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie (C-145/16) over de geldigheid van Uitvoeringsverordening (EU) Nr. 301/2012. Met deze verordening deelde de Commissie een driewielig voertuig in onder onderverdeling 8703 21 10. Gelet op de feitelijke en objectieve kenmerken van het driewielig voertuig – in het bijzonder die van de stuurinrichting – twijfelt het Hof aan deze onderverdeling. Bij het Hof is daarom de vraag gerezen of de Commissie de bevoegdheid, zoals gegeven door artikel 9, lid, onder a, van verordening nr. 2658/87, met genoemde uitvoeringsverordening niet heeft overschreden waardoor deze ongeldig zou zijn. De verwijzende rechter haalt vaste rechtspraak van het HvJEU aan over het beslissende criterium voor tariefindeling: de objectieve kenmerken en eigenschappen, zoals omschreven in de GN en in de daarbij gemaakte aantekeningen. Op grond van de bewoordingen van de beide GN-posten kan niet eenduidig worden vastgesteld onder welke van de twee de Spyder moet worden ingedeeld. In C-215/10 is het HvJEU nader ingegaan op de indeling van driewielige voertuigen. De rechter gaat vervolgens eerst aan de hand van de toelichting na of indeling onder 8703 mogelijk is. Hij stuit daarbij op vragen over de gebruikte banden en met name over de stuurinrichting. Wat het laatste betreft vraagt hij zich af of de toelichting op het geharmoniseerd systeem (GS) juist is. De Spyder beschikt over een sturgeometrie die voldoet aan het Ackerman-principe maar voor het overige wijkt de stuurinrichting sterk

af van die van een automobiel; zo heeft het de vorm van een (motor)fietsstuur en ook de werking is geheel anders. In de bijlage bij Uitvoeringsverordening 301/2012 is aangegeven dat de Spyder een stuursysteem heeft zoals van een auto.
Aangehaalde jurisprudentie: C-205/10 Pacific World Ltd; C-344/14 Kyowa Hakko Europe;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 19 april 2016 – Zaak C-154/16 –
Latvijas dzelzceļš – [verwijzing](#)*

VERORDENING (EEG) nr. 2913/92. RICHTLIJN 2006/112/EG. Verzoekster is opdrachtgever voor vervoer per spoor door Letland van een oplosmiddel. Tijdens een transport in maart 2011 wordt een lek geconstateerd in één van de tankwagens, waardoor 2448 kg vrachtgoed ontbreekt. Daarvan wordt proces-verbaal opgemaakt. Ook de douane (verweerster) stelt de vermissing vast, maar aangezien de vereiste documenten van het ontbrekende vrachtgoed ontbreken legt zij verzoekster betaling op van douanerechten en btw. Volgens verzoekster moet ook de vervoerder als schuldenaar worden aangewezen (de in jurisprudentie van het HvJEU bepleite hoofdelijke aansprakelijkheid), hetgeen verweerster heeft geweigerd in overweging te nemen. Verweerster stelt dat de 'aangever' in de eerste plaats verantwoordelijk is voor ongeschonden aangifte van de goederen, en dat het ontbreken van goederen in alle gevallen leidt tot het ontstaan van een douaneschuld.

De verwijzende cassatierechter twijfelt of verweerster zich terecht op artikel 203, lid 1, van het douanewetboek mocht baseren. Dat artikel ziet op onrechtmatige onttrekking en niet zoals in deze zaak speelt op het ontbreken van goederen dat met bewijsstukken is gestaafd. Toepassing van artikel 203 is volgens het HvJEU gerechtvaardigd indien het gevaar bestaat dat de verdwenen goederen in het economisch circuit van de EU terechtkomen. Artikel 206 regelt de gevallen waarin (toch) geen douaneschuld ontstaat bij ontbreken van goederen nadat deze zijn vernietigd of onherstelbaar verloren. Dezelfde vragen betreffen de btw, aangezien die altijd tegelijk met douanerechten wordt geheven. De verwijzende rechter legt ook vragen voor over de door verzoekster gestelde hoofdelijke aansprakelijkheid. Uit jurisprudentie van het HvJEU blijkt hem dat het Hof het veiligstellen van de financiële belangen van de EU voorop stelt en daarom in de eerste plaats de aangever aansprakelijk moet worden gesteld. In het douanewetboek wordt echter ook op de verantwoordelijkheid van andere betrokkenen gewezen.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-273/12 Winston; C-480/12 X (NLHR); C-75/13 SEK Zollagentur;

REGELGEVING – Nieuw Douanewetboek van de Unie m.i.v. 1 mei 2016;
intrekking CDW en TCDW

Europees

- Verordening (EU) Nr. 952/2013 van het Europees Parlement en van de Raad van 9 oktober 2013 tot vaststelling van het douanewetboek van de Unie, [Pb 2015 L 269, 10.10.2013](#)
- Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 van de Commissie van 28 juli 2015 tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 952/2013 van het Europees Parlement en de Raad met nadere regels betreffende een aantal bepalingen van het douanewetboek van de Unie, [Pb 2015, L 343, 29.12.2015](#)

- Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 van de Commissie van 28 juli 2015 tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 952/2013 van het Europees Parlement en de Raad met nadere regels betreffende een aantal bepalingen van het douanewetboek van de Unie, [Pb 2015 L 343, 29.12.2015](#)
- Uitvoeringsbesluit (EU) 2016/578 van de Commissie van 11 april 2016 tot vaststelling van het werkprogramma voor de ontwikkeling en de uitrol van de elektronische systemen waarin het douanewetboek van de Unie voorziet, C/2016/2057, [PB L 99 van 15.4.2016](#)
- Gedelegeerde Verordening (EU) 2016/651 van de Commissie van 5 april 2016 houdende rectificatie van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/2446 tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 952/2013 van het Europees Parlement en de Raad met nadere regels betreffende een aantal bepalingen van het douanewetboek van de Unie, C/2016/1934, [PB L 111 van 27.4.2016](#)

Nationaal

- Wet van 20 april 2016 tot wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten in verband met het van toepassing worden van Verordening (EU) nr. 952/2013 van het Europees Parlement en van de Raad van 9 oktober 2013 tot vaststelling van het douanewetboek van de Unie (PbEU 2013, L 269) (Wet aanpassingen aan het Douanewetboek van de Unie), [Stb. 2016, nr. 163](#)
- Besluit van 20 april 2016 tot inwerkingtreding van de Wet aanpassingen aan het Douanewetboek van de Unie, [Stb. 2016, nr. 164](#)
- Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 20 april 2016, nr. WJZ/16050436, tot aanpassing van diverse regelingen aan het Douanewetboek van de Unie, [Stcrt. 2016, nr. 21685](#)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 15 april 2016 – ECLI:NL:HR:2016:649 – [uitspraak](#)

Einduitspraak na arrest HvJEU 29 oktober 2015, Zaak C-319/14 (B&S Global Transit Center B.V.)

VERORDENING (EEG) nr. 2913/92. VERORDENING (EEG) nr. 2454/93. De douaneregeling extern communautair douanevervoer is niet volgens de regels beëindigd.

HvJ: Een verzuim om te voldoen aan de verplichting om onder de regeling extern communautair douanevervoer geplaatste goederen aan te brengen op het kantoor van bestemming, doet niet een douaneschuld ontstaan op grond van artikel 204 van verordening nr. 2913/92, maar op grond van artikel 203 van verordening nr. 2913/92, wanneer de betrokken goederen het douanegebied van de Unie hebben verlaten en het subject van deze regeling niet in staat is documenten over te leggen die in overeenstemming zijn met artikel 365, lid 3, van verordening (EEG) nr. 2454/93

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

LITERATUUR

Mr. dr. A.E. Spiessens, Onttrekking aan extern communautair douanevervoer in een vrije zone, in: [Btwbrief nr. 4](#)

Beroepskwalificaties

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Malta – 11 december 2016 – Zaak C-125/16 – Malta Dental Technologists Association et Reynaud – [verwijzing](#)*

Vragen over verzoek tot erkenning van het beroep klinisch tandtechnicus in Malta

RICHTLIJN 2005/36/EG. ARTIKELEN 49-52 en 56 VWEU. Verzoekster is een beroepsvereniging voor tandtechnici (MDTA). Zij ijvert voor erkenning van het beroep van 'klinisch tandtechnicus' op Malta en tot (automatische) registratie van deze beroepsbeoefenaars. Niet-erkenning levert volgens verzoekers schending op van de vrijheid van dienstverlening. Zij wijst ook op de rechten die beroepsbeoefenaars uit andere lidstaten aan Richtlijn 2005/36 kunnen ontleen. Er zou geen (goede) reden zijn voor weigering van deze gespecialiseerde beroepsgroep omdat medisch risico voor patiënten niet aan de orde is. Behandeling afhankelijk van doorverwijzing door een tandarts is dan ook niet nodig. Het gebeurt wel andersom: als een ziekte aan mond/kaak wordt vastgesteld is de 'klinisch tandtechnicus' verplicht naar een tandarts door te verwijzen.

De Inspectie Volksgezondheid en de Raad voor paramedische beroepen stellen zich op het standpunt dat er geen aanwijzingen zijn om het beroep als een apart gereguleerd paramedisch beroep aan te merken ter onderscheiding van de in de wet geregelde tandtechniek. Volgens de Raad is het beroep binnen de EU slechts erkend in het VK, Ierland, Denemarken en Nederland. Verweerders stellen dat zij op grond van de Maltese wet niet verplicht zijn een erkenning te verlenen, maar het gaat hier om grensoverschrijdende beroepsuitoefening.

Bescherming financiële belangen Unie

HvJEU – ARREST – 14 april 2016 – Zaak C-131/14 – Cervati en Malvi – Italië – [arrest](#)
[Zie onder: landbouw](#)

Bevriezing tegoeden

HvJEU – ARREST – 21 april 2016 – Zaak C-200/13 P – Raad/Bank Saderat Iran – [arrest](#)

VERORDENING nr. 423/2007. GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT 2007/140/GBVB. BESLUIT 2010/413/GBVB. Met zijn hogere voorziening verzoekt de Raad om vernietiging van het arrest van 5 februari 2013, Zaak T-494/10 (Bank Saderat Iran/Raad), waarbij het Gerecht een aantal punten van besluit 2010/413/GBVB nietig heeft verklaard, voor zover zij Bank Saderat Iran betreffen.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJEU – ARREST – 28 april 2016 – zaak T-52/15 – Sharif University of Technology – arrest

Het betreft een verzoek tot nietigverklaring van besluit 2014/776/GBVB, voor zover daarbij verzoeksters naam is opgenomen op de lijst in bijlage II bij besluit 2010/413/GBVB en van uitvoeringsverordening (EU) nr. 1202/2014, voor zover daarbij verzoeksters naam is opgenomen op de lijst in bijlage IX bij verordening (EU) nr. 267/2012 en ten tweede een vordering tot schadevergoeding.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

Burgerschap Unie

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 14 april 2016 – Zaak C-115/15 – NA – VK – [conclusie](#)

ARTIKELEN 20 en 21 VWEU. RICHTLIJN 2004/38 (artikel 13, lid 2, eerste alinea, onder c). VERORDENING 1612/68 (artikel 12, eerste alinea). NA is Pakistaans onderdaan. In september 2003 huwde zij KA in Karachi (Pakistan). Laatstgenoemde is in Duitsland woonachtig geweest en heeft de Duitse nationaliteit verkregen. Later verhuisde het echtpaar naar het Verenigd Koninkrijk, waar NA op 7 november 2005 een verblijfsvergunning verkreeg met een geldigheidsduur tot 21 september 2009. De echtscheiding werd definitief uitgesproken op 4 augustus 2009 en NA kreeg het ouderlijk gezag over hun twee dochters. In de onderhavige zaak staat de vraag centraal of een derdelander die samen met een burger van de Europese Unie als diens echtgeno(o)t(e) in een lidstaat woonde, zijn of haar verblijf in die staat mag voortzetten nadat de Unieburger de betrokken lidstaat definitief heeft verlaten en na zijn vertrek een echtscheidingsprocedure is ingeleid.

A-G: Indien echtscheiding het gevolg is van huiselijk geweld, vereist artikel 13, lid 2, eerste alinea, onder c), van richtlijn 2004/38/EG niet dat de burger van de Unie die gehuwd is met een derdelander, ten tijde van de scheiding daadwerkelijk op het grondgebied van het gastland verblijft overeenkomstig artikel 7, lid 1, van deze richtlijn, opdat deze derdelander een persoonlijk verblijfsrecht op grond van deze bepaling kan behouden. De artikelen 20 VWEU en 21 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzetten dat een lidstaat een verblijfsrecht op zijn grondgebied weigert aan een derdelander die het exclusieve ouderlijke gezag heeft over kinderen, die burgers van de Unie zijn en sinds hun geboorte met hem of haar in deze lidstaat wonen maar niet de nationaliteit van deze staat bezitten en geen gebruik hebben gemaakt van hun recht van vrij verkeer, voor zover deze Unieburgers voldoen aan de voorwaarden van richtlijn 2004/38 of, indien dit niet het geval is, voor zover door deze weigering aan deze burgers in feite het effectieve genot van de belangrijkste aan hun status van Unieburger ontleende rechten wordt ontzegd, hetgeen aan de verwijzende rechter staat om na te gaan rekening houdend met alle omstandigheden van het geval. Wanneer in rechte is vastgesteld dat de verwijdering van de betrokken Unieburgers in strijd is met artikel 7 van het Handvest grondrechten EU of met artikel 8, lid 1, EVRM, dient de nationale rechter daarmee rekening te houden. Artikel 12 van verordening (EEG) nr. 1612/68 moet

aldus worden uitgelegd dat een kind, en bijgevolg de ouder die het ouderlijk gezag over hem of haar heeft, een verblijfsrecht heeft in het gastland, wanneer de ouder die burger van de Unie is en in deze lidstaat heeft gewerkt, zijn of haar verblijf in dit land heeft beëindigd voordat het kind zijn schoolopleiding aldaar heeft aangevangen.

Consumentenrecht (C)

HvJEU – ARREST – 14 april 2016 – Gevoegde zaken C-381/14 en C-385/14 – Sales Sinués – Spanje – [arrest](#)

Moet de rechter een individuele vordering schorsen in afwachting van een beslissing in een aanhangige collectieve vordering?

RICHTLIJN 93/13/EEG. Het betreft gedingen tussen, in de eerste zaak, Sales Sinués en Caixabank SA en, in de tweede zaak, Drame Ba en Catalunya Caixa SA, over de nietigheid van bedingen in hypothecaire leningsovereenkomsten. Eerder had de consumentenorganisatie ADICAE tegen 72 banken een collectieve vordering ingesteld die er met name toe strekte een eind te maken aan het gebruik van „bodembedingen” in leningsovereenkomsten. Met zijn vragen, die samen moeten worden onderzocht, wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of artikel 7 van richtlijn 93/13 aldus moet worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling volgens welke de rechter een individuele vordering, die door een consument bij hem is ingesteld tot vaststelling dat een beding in een overeenkomst tussen hem en een verkoper oneerlijk is, automatisch moet schorsen in afwachting van een definitieve beslissing in een aanhangige collectieve vordering die door een consumentenorganisatie op de grondslag van lid 2 van dat artikel 7 met name is ingesteld om een eind te maken aan het gebruik, in overeenkomsten van hetzelfde type, van soortgelijke bedingen als het beding waarop de individuele vordering betrekking heeft.

Hof: Artikel 7 van richtlijn 93/13/EEG moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling, volgens welke de nationale rechter een individuele vordering die door een consument bij hem is ingesteld tot vaststelling dat een beding in een overeenkomst tussen hem en een verkoper oneerlijk is, automatisch moet schorsen in afwachting dat een definitieve beslissing wordt gegeven in een aanhangige collectieve vordering die door een consumentenorganisatie op de grondslag van lid 2 van dat artikel 7 is ingesteld om een eind te maken aan het gebruik, in overeenkomsten van hetzelfde type, van soortgelijke bedingen als het beding waarop de individuele vordering betrekking heeft, zonder dat in overweging kan worden genomen of die schorsing relevant is uit het oogpunt van de bescherming van de consument die zich individueel tot de rechter heeft gewend en zonder dat de consument kan besluiten zich los te maken van de collectieve vordering.

- Individual unfairness claims prevail over collective ones - CJEU in C-381/14, C-385/14 (Sales Sinués) ([ECLB](#))

HvJEU – ARREST – 21 april 2016 – Zaak C-377/14 – Radlinger en Radlingerová – Tsjechië – [persbericht](#) – [arrest](#)

Over consumentenkrediet en ambtshalve toetsing

RICHTLIJN 93/13/EEG. RICHTLIJN 2008/48/EG. Het betreft een geding tussen het echtpaar Radlinger en Finway over in een insolventieprocedure aangemelde vorderingen die voortvloeien uit een consumentenkredietovereenkomst. Het echtpaar Radlinger heeft een consumentenkredietovereenkomst gesloten met Smart Hypo op grond waarvan hun een lening van ongeveer 43 300 EUR is verstrekt. Het echtpaar Radlinger heeft zich eerst ertoe verbonden de schuldeiser het bedrag van ongeveer 109 500 EUR terug te betalen in 120 maandelijkse termijnen. Ten slotte behield de schuldeiser zich het recht voor om met onmiddellijke ingang volledige terugbetaling te eisen van de verschuldigde bedragen, indien een van de maandelijkse aflossingen niet volledig of niet te zijner tijd zou worden betaald of zijn instemming gebrekkig bleek te zijn wegens een opzettelijke verzwijging door het echtpaar Radlinger.

Hof: Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG verzet zich tegen een nationale procesregeling, die in een insolventieprocedure de rechter bij wie die procedure aanhangig is, niet toestaat ambtshalve te onderzoeken of contractuele bedingen waaruit in die procedure aangemelde vorderingen voortvloeien, oneerlijk zijn, ook al beschikt die rechter over de daartoe noodzakelijke gegevens, feitelijk en rechtens, en die voorts die rechter alleen toestaat niet door een zekerheid gedekte vorderingen te onderzoeken, en alleen wegens een beperkt aantal grieven inzake de verjaring of het tenietgaan van die vorderingen. Artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/48/EG verplicht een nationale rechter bij wie een geding aanhangig is over vorderingen die voortvloeien uit een kredietovereenkomst in de zin van die richtlijn, om ambtshalve te onderzoeken of de in die bepaling bedoelde informatieplicht is nagekomen en de consequenties te trekken die naar nationaal recht uit niet-nakoming van die plicht voortvloeien, mits de sancties voldoen aan de eisen van artikel 23 van die richtlijn. De artikelen 3, onder l), en 10, lid 2, van richtlijn 2008/48 en punt I van bijlage I bij die richtlijn moeten aldus worden uitgelegd dat het totale kredietbedrag en het bedrag van de kredietopneming alle aan de consument beschikbaar gestelde bedragen omvatten. Hieronder vallen derhalve niet de bedragen die door de kredietgever worden bestemd voor de betaling van de aan het betrokken krediet verbonden kosten en die niet daadwerkelijk worden uitbetaald aan die consument. Bij de beoordeling of de schadevergoeding die wordt opgelegd aan de consument die zijn verbintenissen niet nakomt, onevenredig hoog is in de zin van punt 1, onder e), van de bijlage bij richtlijn 93/13/EEG, moet worden nagegaan wat de cumulatieve werking is van alle desbetreffende bedingen van de betrokken overeenkomst, ongeacht of de schuldeiser daadwerkelijk de volledige nakoming van al die bedingen nastreeft, en dat het in voorkomend geval aan de nationale rechter staat om krachtens artikel 6, lid 1, van die richtlijn alle consequenties te trekken die voortvloeien uit de vaststelling dat bepaalde bedingen oneerlijk zijn, en alle bedingen waarvan is erkend dat zij oneerlijk zijn, buiten toepassing te laten opdat de consument door die bedingen niet is gebonden.

- Taking ex officio a couple of steps further: CJEU in Radlinger v Finway (C-377/14) ([ECLB](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 7 april 2016 – Zaak C-149/15 – Wathelet – [conclusie](#)

Vragen over draagwijdte van het begrip verkoper bij de verkoop van een tweedehands auto

RICHTLIJN 1999/44/EG. Het betreft een geding tussen een consument en een handelaar over de verkoop van een tweedehands auto. De hamvraag is of de handelaar, die enkel tussenpersoon was voor de niet-professionele eigenaar van de auto, jegens de consument voor de gebreken aan overeenstemming van de auto aansprakelijk is. De verwijzende rechter wil weten of het begrip verkoper in artikel 1, lid 2, onder c), van richtlijn 1999/44 mede ziet op een handelaar als verweerster in het hoofdgeding, wanneer hij bij de verkoop als tussenpersoon voor een particulier handelt, ook al komt dat geval in deze bepaling niet aan bod. Het Hof moet in de onderhavige zaak dan ook oordelen over de draagwijdte van het begrip verkoper in de zin van richtlijn 1999/44.

A-G: Artikel 1, lid 2, onder c), van richtlijn 1999/44/EG moet aldus worden uitgelegd dat het mede ziet op de handelaar die in naam en voor rekening van een particulier handelt, los van het feit of hij voor zijn bemiddeling wordt vergoed, voor zover de tussenpersoon de indruk geeft als verkoper te handelen wanneer hij zich aan de consument voorstelt.

HvJEU – CONCLUSIE A-G WAHL – 14 april 2016 – Zaak C-168/15 – Tomášová – Slowakije – [conclusie](#)

Over aansprakelijkheid lidstaat voor verzuim nationale rechter om een oneerlijk beding buiten toepassing te laten

RICHTLIJN 93/13/EEG. Het betreft een geding tussen de gepensioneerde Tomášová en het Slowaakse ministerie van Justitie en Pohotovosť ter zake van de tenuitvoerlegging van aan arbitraal vonnis waarbij Tomášová was veroordeeld tot betaling van geldbedragen die verband hielden met een eerder gesloten consumentenkredietovereenkomst. Tomášová ontvangt een ouderdomspensioen ten bedrage van 347 EUR dat haar enige inkomen is. In 2007 heeft zij met Pohotovosť een consumentenkredietovereenkomst gesloten voor een bedrag van 232 EUR. De overeenkomst bevatte een arbitragebeding dat de verplichting inhield om ermee in te stemmen dat een geschil ter zake van de overeenkomst zou worden voorgelegd aan een op meer dan 400 km van de woonplaats van Tomášová gevestigde arbitragerechtbank. Verder bedroeg de verdragingsrente volgens de overeenkomst 91,25 % per jaar. De betrokken overeenkomst vermeldde overigens niet het jaarlijkse kostenpercentage. In de onderhavige zaak gaat het om de voorwaarden voor de aansprakelijkheid van een lidstaat met het oog op een vordering tot vergoeding van schade die door particulieren is geleden als gevolg van een schending van het Unierecht die is toe te rekenen aan een nationale rechter. De prejudiciële vragen zijn gesteld in de specifieke context van een geschil dat betrekking heeft op de gedwongen tenuitvoerlegging van een arbitraal vonnis dat voortkomt uit een tussen partijen gesloten consumentenkredietovereenkomst die een oneerlijk beding in de zin van richtlijn 93/13 zou bevatten.

A-G: Een lidstaat kan niet aansprakelijk worden gehouden voor het verzuim van een nationale rechterlijke instantie om – in het kader van een procedure inzake de gedwongen tenuitvoerlegging van een arbitraal vonnis – een krachtens richtlijn 93/13/EEG oneerlijk bevonden beding buiten toepassing te laten, wanneer de verwerende partij in de betrokken procedure niet alle haar door het toepasselijke nationale recht geboden gewone rechtsmiddelen heeft aangewend. Teneinde het verzuim

van de rechter die in laatste aanleg rechtspreekt in het kader van een procedure inzake gedwongen tenuitvoerlegging om uit hoofde van richtlijn 93/13 na te gaan of een beding in een overeenkomst oneerlijk is, te kunnen aanmerken als een voldoende gekwalificeerde schending die kan leiden tot aansprakelijkheid van de staat, moet rekening worden gehouden met alle gegevens, feitelijk en rechtens, die op het tijdstip van zijn beslissing aan hem zijn overgelegd. Een dergelijke schending van het Unierecht kan niet als voldoende gekwalificeerd worden beschouwd wanneer het verzuim van de nationale rechter om na te gaan of een overeenkomst tussen een consument en een verkoper een oneerlijk beding bevat, verschoonbaar is. Een dergelijk verzuim kan daarentegen wel als een voldoende gekwalificeerde schending worden aangemerkt, wanneer, in weerwil van de inlichtingen die – hetzij door de consument zelf, hetzij op andere wijze – aan hem zijn verstrekt, de in laatste aanleg rechtsprekende rechter niet ambtshalve het oneerlijke karakter van een in een dergelijke overeenkomst opgenomen beding heeft vastgesteld.

Het staat aan de interne rechtsorde van elke lidstaat om, met inachtneming van de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid, de criteria te bepalen waarmee de schade die mogelijk door een schending van het Unierecht is geleden, kan worden vastgesteld en beoordeeld.

- Oceano meets Francovich: AG Wahl on state liability and unfair terms ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 12 april 2016 – Zaak C-133/16 – Ferenschild – [verwijzing*](#)

RICHTLIJN 1999/44/EG. Verzoeker koopt bij JPC Motor (verweester) een tweedehands auto. Inschrijving wordt geweigerd omdat de auto in het Schengen informatiesysteem (SIS) gesignaleerd staat als gestolen. Hij stelt verweerder aansprakelijk en eist terugname en terugbetaling van de koopprijs. Volgens verweerder is de herkomst van het voertuig volkomen rechtmatig is. Uiteindelijk wordt het voertuig alsnog ingeschreven. Verzoeker stelt verweerder alsnog in gebreke voor kosten huurauto en andere administratieve kosten die zijn gemaakt tussen moment van aankoop en inschrijving. De verwijzende stelt vast dat partijen niet betwisten dat de garantietermijn voor het voertuig conform Belgische regelgeving contractueel op één jaar vanaf levering is gesteld en dat de verjaringstermijn voor tweedehandsgoederen één jaar is, te rekenen vanaf de dag waarop de consument het gebrek constateert, zonder dat die termijn vóór het einde van de garantietermijn mag verstrijken. De dagvaarding dateert van 12-03-2012, meer dan één jaar na levering/vaststelling gebrek en verhelping. Nu de garantietermijn contractueel op één jaar is gesteld is de vraag of de verjaringstermijn van één jaar moet worden verlengd tot aan het verstrijken van de voorziene termijn van twee jaar, wanneer die termijn precies tot één jaar is herleid. Over deze kwestie is gedurende de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel gedebatteerd, en ook de rechtsleer heeft zich erover gebogen. Staat artikel [5, lid 1,] juncto artikel [7, lid 1, tweede alinea], van richtlijn 1999/44/EG in de weg aan een bepaling van nationaal recht die aldus wordt uitgelegd dat zij voor tweedehandsgoederen toestaat dat de verjaringstermijn van de vordering van de consument verstrijkt vóór het einde van de termijn van twee jaar te rekenen vanaf de levering van het niet-conforme goed wanneer de verkoper en de consument een garantietermijn van minder dan twee jaar zijn overeengekomen?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 18 april 2016 – Zaak C-146/16 –
Verband Sozialer Wettbewerb – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2005/29/EG. Verzoekster, een bond van onder meer elektronica-artikelen en postorderbedrijven die allerlei soorten goederen aanbieden, heeft verweerster DHL gedaagd wegens een advertentie in de 'Bild am Sonntag'. Verzoekster meent dat verweerster haar verplichting niet nakomt de identiteit en het geografische adres te vermelden ten behoeve van bezoekers aan het in de advertentie genoemde platform. De rechter wijst de vordering toe, maar in hoger beroep wordt die alsnog afgewezen omdat de rechter oordeelt dat de op de website gehanteerde methode met links in de rubriek 'informatie over de aanbieder' voor de consument voldoende herkenbaar is. Hij oordeelt ook dat het in alle rust van achter de computer aankopen doen niet is te vergelijken met kopen in een winkel, gadeslagen door verkooppersoneel. Verzoekster vraagt en krijgt Revision.

De verwijzende rechter vraagt nadere uitleg van artikel 7, lid 4, onder b) van Richtlijn 2005/29. Om te beoordelen of verweerster zich schuldig maakt aan oneerlijke handelspraktijken moet worden gekeken of sprake is van het achterhouden van voor de consument essentiële informatie voor het nemen van een aankoopbesluit. De identiteit en het geografische adres van een aanbieder op internet worden beschouwd als essentiële informatie. De Duitse wetgever heeft het in de richtlijn gebruikte begrip 'uitnodiging tot aankoop' niet overgenomen en gekozen voor de omschrijving dat goederen of diensten zo worden aangeboden dat het een gemiddelde consument mogelijk wordt gemaakt om de transactie te sluiten en zo heeft ook het HvJEU in rechtspraak geoordeeld. In de gewraakte advertentie worden vijf concrete producten afgebeeld, hetgeen essentiële informatie is om al dan niet over te gaan tot aankoop. Daarvoor moeten geïnteresseerden de verkoopsite raadplegen. In jurisprudentie van het HvJEU is bepaald dat het raadplegen van een verkoopsite gelijkgesteld kan worden met het betreden van een winkel. Het verdient dan ook de voorkeur dat informatie betreffende identiteit en geografisch adres al in de advertentie is opgenomen. D verwijzende rechter twijfelt echter of dit op grond van de richtlijn verplicht is. Aangehaalde jurisprudentie: C-122/10 Ving Sverige; C-281/12 Trento Sviluppo

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 18 april 2016 – Zaak C-147/16 – Karel de Grote Hogeschool - Katholieke Hogeschool Antwerpen – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 93/13/EEG. Verzoekster is een onderwijsinstelling. Zij heeft een geschil met een leerling (verweerster) over betaling van het inschrijfgeld plus een bijdrage voor een studiereis. Verweerster kon het bedrag niet in één keer betalen; zij krijgt een betalingsregeling maar blijft, ook na aanmaning door verzoekster, in gebreke. In het renteloos afbetalingsplan is een boetebeding opgenomen van 10% per jaar over de uitstaande schuld en nog eens 10% daarvan voor de invorderingskosten. Bij verstektussenvonnissen wordt de hoofdsom toegekend maar de beslissing over het bedrag aan rente en invorderingskosten wordt aangehouden omdat de rechter twijfelt aan de verenigbaarheid van de Belgische regeling met EU-recht. De verwijzende rechter vraagt zich met name af of hij bij verstek ambtshalve mag onderzoeken of de overeenkomst tussen partijen onder het toepassingsgebied van de nationale regelgeving (implementatie van Richtlijn 93/13) valt, aangezien volgens Belgisch recht dat alleen is toegestaan indien de regelgeving van openbare orde is, en dat is naar Belgisch recht niet met

zekerheid vastgesteld. Het HvJEU heeft weliswaar vastgesteld dat wanneer een overeenkomst onder het toepassingsgebied van de richtlijn valt de rechter ambtshalve moet onderzoeken of de overeenkomst eerlijk is, maar daarmee niet geoordeeld dat ambtshalve toetsing ook moet als nationale regels stellen dat de rechter enkel bevoegd is om ambtshalve na te gaan of de vordering in strijd is met de openbare orde. Daarnaast moet hij de vraag beantwoorden of verzoekster een 'onderneming' is in de zin van het EU-recht, aangezien dit op grond van de Belgische regelgeving niet het geval is. En als laatste komt bij hem de vraag op of Belgisch recht strijdt met de richtlijn door de regelgeving op onrechtmatige bedingen te beperken tot overeenkomsten tussen consumenten en ondernemingen. In de Belgische wet is in 2010 de term 'verkoper' vervangen door 'onderneming'. In de richtlijn wordt wel gesproken van 'verkopers', zodat de richtlijn op de overeenkomst tussen verzoekster en verweerster van toepassing is. Aangehaalde jurisprudentie: C-488/11 Asbeek Brusse

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 25 april 2016 – Zaak C-598/15 – Banco Santander – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 93/13/EEG. Deze zaak is begin dit jaar betekend met mededeling van schorsing in afwachting van arrest in zaak C-49/14 Finanmadrid E.F.C.. Na uitspraak in die zaak op 18 februari 2016 heeft de verwijzende rechter het HvJEU op diens navraag geantwoord dat hij zijn vragen in C-598/15 wenste te handhaven, met name omdat het HvJEU in C-49/14 niet ingaat op de situatie van buitengerechtelijke procedure zoals in onderhavige zaak het geval is. Verweerster heeft met Banco Santander een hypothecaire lening afgesloten waarin een beding is opgenomen over een 'buitengerechtelijke procedure' in geval van executie. In 2011 is zo'n procedure (voor de notaris) ingeleid, wordt verweerster gelast tot betaling, haar woning wordt aan de bank toegewezen en zij blijft uiteindelijk met een restschuld achter. Verzoekster start in 2014 de invorderingsprocedure en omdat verweerster verstek laat gaan moet verzoeksters vordering (wettelijk) worden toegewezen. De rechter besluit echter vragen aan het HvJEU voor te leggen alvorens te beslissen, omdat zowel de buitengerechtelijke executieregeling als de daarna volgende procedure rond levering en huisuitzetting de in richtlijn 93/13 geregelde bescherming ontberen.

De verwijzende rechter zet (in zijn aanvulling op de verwijzingsbeschikking) uiteen dat het in deze zaak gaat om de vereenvoudigde, buitengerechtelijke procedure die in 1992 is ingevoerd ter verlichting van de werklust van het justitieel apparaat. In deze procedure heeft een consument geen enkele mogelijkheid zich op een oneerlijk beding in de hypotheekakte te beroepen en is het de rechter niet mogelijk ambtshalve te toetsen of het beding (on)eerlijk is. De procedure staat in de weg aan een effectieve bescherming van de rechten die Richtlijn 93/13 aan consumenten biedt. De rechter wijst op de vaste jurisprudentie van het HvJEU dat het nationale recht buiten toepassing kan worden gelaten als dat in de weg staat aan ambtshalve rechterlijke toetsing.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-168/05 Mostaza Claro

LITERATUUR

F.J.P. Lock, De verdeling van stelplicht en bewijslast tussen de consument en de tekortschietende kredietverstrekker; een Nederlands en Europees perspectief, [Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht, 2016, nr. 4](#)

OVERIG

- EU Consumers' Actions for Damages: Quo Vadis? ([EU law analysis](#))
- Mortgage Credit Directive has come into effect ([notaries of europe](#)): richtlijn 2014/17 is op 21 maart 2016 in werking getreden.
- Mobile phone subscription and 'free' phone for 'all-in' price subject to annulment, says Dutch Supreme Court ([ECLB](#))

Detentie (omstandigheden), recht op leven, politieonderzoek (S)

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Cazan t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Schendingen van artikel 3 wegens onmenselijke behandeling van een advocaat door een politieambtenaar en het nalaten van effectief onderzoek hiernaar

ARTIKEL 3 EVRM. De zaak betreft de vermeende mishandeling door een politieambtenaar van klager, een advocaat, terwijl hij een cliënt bijstond op het politiebureau. Hen zou belet zijn het politiebureau, dat door de politieambtenaar op slot was gedaan, te verlaten omdat klager weigerde een stuk te ondertekenen gedateerd zes maanden daarvoor, waarin hij verklaarde dat hij op de hoogte was gesteld van het lopende strafrechtelijk onderzoek. Bij pogingen om het alarmnummer te bellen zou de politieambtenaar de telefoon geprobeerd hebben weg te rukken waarbij hij klagers vinger verdraaide. Tot slot zou hij het formulier verscheurd hebben waarin klager gemachtigd werd om zijn cliënt te vertegenwoordigen voor de onderzoeksautoriteiten en hem bevolen hebben nooit meer terug te keren naar zijn bureau. Het hof neemt schendingen van artikel 3 aan wegens onmenselijke behandeling en het nalaten effectief onderzoek te doen naar de klachten. Het hof neemt geen schending van artikel 5 aan.

EHRM – ARREST – 7 april 2016 – Ali Cheema t. Griekenland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)

ARTIKEL 3 en 13 EVRM. Verzoekers zijn 23 personen met diverse nationaliteiten die op verschillende tijdstippen gedetineerd zijn geweest in de gevangenis van Larissa (Griekenland). De zaak betreft de detentieomstandigheden in de gevangenis van Larissa. Verzoekers klagen met name over de overbevolking in de gevangenis, die plaats biedt aan 780 tot 942 personen terwijl zij een capaciteit hebben van 550 gedetineerden. Ze klaagden in het bijzonder over het gebrek aan ruimte in de cellen, het gebrek aan hygiëne, onvoldoende verwarming en warm water en het tekort aan medisch personeel.

Met een beroep op de artikelen 3 en 13 klaagden verzoekers over de detentieomstandigheden in deze gevangenis en het gebrek aan een effectief rechtsmiddel om tegen deze omstandigheden te protesteren. Het Hof oordeelt dat in bijna alle zaken sprake is van een schending van artikel 3 (gebrek aan ruimte) en artikel 13.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Cangöz t. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)

ARTIKELEN 2 en 3 EVRM. In 2005 zijn 17 familieleden van verzoekers gedood door veiligheidstroepen. De slachtoffers waren lid van een verboden organisatie in Turkije, te weten de Maoïstische Communistische Partij (MKP). Deze personen waren destijds bijeen op een afgelegen gebied vlakbij de stad Tunceli toen zij door veiligheidstroepen werden gedood en hun lichamen werden vervolgens op een parkeerplaats gelegd voor identificatie en onderzoek. Volgens de overheid opende de groep terroristen meteen het vuur toen de veiligheidstroepen arriveerden waarbij een soldaat werd verwond. In het daaropvolgende vuurgevecht kwamen alle 17 terroristen om het leven. Uit het daarop volgende onderzoek van het Openbaar Ministerie volgt dat de actie van de veiligheidstroepen gerechtvaardigd was. De verzoekers stellen dat de slachtoffers bij identificatie naakt op een parkeerplaats lagen en onherkenbaar waren door de enorme verwondingen. Volgens de verzoekers was het geweld excessief en vermijdbaar, met name omdat de veiligheidsdiensten al ver van tevoren op de hoogte waren van de bijeenkomst. Verder weerspreken de verzoekers de juistheid van de inhoud van het rapport van het Openbaar Ministerie en klagen zij er over dat hun verzoeken tot onderzoek niet zijn gehonoreerd. Verzoekers stellen dat hun familieleden opzettelijk zijn gedood door de veiligheidstroepen en de autoriteiten hebben gefaald bij het uitvoeren van een effectief onderzoek naar de omstandigheden van hun dood (Artikel 2). Voorts stellen zij (ogv artikel 3) dat de naakte lichamen van hun familieleden ten toon zijn gesteld op een militaire basis zonder rekening te houden met de waardigheid van de overledenen of de gevoelens van nabestaanden. Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van artikel 2, maar geen schending van artikel 3.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Basbilen t. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 2 EVRM. Ouders klagen over de onderzoeken die zijn verricht naar het overlijden van hun zoon. Het eerste minimale onderzoek had als uitkomst dat sprake zou zijn van zelfmoord. Klagers stellen dat hun zoon is vermoord vanwege het feit dat hij aan belangrijke projecten voor Aseslan werkte (een bedrijf dat technologie voor het Turkse leger maakt). Het hof neemt een schending aan van artikel 2 EVRM vanwege het feit dat het eerste onderzoek niet adequaat was en de omstandigheden rond de dood niet duidelijk heeft gemaakt en daarnaast vanwege het feit dat het tweede onderzoek de onvolkomenheden van het eerste onderzoek niet ongedaan heeft kunnen maken vanwege het verlopen van inmiddels 9 jaren.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Amarandei ea. t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKELEN 3, 5 en 8 EVRM. Verzoekers zijn lid van "Movement for spiritual integration into the absolute" (Misa), een stichting in Roemenië. In 2014 is door de politie een grote actie gehouden tegen leden van deze organisatie wegens verdenking van het produceren en verspreiden van pornografie en het naar het buitenland sturen van leden met als doel ze in de prostitutie te laten werken. Verzoekers stellen dat zij na hun arrestatie zijn beledigd en vernederd en geen water en voedsel kregen. Ze mochten alleen naar het toilet in gezelschap van een agent en moesten de deur open laten. De politieactie was gefilmd en een samenvatting was te zien op tv. Bij hun verhoor zouden zij zijn bedreigd en beledigd met het doel een verklaring af te leggen, die gedeeltelijk gedicteerd was door

de officier van justitie, over hun privéleven en de leider van Misa. Verder werd hen niet verteld om welke reden ze waren gearresteerd en werd hen de toegang tot een raadsman geweigerd. Uiteindelijk werd er geen vervolging ingesteld. De overheid weerspreekt de stellingen van verzoekers en stelt dat er geen verbaal of fysiek geweld heeft plaatsgevonden. Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van de artikelen 3, 5 en 8.

NOOT – bij EHRM 30 maart 2016 [Armani Da Silva t. het VK](#)
ECTHR Armani Da Silva v UK: Unreasonable Police Killings in Putative Self-defence? ([EJIL talk](#))

NOOT – bij EHRM 22 maart 2016 [M.G. t. Turkije](#)
Back on track! Court acknowledges gendered nature of domestic violence in M.G. v. Turkey ([Strasbourg observer](#))

NOOT bij EHRM 24 maart 2016 [Sakir t. Griekenland](#)
Sakir v Greece: Racist violence against an undocumented migrant ([Strasbourg observer](#))

Diensten (B)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 4 april 2016 – Zaak C-99/16 – Lahorgue – [verwijzing*](#)

RICHTLIJN 77/249/EEG. Verzoeker heeft de Franse nationaliteit en is advocaat in Luxemburg en aldaar bij de balie ingeschreven. Hij start bij de Rb Lyon een kort gedingprocedure tegen de Orde van advocaten van Lyon en van Luxemburg, nationale Raad van balies en de Raad van Europese balies (verweerders). Tussen de balies van Lyon en Luxemburg is in juli 2007 een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor onder meer erkenning van de hoedanigheid van advocaat. Verzoeker heeft in september 2015 gevraagd gebruik te mogen maken van een decoder voor het Réseau Privé Virtuel des Avocats (RPVA), waarmee hij in staat zou zijn het beroep van advocaat ten volle uit te oefenen. Dit wordt hem geweigerd omdat hij niet bij de balie van Lyon is ingeschreven. Verzoeker stelt dat deze voorwaarde in geen enkele tekst voorkomt, dit in strijd is met het vrij verkeer van diensten en discriminerend is. Hij formuleert een vraag ter voorlegging aan het HvJEU. De verwijzende rechter stelt vast dat geen sprake is van litispendingie; een kort geding is te allen tijde mogelijk. Ingevolge artikel 4 van richtlijn 77/249 mag het beroep van advocaat in alle lidstaten uitgeoefend worden onder de voorwaarden die voor de aldaar gevestigde advocaten gelden, met uitsluiting van enig vereiste inzake woonplaats of lidmaatschap van een beroepsorganisatie in die staat. Omdat hij zich afvraagt of mogelijk sprake is van beperking van de vrijheid van beroepsuitoefening, formuleert hij de volgende vraag: Is de weigering om een decoder voor het Réseau Privé Virtuel des Avocats (RPVA) te bezorgen aan een advocaat die naar behoren is ingeschreven bij de balie van een lidstaat waar hij het beroep van advocaat wenst uit te oefenen in het kader van het vrij verrichten van diensten, in strijd met artikel 4 van richtlijn 77/249/EG omdat deze weigering een discriminerende maatregel

vormt die de uitoefening van dat beroep in het kader van het vrij verrichten van diensten kan belemmeren?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 1 april 2016 – Zaak C-112/16 –
Persidera – [verwijzing](#)*
[Zie onder: elektronische communicatiediensten](#)

Digitale markt

La sécurité digitale à l'heure des crises migratoire et terroriste, le noeud gordien de l'interconnexion des fichiers ([ELSJ](#))

Discriminatie (C)

EHRM – ARREST – 12 april 2016 – R.B. t. Hongarije – [persbericht](#) – [arrest](#)
(niveau 1)

Onvoldoende onderzoek verricht door Hongaarse autoriteiten naar beschuldigingen van racistische uitlatingen tijdens een anti-Roma optocht.

De Hongaarse autoriteiten hebben nagelaten adequaat onderzoek te doen naar beschuldigingen van racistische uitlatingen door participanten van een anti-Roma optocht. Het hof neemt een schending van artikel 8 aan.

EHRM – ARREST – 12 april 2016 – M.C. en A.C. t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Het hof neemt schending aan van art. 3 in samenhang met art. 14 in verband met het onderzoek dat werd verricht nadat klagers op de terugweg van een evenement voor homoseksuelen waren belaagd.

- Failure of police to take into account discriminatory motives when investigating a homophobic attack amounts to a violation of ECHR - M.C. and A.C. v Romania ([ECHRSO](#))

FACTSHEET

Updated "sexual orientation issues" factsheet ([ECHR](#))

Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B)

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Lukats t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#)
(niveau 2)

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Guta Tudor Teodorescu t. Roemenië –
[persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 1, EERSTE PROTOCOL. Deze zaak betreft het nationale mechanisme voor de vergoeding van onroerend goed dat krachtens het verdrag van Craiova in 1940 in beslag was genomen. Klaagster heeft in 1998 een verzoek gedaan tot vergoeding voor

onroerend goed dat aan haar voorouders toebehoorde. In 2004 is beslist dat ze recht had op ongeveer € 123.50. in 2009 is deze beslissing in stand gelaten en beslist dat de betaling in twee delen zou plaatsvinden. Ze heeft tot op heden geen bedrag ontvangen. In april 1998 heeft mr. Teodorescu een soortgelijk verzoek ingediend. Bij het bedrag dat hij heeft ontvangen is geen rekening gehouden met de inflatie. Hoewel meerdere malen is beslist dat hij recht heeft op een inflatiecorrectie heeft het nationale hof beslist dat hij daar geen recht op had omdat het bedrag in 1 keer is uitgekeerd en in het jaar dat het is vastgesteld. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van een schending van artikel 1 in de zaak Lukats, maar wel in de zaak Teodorescu.

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Svetlana Vasilyeva t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

[Zie onder: procesrecht en eerlijk proces](#)

EHRM – ARREST – 21 april 2016 – Ivanova en Cherkezov t. Bulgarije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

[Zie onder: familielevens: over sloop woonhuis verzoekster](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 15 april 2016 – Zaak C-52/16 en C-113/16 – SEGRO e.a.– [verwijzing](#)*

Vragen over intrekken van recht op vruchtgebruik na nieuwe Hongaarse regelgeving zonder overgangsbepalingen en met eisen die mogelijk in strijd zijn met het vrij verkeer

ARTIKELEN 17 en 47 HANDVEST GRONDRECHTEN. ARTIKELEN 49 en 63 VWEU. In zaak C-113/16 gaat het om een Oostenrijkse verzoeker die recht van vruchtgebruik heeft verkregen, eindigend bij zijn overlijden, op twee in Hongarije gelegen percelen landbouwgrond. De Hongaarse autoriteit maakt die inschrijving ongedaan op grond van de gewijzigde Hongaarse kadasterwet waarin is bepaald dat sprake moet zijn van 'naaste familie' om een recht van (vrucht)gebruik te mogen vestigen. Tegen dat besluit is geen bezwaar mogelijk. In de betrokken Hongaarse regelgeving zijn geen specifieke (overgangs)bepalingen voor compensatie van eerder gevestigde rechten opgenomen. In deze zaak betreft het de nieuwe regel van het tenietgaan van rechten per 01-05-2014 van personen die niet kunnen aantonen 'naaste familie' te zijn van een Hongaars burger. De rechter constateert dat weliswaar geen sprake is van directe discriminatie omdat de regeling voor alle EU-burgers gelijkelijk geldt maar wel van verkapte discriminatie omdat het voor burgers uit andere lidstaten aanzienlijk moeilijker zal zijn om aan te tonen dat zij naaste familie zijn van een Hongaarse burger, zodat het in de meeste gevallen gaat om een eis waaraan niet kan worden voldaan. Hij verwijst naar HvJEU-zaak C-370/05, alsmede naar de Keck- en Dassonville-jurisprudentie en ziet beperkingen van de vrijheid van vestiging en van kapitaalverkeer door het gebrek aan een compensatieregeling voor de gedane investering. Bovendien betreft het een beperking van rechten die zijn verkregen vóór de Hongaarse toetreding, hetgeen in strijd met de 'standstill'-bepaling en VWEU artikel 63. De rechter ziet geen dwingende redenen van algemeen belang voor de wetwijziging en mochten die wel geconstateerd worden dan ziet de rechter geen rechtvaardiging in de eis van 'naaste familie', (een verkapte nationaliteitseis).

In zaak C-52/16 gaat het om een Hongaarse onderneming waarvan de vennoten in Duitsland wonen. Zij heeft in 2014 een recht van vruchtgebruik verkregen op stukken grond in Hongarije. De inschrijving in het kadaster is doorgehaald op grond van de gewijzigde Hongaarse kadasterwet. Daarin is de overgangperiode (voorheen 20 jaar) voor het tenietgaan van het ten behoeve van buitenlanders gevestigde recht van (vrucht)gebruik verkort naar 4,5 jaar. Tegen die besluiten is geen bezwaar mogelijk, maar verzoekster gaat in beroep. Het Hongaarse constitutioneel hof heeft de besluiten ongrondwettig verklaard omdat in het toegepaste artikel van de herziene kadasterwet geen overgangsbepalingen over tenietgegane rechten van (vrucht)gebruik zijn opgenomen en niet is voorzien in compensatie. De gevraagde vernietiging van de overgangsbepaling wordt niet gehonoreerd. De verwijzende rechter oordeelt ook in deze zaak schending van het vrij verkeer van kapitaal en het recht van vrije vestiging, alsmede beperking van het eigendomsrecht, schending van het vertrouwensbeginsel en het recht op een eerlijk proces. Hij verwijst naar arrest C-370/05 en naar rechtspraak van het EHRM waarin wordt bevestigd dat het de genoemde vrijheden en het recht van eigendom treft. Hij meent dat de Hongaarse wetgever onvoldoende heeft gemotiveerd waarom de wetswijziging noodzakelijk is, er geen sprake is van evenredigheid en de beperkingen van de vrijheden disproportioneel zijn.
Aangehaalde jurisprudentie: C-370/05 Vestersen;

Familielevens (Fa)

EHRM – ARREST – 21 april 2016 – Ivanova en Cherkezov t. Bulgarije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 8 EVRM. ARTIKEL 1, EERSTE PROTOCOL EVRM. De zaak betreft een klacht over de dreigende sloop van het huis waar klagers in wonen. Dit huis was illegaal gebouwd op grond die deels toebehoorde aan een van de klagers. Het Hof oordeelt dat er sprake zou zijn van een schending van artikel 8 als het bevel tot de sloop van het huis geëffectueerd zou worden zonder een deugdelijke herziening van de proportionaliteit in het licht van de persoonlijke omstandigheden van klagers. Het Hof oordeelt in het bijzonder dat voor de klagers geen procedure open stond binnen het nationale recht om een uitgebreide herziening te krijgen van de proportionaliteit van de voorgenomen sloop van het huis, dat hun enige woning was. Voorts oordeelt het Hof dat er geen sprake zou zijn van een schending van artikel 1 Eerste Protocol EVRM als de sloop van het huis door zou gaan.

EHRM – ARREST – 29 april 2016 – Cincimino t. Italië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 8 EVRM.

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 14 april 2016 – Zaak C-115/15 – NA – VK – [conclusie](#)
[Zie onder: burgerschap Unie](#)

NOOT – bij EHRM 23 maart 2016 Blokhin t. Rusland
Fair Trials For Children ([fairtrials](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

VK: Judge allows paternity test for DNA disease analysis ([UK human rights blog](#))

LITERATUUR

Dr. N.R. Koffeman LL.M, Draagmoederschap en homohuwelijk over de grens, in: [Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht, 2016, nr. 2](#))

BOEK

- Thomale on Surrogate Motherhood ([conflict of law](#))
- Out now: Volume on Cross-border Litigation in Europe ([conflict of laws](#))

OVERIG

- Report on ERA conference on Recent case law of the ECtHRs in Family law matters ([conflict of laws](#))
- EUI releases Comparative Study on the Calculation of Interest on Antitrust Damages ([conflict of laws](#))
- Rapport over het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen ([HCCH](#))

Financiële markten (C)

HvJEU – ARREST – 20 april 2016 – Zaak C-366/13 – Profit Investment SIM – Italië – [arrest](#)

[Zie onder: justitiële samenwerking](#)

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 21 april 2016 – Gevoegde zaken C-105/15 P tot C-109/15 P (Mallis en Malli) en gevoegde zaken C-8/15 tot C-10/15 (Ledra) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Herstructurering bankensector van de Republiek Cyprus

A-G: Ik geef het Hof in overweging de hogere voorzieningen af te wijzen.

LITERATUUR

Larissa Silverentand & Jasha Sprecher, Kroniek van het financieel recht, in: [NJB 2016, nr. 16](#)

OVERIG

- Cross-border Bank Resolution and Private International Law ([conflict of laws](#))
- Madoff's domino effect on European depositary liability ([Leiden law blog](#))

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C – S)

HvJEU – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 5 april 2016 – Zaak C-113/15 – Breitsamer und Ulrich – Duitsland – [conclusie](#)

Land van herkomst van honing kan niet alleen op grootverpakking worden vermeld, maar moet ook op de portieverpakkingen staan.

RICHTLIJN 2001/110/EG. RICHTLIJN 2000/13/EG. VERORDENING (EU) nr. 1169/2011. Deze zaak betreft de etikettering van portieverpakkingen honing die samen worden verpakt en verkocht in een doos waarvan het etiket het land van oorsprong van de honing vermeldt. De verwijzende rechter wil weten of de Uniewetgeving vereist dat het land van oorsprong van de honing ook wordt vermeld op elke portieverpakking die nadien ofwel afzonderlijk wordt verkocht, ofwel als deel van een gekochte maaltijd wordt aangeboden. Deze vraag is gerezen in het kader van een procedure die door een bedrijf dat honing produceert en verpakt, Breitsamer und Ulrich, is ingeleid. Breitsamer kreeg in 2012 een boete opgelegd omdat het bedrijf in het eerste half jaar van 2011 portieverpakkingen honing op de markt had gebracht zonder vermelding van het land van oorsprong van de honing.

A-G: Het land van oorsprong moet, behoudens eventuele toepasselijke uitzonderingen, op het etiket of de verpakking van portieverpakkingen worden vermeld overeenkomstig artikel 2, punt 4, onder a), van richtlijn 2001/110/EG van de Raad, de artikelen 1, lid 3, onder b), 3, lid 1, punt 8, en 13, lid 1, van richtlijn 2000/13 en de artikelen 2, lid 2, onder e), 9, lid 1, onder i), 12, lid 2, en 26, lid 2, onder a), van verordening nr. 1169/2011.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 5 april 2016 – Zaak C-111/16 – Fidenato – [verwijzing](#)*

VERORDENING (EG) nr. 178/2002. VERORDENING (EG) nr. 1829/2003. Verzoeker heeft van de rechter-commissaris een strafbeschikking ontvangen wegens het telen van transgene mais, hetgeen in Italië bij wet verboden is. Verzoeker gaat in verzet stellende dat het onderliggende besluit onwettig is (genomen zonder inachtneming van de procedureregels van Verordening 178/2002, met name artikel 34). Verzoeker voert aan dat de Italiaanse regering de Europese Commissie een aantal wetenschappelijke studies heeft voorgelegd en op grond van artikel 53/54 van Verordening 178/2002 de EURCIE heeft verzocht om de noodmaatregelen van artikel 34 van Vo. 1829/2003 te treffen. De EC heeft de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EVVA) ingeschakeld. Op grond van het advies van EVVA heeft de EC de vergunning van Monsanto ongewijzigd gelaten. Desondanks heeft Italië de voorlopige nationale maatregelen getroffen. Aangehaalde jurisprudentie: C-58/10 t/m C-68/10 Monsanto e.a.

NOOT – bij HvJEU C-138/15 P (Teva)
Pernicious Effect of Similar Medicinal Product's Orphan Exclusivity: CJEU Dismisses Teva's Appeal (C-138/15 P) ([European law blog](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

VK: Judge allows paternity test for DNA disease analysis ([UK human rights blog](#))

VK: Down the Rabbit Hole of Genetic Testing ([UK human rights blog](#))

Godsdienstvrijheid

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Izzettin Dogan ea. t. Turkije – Grote Kamer
– [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)

Weigering van publieke dienst voor Alevieten en verschil in behandeling ten opzichte van de Soennieten in strijd met het recht op vrijheid van godsdienst en het verbod op discriminatie

De zaak betreft de weigering van de Turkse autoriteiten om te voorzien in een publieke dienst voor aanhangers van het Alevitisme, de op één na grootste religieuze stroming in Turkije, die naar zij beweren uitsluitend wordt geboden aan aanhangers van de Soennitische stroming binnen de Islam.

De Alevieten hebben naast het voorzien in een publieke dienst verzocht dat de religieuze leiders in dienst van het burgerlijk bestuur worden gesteld, dat de plaats waar zij hun religieuze ceremonie uitvoeren de status van gebedsruimte krijgt toebedeeld en dat er subsidies ter beschikking worden gesteld aan hun gemeenschap. De verzoeken zijn afgewezen omdat de Turkse autoriteiten het Alevitisme als een stroming binnen de Islam beschouwen die meer verwant is aan het Soefisme.

Het hof overweegt dat het Alevitisme belangrijke kenmerken heeft waarmee het zich onderscheidt van het begrip van de Islam aangenomen door het Ministerie van Religieuze zaken en dat het Alevitisme met de afwijzing van bovengenoemde verzoeken een gebrek aan erkenning heeft gekregen, hen een gebedsruimte is ontnomen en de religieuze leiders wettelijke bescherming is ontnomen, hetgeen vele consequenties met zich meebrengt voor de organisatie, het voortbestaan en de financiering van de religieuze activiteiten van de gemeenschap. Het hof oordeelt met 12 stemmen tegen 5 dat dit heeft geresulteerd in een schending van het recht op vrijheid van godsdienst, nu de door de Turkse autoriteiten gegeven argumenten ter rechtvaardiging van deze inmenging relevant noch voldoende waren in een democratische samenleving.

Het hof heeft voorts het gebrek aan evenwicht waargenomen tussen de verleende status van het begrip van de Islam aangenomen door het Ministerie van Religieuze zaken waarbij wordt geprofiteerd van religieuze publieke diensten en de verleende status van het Alevitisme, welke gemeenschap bijna geheel uitgesloten wordt van publieke diensten en onderworpen is aan het regime van het Soefisme, onderwerp van significante verbodsbepalingen, voor welk verschil in behandeling geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat. Het hof oordeelt met 16 stemmen tegen 1 dat derhalve sprake is van een schending van het verbod op discriminatie.

- Pluralismus-Lehrstunde für die Türkei ([Verfassungsblog](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

VK: Manifesting religion at work: the appeal in Wastenev v East London NHS Foundation Trust ([law and religion UK](#))

LITERATUUR

- Prof. dr. Sophie van Bijsterveld, 'Dissenting opinions' in religiezaken voor het Europees Hof (I)', [TvRRB 2015-3, p. 26-46](#)
- Mr. dr. Aernout Nieuwenhuis, 'Vrijheid van godsdienst en de grens tussen radicale en strafbare uitlatingen', [TvRRB 2015-3, p. 6-25](#)

Grondrechten (Handvest) en EVRM - algemeen

NIEUWSBRIEF

[Information note ECHR: maart 2016](#)

LITERATUUR

B.M. Oomen, 'A serious case of Strasbourg-bashing? An evaluation of the debates on the legitimacy of the European Court of Human Rights in the Netherlands', [International Journal of Human Rights](#) (Vol. 20, no. 3, 2016)

OVERIG

- EU fundamental rights as a source of integration or disintegration? ([despite our differences](#))
- Strasbourg Case Law and Its Recognition of National Parliamentary Processes when Addressing Human Rights Issues ([pluricourts](#))
- Patrick Stewart Just Made A Hilarious Video About Human Rights (With A Serious Message) ([rightsinfo](#))
- Theresa May Wants Us To Leave The European Convention On Human Rights ([rightsinfo](#))
- The Russian Constitutional Court and its Actual Control over the ECtHR Judgement in Anchugov and Gladkov ([EJILtalk](#))

Handel, handelsagenten en antidumping (C)

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-315/14 – Marchon Germany – Duitsland – [arrest](#)

“Nieuwe klanten” zijn ook bestaande klanten die een nieuw goed afnemen, indien de handelsagent daarvoor een specifieke zakelijke relatie moest aangaan.

RICHTLIJN 86/653/EEG. Het betreft een geding tussen Marchon Germany en Y. Karaszkievicz over de klantenvergoeding die Karaszkievicz van Marchon eist naar aanleiding van de opzegging van de tussen hen gesloten agentuurovereenkomst. Een handelsagent verkoopt voor een groothandelaar bepaalde merken brillen aan opticiens, onder meer aan opticiens die reeds andere merken afnemen bij de groothandelaar. Zijn deze opticiens “nieuwe klanten” waarvoor de handelsagent een klantenvergoeding kan vorderen na opzegging van de overeenkomst met de groothandelaar?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 22 april 2016 – Zaak C-156/16 – Tigers – [verwijzing*](#)

Vragen over achteraf overleggen van factuur in het kader van antidumpingrecht

VERORDENING (EEG) nr. 2913/92. VERORDENING (EU) nr. 1072/2012. UITVOERINGSVERORDENING (EU) nr. 412/2013. Verzoekster heeft als vertegenwoordiger van firma X tafelgerei van keramiek (GN 6911 en 6912) in Duitsland geïmporteerd uit China. De factuur vermeldt 'tassen en theepotten'. Verweerster wijzigt de TARIC-code en omdat op moment van aangifte geen factuur met ondertekende verklaring van de producent voorligt vordert zij op grond van Vo. 1072/2012 een waarborgsom voor voorlopig antidumpingrecht; Verzoekster overlegde de factuur waarop de leverancier was ingevuld en verzocht daarbij om terugbetaling van het antidumpingrecht. Verweerster weigert daaraan te voldoen omdat een achteraf overgelegde factuur niet kan worden erkend. Verzoekster tekent bezwaar aan en overlegt een gewijzigde factuur van de producent, waarop ook de naam van de opsteller is aangegeven alsmede de in 2014 geldige aanvullende TARIC-code. Verzoeksters bezwaar wordt afgewezen. De factuur met verklaring had al bij de douaneaangifte moeten worden overgelegd. Bij de verwijzende rechter roept het geding met name de vraag op of ter verkrijging van een bepaald antidumpingrecht de (correcte) rekening met een verklaring van de producent van de Chinese afzender ook na aanvaarding van de douaneaangifte en berekening van een definitief antidumpingrecht nog bij het douanekantoor kan worden ingediend. Hij oordeelt dat het EU-recht geen regeling bevat die overlegging achteraf van een correcte factuur uitsluit, maar dat het individuele recht enkel wordt uitgesloten indien de importeur helemaal geen handelsfactuur overlegt.

CONSULTATIE

Online public consultation on the future of EU-Turkey trade and economic relations, loopt tot 9 juni 2016 ([EC](#))

TTIP

- The NHS, TTIP, and the EU referendum ([EU law analysis](#))
- Boeren en milieuclub in actie tegen TTIP ([Europa.nu](#))
- SER: TTIP mag mens en milieu niet schaden ([Europa.nu](#))

OVERIG

- The Dutch referendum on the EU/Ukraine association agreement: What will the impact be? ([EU law analysis](#))
- Gedragscode eerlijke handelspraktijken, [Bijlage bij Kamerstuk 22112, nr. 2111](#)

IE – Intellectuele eigendom (C)

EHRM – ARREST – 12 april 2016 – Dumitru Gheorghe t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)

ARTIKEL 6 EVRM. Een fotograaf heeft een aantal foto's gemaakt van landschappen in 1984, bedoeld om te worden gepubliceerd. Publicatie is toen niet doorgestaan. In 2004 blijken zijn foto's wel gepubliceerd te zijn. Hij dient een klacht in. Volgens de nationale rechter is de zaak verjaard. Het Hof oordeelt dat er sprake is van schending van artikel 6 EVRM.

HvJEU – ARREST – 21 april 2016 – Zaak C-572/14 – Austro-Mechana – Oostenrijk – [arrest](#)
[Zie onder: justitiële samenwerking](#)

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 7 april 2016 – Zaak C-160/15 – GS Media – [Hoge Raad](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Conclusie in zaak over links naar Playboy foto's Britt Dekker op website GeenStijl

RICHTLIJN 2001/29/EG. Sanoma is uitgever van het maandblad Playboy. Britt Dekker treedt geregeld op in Nederlandse televisieprogramma's. De fotograaf Hermès heeft in 2011 in opdracht van Sanoma een exclusieve fotoreportage gemaakt van Dekker. GS Media exploiteert de website Geenstijl.nl. Links naar de foto's van Dekker (op andere sites) zijn via de site Geenstijl ter beschikking van het publiek gesteld. Nadien werden nog links geplaatst op het forum van Geenstijl. Volgens Sanoma heeft Geenstijl inbreuk gemaakt op het auteursrecht. Alvorens uitspraak te doen stelt de Hoge Raad het Hof van Justitie een aantal vragen, met name over de relevantie van het feit dat de foto's op andere sites te vinden waren, weliswaar zonder toestemming van de rechthebbenden. Is het daarbij van belang dat de hyperlinker op de hoogte is van het ontbreken van toestemming? Volgens de A-G vormt het plaatsen van een hyperlink die verwijst naar een site waarop zonder toestemming foto's zijn gepubliceerd op zich geen schending van het auteursrecht. De motieven van de hyperlinker en de omstandigheid dat hij wist of behoorde te weten dat geen toestemming was gegeven voor de oorspronkelijke mededeling van de foto's op andere sites, zijn niet van belang.

A-G: Het plaatsen op een website van een hyperlink naar een andere website waarop auteursrechtelijk beschermde werken vrij toegankelijk zijn voor het publiek zonder toestemming van de rechthebbende, vormt geen handeling bestaande in een mededeling aan het publiek vormt. Het is niet van belang of degene die op een website een hyperlink plaatst naar een andere website waarop auteursrechtelijk beschermde werken vrij toegankelijk zijn voor het publiek, op de hoogte is of behoort te zijn van het ontbreken van toestemming van de rechthebbende voor de plaatsing van de betrokken werken op die andere website of van de omstandigheid dat het werk ook anderszins niet eerder met toestemming van de rechthebbende aan het publiek is medegedeeld. Een hyperlink naar een andere website waarop auteursrechtelijk beschermde werken vrij toegankelijk zijn voor het publiek, die de toegang van internetgebruikers tot de betrokken werken faciliteert of eenvoudiger maakt, vormt geen 'mededeling aan het publiek' in de zin van deze bepaling vormt.

- A-G HvJEU: link naar zonder toestemming gepubliceerde foto's geen auteursrechtinbreuk ([boek 9.nl](#))
- AG Wathelet: linking to unlicensed content should not be a copyright infringement per se ([IP Kat](#))
- Dirk Visser - Will EU copyright law lose all of its public? ([IE forum](#))
- Conclusie AG: Een hyperlink naar een door derde beheerde website is geen auteursrechtinbreuk ([IE forum](#))

- The Opinion of AG Wathelet in GS Media: what's in a "precedent"? ([Kluwer copyright blog](#))
- Dirty links, porn previews without permission ([European law blog](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 5 april 2016 – Zaak C-57/15 – United Video Properties – [conclusie](#)

RICHTLIJN 2004/48/EG. In hoeverre mogen erelonen van advocaten worden verhaald op de tegenpartij? Telenet, dat in het gelijk is gesteld in een octrooigeding, stelt honoraria ten belope van 185.462 euro te hebben betaald en wil die verhalen op de tegenpartij. De Belgische wetgeving beperkt echter de verhaalbaarheid van honoraria, via een systeem van forfaitaire tarieven. Volgens de advocaat-generaal is een regeling zoals de Belgische verenigbaar met het EU-recht, wat de honoraria van advocaten betreft. Voor de kosten van bijstand door deskundigen daarentegen is hij van mening dat zij niet mogen worden beperkt tot die gevallen waarin sprake is van een fout. De kosten moeten wel redelijk en evenredig zijn.

A-G: Artikel 14 van richtlijn 2004/48/EG verzet zich niet tegen nationale wetgeving zoals in deze prejudiciële procedure aan de orde is, die een maximumbedrag voor de vergoeding door de in de kosten veroordeelde partij van de advocaatkosten van de in het gelijk gestelde partij vastlegt voor alle soorten procedures, daaronder begrepen die ter bescherming van intellectuele-eigendomsrechten. Artikel 14 van richtlijn 2004/48 verzet zich tegen het foutcriterium als noodzakelijke voorwaarde voor de verplichting van de in het ongelijk gestelde partij tot vergoeding van de door de in het gelijk gestelde partij gemaakte kosten voor bijstand van een deskundige die voldoen aan de eisen van redelijkheid, evenredigheid en billijkheid, mits deze kosten rechtstreeks en onmiddellijk verband houden met de aanhangigmaking van de procedure ter bescherming van de intellectuele-eigendomsrechten.

- AG Campos Sanchez-Bordona clarifies the "legal costs" to be borne by unsuccessful party in IP proceedings ([IP Kat](#))
- Conclusie AG: Handhavingsrichtlijn verzet zich niet tegen maximum proceskosten, wel tegen kosten voor deskundigen ([IE forum](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G BOBEK – 13 april 2016 – Zaak C-226/15 P – Apple and Pear Australia Ltd Star Fruits Diffusion – [conclusie](#)

Apple and Pear Australia en Star Fruits Diffusion zijn samen houder van drie gemeenschapsmerken voor Pink Lady-appels. Zij hebben twee procedures ingesteld om het gebruik van het woordteken „English pink” door Carolus te verhinderen. Ten eerste hebben zij oppositie ingesteld tegen de inschrijving van het woordteken „English pink” als gemeenschapsmerk, die Carolus bij het EUIPO, voorheen het BHIM, had aangevraagd. Ten tweede hebben zij tegen Carolus een vordering wegens inbreuk op hun gemeenschapswoordmerk „Pink Lady” ingesteld bij een rechtbank voor het gemeenschapsmerk. Deze respectievelijke procedures hebben geleid tot twee verschillende beslissingen over het gevaar voor verwarring van het oudere gemeenschapswoordmerk „Pink Lady” met het woordteken „English pink”. In deze hogere voorziening is, naast andere zaken, één belangrijke principiële vraag aan de orde: in hoeverre is het EUIPO, wanneer het beslist in een procedure inzake oppositie tegen de

inschrijving van een gemeenschapsmerk, gebonden aan een onherroepelijke beslissing van een rechtbank voor het gemeenschapsmerk na een vordering wegens inbreuk op een eerder ingeschreven gemeenschapsmerk?

A-G: In dit specifieke geval kan het beginsel van gezag van gewijsde slechts gelden indien de vordering wegens inbreuk voor de Rechtbank van Koophandel te Brussel identiek was aan de bij het EUIPO ingestelde oppositie tegen de inschrijving. Samengevat kan overeenkomstig de verordening inzake het gemeenschapsmerk een onderscheid worden gemaakt tussen twee gevallen, afhankelijk van de mate waarin de procedures onderling zijn verbonden. Als van deze elementen tegelijk sprake is, brengt dit gezag van gewijsde met zich mee. Dit heeft tot gevolg dat het rechterlijke of administratieve orgaan, zoals het EUIPO, waarbij de zaak het laatst is aangebracht, verplicht is de partijen te verwijzen of zijn procedure te schorsen. Zelfs bij gebreke van een specifieke procedureregel in de verordening inzake het gemeenschapsmerk zelf, en bij gebreke van identieke procedures waardoor het algemene beginsel van gezag van gewijsde tussen de twee betrokken procedures zou gelden, voorziet het huidige stelsel volgens mij, indien het ernstig wordt genomen, reeds in een oplossing voor dit soort gevallen: beide, zowel het EUIPO als de rechtbanken voor het gemeenschapsmerk, zijn verplicht om rekening te houden met verknochte of nauw verbonden procedures of beslissingen die de andere autoriteit heeft gegeven en om dit tot uitdrukking te brengen in hun handelingen en uiteindelijke beslissingen ten gronde. Als het Gerecht zijn beoordeling in dergelijke omstandigheden niet in de plaats kan stellen van die van het EUIPO, geldt hetzelfde a fortiori voor het Hof. In deze zaak kan het Hof zijn eigen beoordeling niet in de plaats stellen van die van de kamer van beroep en overeenkomstig artikel 61 van het Statuut van het Hof van Justitie uitspraak doen op de oppositie ten gronde. Bijgevolg moet de zaak naar de kamer van beroep worden terugverwezen. Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging de hogere voorziening af te wijzen.

HvJEU – CONCLUSIE A-G WATHELET – 21 april 2016 – Zaak C-280/15 –
Nikolajeva – Estland – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 207/2009. Nikolajeva verzoekt de verwijzende rechter om vaststelling van het onrechtmatige gebruik van haar merk HolzProf (gemeenschapsmerk nr. 009053811) door Multi Protect en om veroordeling van deze laatste tot betaling van een schadevergoeding.

A-G: De artikelen 9, leden 1 en 3, 14, lid 1, en 101, lid 2, van verordening (EG) nr. 207/2009 verzetten zich tegen een nationale bepaling die erin voorziet dat de rechtsbescherming van een ingeschreven merk begint op de dag van indiening van de aanvraag van het merk. Artikel 9, lid 3, van verordening nr. 207/2009 moet aldus worden uitgelegd dat een redelijke vergoeding in de zin van deze bepaling niet kan worden gevorderd voor feiten die hebben plaatsgevonden vóór de publicatie van een gemeenschapsmerkaanvraag. Het begrip ‚redelijke vergoeding‘ van artikel 9, lid 3, verordening nr. 207/2009 moet aldus worden uitgelegd dat invordering van winsten kan worden verlangd wegens feiten die hebben plaatsgevonden ná de publicatie van een gemeenschapsmerkaanvraag wanneer die feiten na de publicatie van de inschrijving van het merk verboden zouden zijn op grond van deze publicatie. Voor die ‚redelijke vergoeding‘ kan geen immateriële schade in aanmerking worden genomen.

- Conclusie AG: Geen (immateriele) schadevergoeding voor feiten die plaatsgevonden hebben vóór de publicatie van een gemeenschapsmerkaanvraag ([IE forum](#))
- AG's opinion on period of compensation for trademark violation ([IP Kat](#))

GERECHT EU – ARREST – 14 april 2016 – Zaak T-20/15 – Henkell & Co – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 207/2009. De inschrijvingsaanvraag betreft het woordteken PICCOLOMINI. Verzoekster, Henkell & Co., heeft krachtens artikel 41 van verordening nr. 207/2009 oppositie ingesteld tegen de inschrijving van het aangevraagde merk voor de in punt 3 supra bedoelde waren van klasse 33. De oppositie was gebaseerd op het oudere Uniewoordmerk PICCOLO. Bij beslissing van 31 oktober 2014 heeft de eerste kamer van beroep van het EUIPO het beroep toegewezen en de beslissing van de oppositieafdeling vernietigd op grond dat verzoekster onvoldoende elementen had overgelegd om het bewijs van het normale gebruik van het oudere merk te leveren. Verder heeft zij de oppositie afgewezen overeenkomstig artikel 42, lid 2, van verordening nr. 207/2009. Het beroep wordt verworpen.

GERECHT EU – ARREST – 20 april 2016 – Zaak T-77/15 – Tronios Group International BV – Nederland – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 207/2009. Het betreft een beroep tegen de beslissing van het EUIPO van 28 november 2014 (zaak R 1681/2013-4) inzake een nietigheidsprocedure tussen British Sky Broadcasting Group plc en Tronios Group International BV.

Gerecht: Ook al zou worden aangenomen dat het onderscheidend vermogen van het element „sky” voor bepaalde waren van klasse 9 in zekere mate zou zijn „verwaterd”, dan neemt dit in geen geval weg, zoals het EUIPO terecht heeft opgemerkt, dat het element „tec”, gelet op het beschrijvend karakter ervan met betrekking tot die waren en de ondergeschikte plaats ervan binnen het litigieuze merk, een nog zwakker onderscheidend vermogen bezit. Dat vindt ook steun in het feit dat dit element wordt waargenomen als een gewone kwalificatie van het element „sky”, waarbij aan de consument de boodschap wordt overgebracht dat hij te maken heeft met waren die „technologie” voor communicatie via de „hemel” verschaffen, zoals satellietcommunicatie.

60 De kamer van beroep heeft derhalve op goede grond geoordeeld dat, aangezien de waren van klasse 9 dezelfde of in hoge mate soortgelijk waren, de conflicterende tekens in gemiddelde mate visueel, auditief en begripsmatig overeenstemden, het oudere Britse merk een normaal onderscheidend vermogen bezat en dat onderscheidend vermogen voor bepaalde waren nog groter is wegens het langdurige en intensieve gebruik van dat merk, er sprake was van gevaar voor verwarring van de conflicterende merken, zelfs wanneer rekening werd gehouden met een meer dan gemiddeld aandachtsniveau van het relevante publiek (punt 42 van de bestreden beslissing). Het beroep wordt verworpen.

GERECHT EU OVERIG
[T-638/14](#) If you need to prove use as part of your opposition, this is for you (IP Kat)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 18 april 2016 – Zaak C-138/16 – AKM – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2001/29/EG. Verzoekster AKM (Autoren, Komponisten und Musikverleger) is een overkoepelende organisatie op grond van de Wet op de rechtenbeheerders. Verzoekster regelt voor de aangesloten leden de rechten op muziekwerken. Verweerster Zürs.net exploiteert een kabelnetwerk (in Zürs) dat radio- en tv-uitzendingen integraal doorgeeft aan de abonnees. In de programma's worden ook werken uitgevoerd waarvan verzoekster de rechten beheert. Verzoekster eist informatie van verweerster over het aantal abonnees op verschillende tijdstippen en opgave van de op die tijdstippen doorgegeven programma's. Zij eist subsidiair een vergoeding voor oorspronkelijk niet uit Oostenrijk afkomstige werken (op grond van de Berner Conventie). Verzoekster stelt dat de uitzonderingsbepaling in de Oostenrijkse regelgeving ten behoeve van kleine gemeenschappen strijdig is met verdragen en het EU-recht en wijst op de herziene Berner Conventie (1967/1971). Kabelexploitanten met niet meer dan 500 aansluitingen voldoen niet aan de vereisten van de 'tweestapstoets' op basis waarvan beperkingen slechts bij uitzondering mogen worden toegepast. Zij wijst op de jurisprudentie van het HvJEU, waarin met name is bepaald dat aan de 'mededeling aan het publiek' een ruime betekenis moet worden gegeven. Verzoekster twijfelt er niet aan dat de door verweerster geëxploiteerde 'gemeenschappelijke antenne-installatie' aan de voorwaarden voor 'mededeling aan het publiek' in de zin van de Richtlijn voldoet, zodat verweerster daarvoor toestemming nodig heeft en een vergoeding zal moeten betalen. Aangehaalde jurisprudentie: C-306/05 SGAE; C-136/09 Organismos Syllogikis Diacheirisis Dimiourgon Theatrikon kai Optikoakou

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 29 april 2016 – Zaak C-177/16 – Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/Latvijas Autoru – [verwijzing](#)*
[Zie onder: mededinging](#)

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Den Haag – 13 april 2016 – ECLI:NL:RBDHA:2016:3952 – [uitspraak](#)

Thuiskopieheffing. Voornemen om een prejudiciële vraag aan de Hoge Raad te stellen over de vraag of, mede gezien het Copydan-arrest (HvJEU 5 maart 2015, zaak C-463/12, ECLI:EU:C:2015:144), in het Nederlandse rechtsstelsel een vordering tot restitutie van teveel betaalde thuiskopieheffing alleen toekomt aan de eindverwerver van de drager en niet aan de betalingsplichtigen.

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Den Haag – 13 april 2016 – ECLI:NL:RBDHA:2016:3789 – [uitspraak](#)

Einduitspraak na HvJEU 16 juli 2015 in zaak C-379/14 (Bacardi)

Het HvJEU heeft op 16 juli 2015 uitspraak gedaan en beslist dat de merkhouder zich ertegen kan verzetten dat een derde van het merk voorziene goederen onder de accijnsschorsingsregeling laat plaatsen na ze, zonder toestemming van die houder, de Europese Economische Ruimte heeft doen binnenbrengen en in het vrije verkeer heeft doen brengen.

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Zweden: Swedish Supreme Court uses three-step test to interpret restrictively freedom of panorama ([IP Kat](#))

Duitsland: Patentability of user interface designs - Part 2 of 2: the German approach ([IP Kat](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 12 april 2016 – Zaak C-139/16 – Moreno Marín e.a.– [verwijzing*](#)

RICHTLIJN 2008/95. De drie verzoekers hebben een vordering tot staking ingesteld tegen verweerster Abadía Retuerta wegens inbreuk op verzoekers industriële eigendomsrechten en oneerlijke mededinging wegens oneigenlijk gebruik van het begrip domein in combinatie met het merkteken. Het merk 'La Milla de Oro' (klasse 33, wijnen) van verzoekers is geregistreerd bij het Spaanse octrooibureau. Eerst op naam van eerste verzoeker, en daarna overgedragen aan medeverzoeker Cárdbaba. Verweerster stelt kwade trouw bij registratie van verzoekers aanvraag tot registratie van de merken 'La Milla de Oro', 'Abadía de Retuerta' en 'Balneario Retuerta'. In reconventie eist zij nietigverklaring van de inschrijving van 'La Milla de Oro' omdat het om een herkomstaanduiding gaat, hetgeen in strijd is met de Spaanse merkenwet. Verzoekers tonen aan dat zij de inschrijving van 'Abadía de Retuerta' hebben ingetrokken en voor 'Balneario Retuerta' inschrijving in een andere klasse was gevraagd (44 = diensten van kuuroorden) maar dat inschrijving voor klassen 33 en 34 werd gegeven omdat niet was voldaan aan de inschrijvingseisen voor klasse 44. Het teken 'La Milla de Oro' hebben verzoekers ook gebruikt voor inschrijving in andere klassen, zoals 16 (publicaties), 39 (excursies), 43 (restaurantie) enz. Verzoekers ontkennen kwade trouw bij aanvraag. De handelsrechter wijst verzoekers vordering af en wijst de vordering in reconventie toe. De inschrijving 'La Milla de Oro' wordt nietig verklaard wegens de herkomstaanduiding. Over de andere merken wordt geen uitspraak gedaan. Verzoekers gaan in beroep bij de verwijzende rechter. Voor de verwijzende rechter blijkt uit de stukken, websites van gemeenten en kranten duidelijk dat 'Milla de Oro' wordt gebruikt ter aanduiding van een gebied waar wijn wordt geproduceerd. Verzoekers stellen dat het om een fantasienaam gaat die ook gebruikt wordt om luxemerken aan te duiden (zoals een deel van een straat in Madrid waar dure winkels zitten). Gezien verweersters eis tot nietigverklaring op grond van herkomst (artikel 5, lid 1, onder c van Richtlijn 2008/95) ziet de rechter zich, gezien het verbod op ultra petita, genooddaakt zich met betrekking tot de herkomstaanduiding tot het HvJEU te wenden. Omvat het verbod als bedoeld in artikel 3, lid 1, onder c), van richtlijn 2008/95 mede het gebruik van een teken dat verwijst naar het kenmerk van waren of diensten dat deze in overvloed op een en dezelfde plaats kunnen worden aangetroffen met een hoge waarde en kwaliteit? Is een dergelijk teken aan te merken als een teken waarmee de plaats van herkomst wordt aangeduid, aangezien de concentratie van waren of diensten zich steeds voordoet op een bepaalde locatie?

REGELGEVING EU – Rectificatie richtlijn aanpassing merkenrecht
Rectificatie van Richtlijn (EU) 2015/2436 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2015 betreffende de aanpassing van het merkenrecht der lidstaten (PB L 336 van 23.12.2015), PB L 110 van 26.4.2016, blz. 5-5

REGELGEVING EU – Bedrijfsgeheimen

- Bedrijfsgeheimen beschermd door nieuwe EU-regels ([Europa.nu](#))
- La directive "secret des affaires" et les lanceurs d'alerte ([libertés chéries](#))
- Brussel in de bres voor bedrijfsgeheimen ([sconline](#))

Zie ook: vergelijkbare regelgeving aangenomen in de VS: BREAKING: House passes Defend Trade Secrets Act, next stop President Obama (IP Kat)

LITERATUUR

Dirk J.G. Visser, Kroniek van de Intellectuele Eigendom, in: [NJB 2016, nr. 15](#)

OVERIG

- Herziene versie van de EUIPO trademark guidelines ([IE-forum](#))
- Freedom of panorama in France: could even a visit to Père Lachaise become a problem? ([IP Kat](#))

Insolventie

CONSULTATIE

Consultation on an effective insolvency framework within the EU, loopt tot 14 juni 2016 ([EC](#))

Institutioneel recht

GERECHT EU – ARREST – 19 april 2016 – Zaak T-44/14 – Costantini/Commissie – [arrest](#)

ARTIKEL 352 VWEU. VERORDENING (EU) nr. 211/2011. Europees burgerinitiatief. Dienst van algemeen economisch belang. Het betreft een verzoek tot nietigverklaring van besluit C(2013) 7612 final van de Commissie van 5 november 2013 houdende weigering van registratie van het voorgestelde Europese burgerinitiatief „Right to Lifelong Care: Leading a life of dignity and independence is a fundamental right!”,

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

OVERIG

- EU Referendums and Renegotiations: Re-examined ([KSLR](#))
- Overzicht recente rechtspraak over uitvoering en delegatie ([ECER](#))

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa)

HvJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-483/14 – KA Finanz – [arrest](#)
Zie onder: belastingen - vennootschappen

HvJEU – ARREST – 20 april 2016 – Zaak C-366/13 – Profit Investment SIM – Italië – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. Het betreft een geschil tussen Profit Investment enerzijds, en Commerzbank, A. Mirone, E. Magli, F. Redi, Profit Holding SpA, in liquidatie, Redi, E. Fiore en E3 SA, anderzijds. In mei 2004 heeft Commerzbank een programma op de markt gebracht voor de uitgifte van aan een kredietrisico gekoppelde obligaties. In het kader van dat uitgifteprogramma kon Commerzbank overgaan tot de uitgifte van obligaties tot een maximumbedrag van 4 miljard EUR. De algemene voorwaarden van het uitgifteprogramma en de uitgiftevoorwaarden waren neergelegd in het uitgifteprospectus. Het bevatte in punt 16 van de „Terms and conditions of the Notes” een forumkeuzebeding op grond waarvan de Engelse rechter exclusief bevoegd zou zijn om kennis te nemen van geschillen voortkomend uit of in verband met de effecten.

Hof:

1. *Artikel 23 van verordening (EG) nr. 44/2001, moet aldus worden uitgelegd dat:*
  - *aan het in artikel 23, lid 1, onder a), van verordening nr. 44/2001 gestelde vereiste van een geschrift in het geval van een forumkeuzebeding dat is opgenomen in een prospectus voor de uitgifte van obligaties slechts is voldaan indien – het is aan de verwijzende rechter dit te verifiëren – de door partijen bij de uitgifte van de effecten op de primaire markt gesloten overeenkomst vermeldt dat dat beding is aanvaard of uitdrukkelijk naar dat prospectus verwijst;*
  - *een forumkeuzebeding in een prospectus voor de uitgifte van obligaties dat is opgesteld door de emittent van die effecten, kan worden tegengeworpen aan de derde die die effecten bij een financieel tussenpersoon heeft verkregen, indien komt vast te staan – het is aan de verwijzende rechter dit te verifiëren – in de eerste plaats dat het beding geldig is in de betrekkingen tussen die emittent en die financieel tussenpersoon, vervolgens dat bedoelde derde, door op de secundaire markt op die effecten in te schrijven, krachtens het toepasselijke nationale recht die tussenpersoon is opgevolgd in de aan diezelfde effecten verbonden rechten en verplichtingen, en, tot slot, dat de betrokken derde de mogelijkheid heeft gehad kennis te nemen van het prospectus waarin dat beding is opgenomen, en*
  - *het opnemen van een forumkeuzebeding in een prospectus voor de emissie van obligaties kan worden gezien als een vorm die overeenstemt met een gewoonte in de internationale handel in de zin van artikel 23, lid 1, onder c), van verordening nr. 44/2001 op grond waarvan kan worden vermoed dat degene aan wie het beding wordt tegengeworpen ermee heeft ingestemd, mits onder meer komt vast te staan – het is aan de verwijzende rechter dit te verifiëren – in de eerste plaats dat een dergelijke handelwijze door de marktdeelnemers in de betrokken branche doorgaans en regelmatig wordt gevolgd bij het sluiten van dergelijke overeenkomsten, en in de tweede plaats dat de partijen tevoren reeds onderling of met andere in de betrokken sector werkzame*

partijen handelsbetrekkingen hadden aangeknoopt, dan wel dat de betrokken handelwijze voldoende bekend is om als een vaste praktijk te kunnen worden beschouwd.

2. *Artikel 5, punt 1, onder a), van verordening nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat vorderingen strekkende tot nietigverklaring van een overeenkomst en teruggaaf van de op basis van die overeenkomst onverschuldigd betaalde bedragen vorderingen ter zake van „verbintenissen uit overeenkomst” in de zin van die bepaling zijn.*
3. *Artikel 6, punt 1, van verordening nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat in het geval van twee beroepen tegen meerdere verweerders, die een verschillend voorwerp en een verschillende grondslag hebben en niet onderling samenhangen door een verhouding van ondergeschiktheid of onverenigbaarheid, het voor het bestaan van het gevaar van onverenigbare beslissingen in de zin van die bepaling niet volstaat dat de eventuele gegrondverklaring van een van de vorderingen een mogelijke weerslag heeft op de omvang van het recht ter bescherming waarvan de andere vordering is ingesteld.*

HvJEU – ARREST – 21 april 2016 – Zaak C-572/14 – Austro-Mechana – Oostenrijk – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. RICHTLIJN 2001/29/EG. Austro-Mechana is een collectieve beheersorganisatie voor auteursrechten die onder meer tot taak heeft de in § 42b, lid 1, UrhG bedoelde „billijke vergoeding” te innen. Het betreft een geding tussen Austro-Mechana en Amazon over de bevoegdheid van de Oostenrijkse rechterlijke instanties om kennis te nemen van een rechtsvordering inzake de betaling van de vergoeding die volgens de Oostenrijkse regelgeving verschuldigd is voor de verrichting waarbij dragers voor het opnemen van beeld en geluid in het verkeer worden gebracht.

Hof: Artikel 5, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat een vordering strekkende tot betaling van een vergoeding die verschuldigd is krachtens een nationale regeling waarbij het stelsel van „billijke compensatie” wordt toegepast dat is vastgesteld in artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29/EG onder het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van deze verordening valt.

- CJEU says that failure to pay fair compensation for private copying is a tort ([IP Kat](#))
- Vordering billijke thuiskopiecompensatie is een verbintenis uit onrechtmatige daad volgens EEX ([IE forum](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 7 april 2016 – Zaak C-70/15 – Lebek – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. VERORDENING (EG) nr. 1393/2007. Het gaat over bezwaren die een verweerder overeenkomstig verordening (EG) nr. 44/2001 kan aanvoeren tegen een verzoek om uitvoerbaarverklaring van een rechterlijke beslissing. Terwijl in de zaak Meroni het openbare orde-bezwaar van artikel 34, punt 1, van

voornoemde verordening centraal staat, gaat het in de onderhavige zaak om het voor de rechtspraak nog belangrijkere artikel 34, punt 2. Hierin wordt bepaald onder welke voorwaarden gebreken bij de betekening of mededeling van het stuk dat het geding inleidt in de weg kunnen staan aan de latere erkenning en verklaring van uitvoerbaarheid van een beslissing in een andere lidstaat. De onderhavige zaak voegt in zoverre een nieuw facet toe aan de erkenningscasuïstiek bij verstekvonnissen dat in het thans aan het Hof voorgelegde geval in de staat waar de beslissing was gegeven wegens termijnoverschrijding reeds geen rechtsmiddel meer kon worden aangewend, maar wel nog een verzoek om verlening van een nieuwe termijn voor het aanwenden van een rechtsmiddel kon worden ingediend. Of artikel 34, punt 2, van verordening nr. 44/2001 van de verweerder verlangt dat hij, teneinde een latere uitvoerbaarverklaring in een andere lidstaat te voorkomen, het nationale rechtsmiddel in de staat waar de beslissing is gegeven eerst met een verzoek om verlening van een nieuwe termijn tracht te verkrijgen en welke termijnen hiervoor in voorkomend geval gelden, zijn de vragen waar het in het onderhavige geval om gaat.

A-G: Het in artikel 34, punt 2, van verordening nr. 44/2001 vermelde feit van het in staat zijn om een rechtsmiddel aan te wenden ziet enkel op de situatie waarin dit rechtsmiddel kan worden aangewend binnen de in het nationale recht gestelde termijn, maar niet op de situatie waarin die termijn reeds is verstreken maar het nog mogelijk is om een verzoek om verlening van een nieuwe termijn in te dienen en vervolgens – na toewijzing van dat verzoek – het eigenlijke rechtsmiddel aan te wenden. Artikel 19, lid 4, van verordening nr. 1393/2007 sluit binnen de werkingsfeer van deze verordening de toepassing uit van de bepalingen van nationaal recht inzake de mogelijkheid om een nieuwe termijn toe te staan waarbinnen een rechtsmiddel alsnog kan worden aangewend.

HvJEU – CONCLUSIE A-G WAHL – 7 april 2016 – Zaak C-102/15 – Siemens Aktiengesellschaft Österreich – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. Siemens, gevestigd in Oostenrijk, heeft van de Hongaarse autoriteit in een mededingingsprocedure een geldboete van 159 000 000 HUF opgelegd gekregen. In hoger beroep wordt de boete verlaagd en een deel van het bedrag terugbetaald. In cassatie is het oordeel dat de eerste boete wel gerechtvaardigd was. De mededingingsautoriteit vordert het restant terug vanwege ongerechtvaardigde verrijking. De verwijzende rechter wil weten of een vordering tot terugbetaling van een betaling aan een in een andere lidstaat gevestigde partij, op grond dat de betaling nadien ongerechtvaardigd is gebleken, een zaak betreft die de rechter van de lidstaat waar eiser is gevestigd kan behandelen krachtens de in artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 vastgestelde bijzondere bevoegdheid ten aanzien van niet-contractuele aansprakelijkheid. De A-G bespreekt eveneens waarom vorderingen tot terugbetaling fundamenteel verschillen van vorderingen uit onrechtmatige daad.

A-G: Een vordering tot terugbetaling wegens ongerechtvaardigde verrijking die voortvloeit uit de terugbetaling van een in een mededingingsprocedure opgelegde geldboete, vormt geen „burgerlijke en handelszaak” als bedoeld in artikel 1 van verordening (EG) nr. 44/2001. Subsidiair geef ik het Hof in overweging de prejudiciële vraag aldus te beantwoorden dat artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 aldus

moet worden uitgelegd dat een vordering tot terugbetaling wegens ongerechtvaardigde verrijking geen „verbintenis uit onrechtmatige daad“ in de zin van deze bepaling betreft.

HvJEU – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 7 april 2016 – Zaak C-222/15 – Hószig – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. Het betreft een civielrechtelijke procedure tussen twee ondernemingen waarin verschillende vragen aan de orde zijn over het begrip „overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht“ als bedoeld in artikel 23, lid 1, van verordening (EG) nr. 44/2001.

A-G: Een beding in de algemene voorwaarden van een van de partijen waarnaar in het tussen partijen gesloten contract wordt verwezen en op grond waarvan geschillen die partijen niet in der minne kunnen oplossen, uitsluitend en definitief worden beslecht door de gerechten van een bepaalde gemeente of stad in een lidstaat, dient te worden opgevat als een ‚overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht‘ in de zin van artikel 23, lid 1, van verordening (EG) nr. 44/2001.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 28 april 2016 – gevoegde zaken C-168/16 en C-169/16 – Nogueira e.a. – [verwijzing*](#)

Vragen over bevoegde rechter voor luchtvaart(boord)personeel

VERORDENING (EG) nr. 44/2001. VERORDENING (EG) nr. 593/2008. VERORDENING (EG) nr. 883/2004. VERORDENING (EEG) nr. 3922/91. Het gaat in beide zaken om verzoekers van Belgische, Spaanse en Portugese nationaliteit die een arbeidsovereenkomst hebben met verweerster Crewlink, een onderneming gespecialiseerd in rekruteren en opleiden van luchtvaart(boord)personeel, met name voor Ryanair. Omdat de vliegtuigen van Ryanair in Ierland geregistreerd zijn is in de contracten opgenomen dat de werknemers hun werk uitvoeren in Ierland, dat de Ierse rechter bevoegd is, en dat de werknemers als standplaats België hebben. Crewlink heeft het recht de werknemers elders te plaatsen en de werknemers zijn verplicht op maximaal een uur van de standplaats te wonen. Verzoekers hebben in 2011 ontslag genomen of gekregen. Zij dagen Crewlink voor de Rb Charleroi in verband met nog openstaande (salaris)vorderingen. De verwijzende rechter oordeelt dat op grond van Verordening 44/2001 eerst moet worden bepaald op welk grondgebied werknemers gewoonlijk werken. Het HvJEU heeft voor het bepalen van de ‚plaats waar de arbeid gewoonlijk wordt verricht‘ criteria ontwikkeld. Volgens het Verdrag van Rome en de Rome-I Vo. staat het partijen in beginsel vrij om het recht te kiezen dat op een arbeidsovereenkomst van toepassing is zolang die keuze er maar niet toe leidt dat de werknemer bescherming verliest die hij op grond van (dwingende) bepalingen zou hebben genoten. Ook een ‚nauwe‘ band met een land is van groot belang voor het bepalen van de ‚gewoonlijke‘ arbeidsplaats (C-64/12). Voor luchtvaartpersoneel geeft dit echter de nodige problemen aangezien zij hun werk doen boven verschillende staten. In onderhavige zaak is voor verzoekers de luchthaven Charleroi de thuisbasis. Dat is de plaats van waaruit verzoekers vliegen, stand by zijn voor vluchten, opleidingen volgen en testen afleggen. Partijen baseren zich op artikel 19 van Verordening 44/2001, maar trekken daaruit verschillende conclusies.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-37/00 Weber; C-29/10 Koelsch; C-154/11 Mahamdia; C-64/12 Schlecker;

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 26 februari 2016 – ECLI: NL:HR:2016:346 – [uitspraak](#)

Westo heeft een tractor gekocht die geproduceerd is door Same Deutz, een in Duitsland gevestigde vennootschap. Westo heeft bij Reaal een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten. De tractor is gebruikt voor vervoer van materiaal van de Nederlandse vestiging naar de drie kilometer verderop in Duitsland gelegen vestiging. Bij het oversteken van een spoorwegovergang in Nederland is de motor van de tractor kapot gegaan. Vervolgens heeft er een aanrijding plaatsgevonden tussen de tractor en een trein. De trein is gedeeltelijk ontspoord en gekanteld. De Nederlandse Spoorwegen en Prorail eisen schadevergoeding van Reaal. Reaal heeft Same Deutz aansprakelijk gesteld bij de Nederlandse rechter. Same Deutz werpt een bevoegdheidsincident op. Volgens Same Deutz is niet de Nederlandse, maar de Duitse rechter bevoegd. De rechtbank wijst de vordering tot onbevoegdheid af. Het Hof oordeelt dat de Nederlandse rechter niet bevoegd is en vernietigt het vonnis van de rechtbank.

De Hoge Raad oordeelt dat de Nederlandse rechter wel bevoegd is en vernietigt het arrest van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Eiser mag volgens de Hoge Raad kiezen of verweerder wordt opgeroepen voor de rechter hetzij van de plaats waar de schade is ingetreden, in casu Nederland, hetzij van de plaats van de schadeveroorzakende gebeurtenis, in casu Duitsland waar de tractor geproduceerd is.

4.3 Het hof heeft miskend dat de mogelijkheid dat in het onderhavige geval de plaats van de schadeveroorzakende gebeurtenis (het 'Handlungsort') in Duitsland is gelegen – ter plaatse waar de tractor door Same Deutz is vervaardigd – niet eraan afdoet dat de plaats waar de schade van NS en Prorail is ingetreden (het 'Erfolgsort') is gelegen in Coevorden – ter plaatse van de aanrijding tussen de trein en de tractor – en dat Reaal ervoor kan kiezen om Same Deutz c.s. op te roepen voor de rechter van laatstgenoemde plaats. Die rechter komt op grond van art. 5, aanhef en onder 3, EEX-Vo bevoegdheid toe, zowel voor de vordering van Reaal uit hoofde van onrechtmatige daad als voor haar vordering uit hoofde van productaansprakelijkheid. Het hof heeft dan ook ten onrechte beslist dat de rechtbank Assen, thans de rechtbank Noord-Nederland, onbevoegd is om van de vorderingen van Reaal kennis te nemen.

[Deze uitspraak is toegevoegd aan de [databank JURE via eur-lex](#). De JURE-collectie bevat uitspraken van rechtbanken in verdragsluitende landen (d.w.z. de EU-landen en eventueel IJsland, Noorwegen en Zwitserland) en van het Europees Hof van Justitie die verband houden met justitiële samenwerking in burgerlijke zaken. De uitspraak is pas beschikbaar als de samenvatting vertaald is naar het Engels]

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

VK: Winkler v Shamoan. Another High Court look at the 'wills and succession' exception. ([GAVL](#))

Duitsland: German Constitutional Court on a Judge's Duty to Take the European Evidence Regulation and the Hague Evidence Convention into Account ([conflict of laws](#))

LITERATUUR

- Jacobien W. Rutgers, Kroniek van het Europees privaatrecht, in: [NJB 2016, nr. 16](#)
- Dr. W. Verheyen, Afbakening van het toepassingsgebied van vervoerverdragen door de nationale wetgever: aanleiding tot parallelle procedures onder Brussel I(bis)?, in: [Nederlands tijdschrift voor handelsrecht, 2016, nr. 2](#)

OVERIG

Modellering van internationaal privaatrecht - Een enkele ipr-technische aantekening bij het voorstel tot wijziging van de Detacheringsrichtlijn ([NJB](#))

Landbouw en visserij (B - C)

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 7 april 2016 – Zaak C-442/14 – Bayer CropScience en Stichting De Bijenstichting – [conclusie](#)
[Zie onder: milieu en natuur](#)

HvJEU – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 20 april 2016 – Zaak C-111/15 – Občina Gorje Slovenië – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 1698/2005. VERORDENING (EU) nr. 65/2011. Het betreft een administratief geschil de gemeente Gorje en het Sloveens Agentschap voor agrarische markten en plattelandsontwikkeling over de afwijzing door het agentschap van de aanvraag van de gemeente Gorje tot uitbetaling van steun uit hoofde van het programma voor plattelandsontwikkeling van Slovenië voor de periode 2007-2013. De vragen gaan over de bevoegdheden van de lidstaten voor de controle op de steun uit hoofde van het beleid van de Unie inzake plattelandsontwikkeling. Meer in het bijzonder wenst de verwijzende rechter te vernemen of artikel 71, lid 3, van verordening (EG) nr. 1698/2005 in de weg staat aan een nationale regeling volgens welke investeringsuitgaven slechts in aanmerking komen voor de bijdrage uit het Elfpo indien deze uitgaven na goedkeuring van de steunaanvraag worden gedaan. Voorts wil hij weten of deze verordening en artikel 30 van verordening (EU) nr. 65/2011 in de weg staan aan een nationale regeling die erin voorziet dat een uitbetalingsaanvraag van steun volledig wordt afgewezen wanneer deze zowel subsidiabele als niet-subsidiabele uitgaven omvat.

*A-G: Artikel 71, lid 3, eerste alinea, van verordening (EG) nr.1698/2005 staat **niet** in de weg een nationale regeling volgens welke alleen investeringsuitgaven die zijn gedaan nadat de steunaanvraag is goedgekeurd, in aanmerking komen voor de bijdrage uit het Elfpo. Artikel 30 van verordening (EU) nr. 65/2011 staat in de weg een nationale regeling die erin voorziet dat een uitbetalingsaanvraag van steun volledig wordt afgewezen wanneer deze zowel subsidiabele uitgaven als niet-subsidiabele uitgaven omvat.*

HvJEU – CONCLUSIE A-G MACIEJ SZPUNAR – 20 april 2016 – Duitsland/Commissie – [conclusie](#)

VERORDENING (EU) nr. 1308/2013. VERORDENING (EU) nr. 1370/2013. Het betreft een zaak tegen het EP en de Raad omdat genoemde verordeningen op grond van een verkeerde rechtsbasis zouden zijn aangenomen.

A-G: Intrekking van artikel 7 van verordening (EU) nr. 1308/2013 de verordeningen (EEG) nr. 922/72, (EEG) nr. 234/79, (EG) nr. 1037/2001 et (EG) nr. 1234/2007. Intrekking van artikel 2 van verordening (EU) nr. 1370/2013. De rechtsgevolgen van genoemde artikelen blijven in stand totdat een nieuwe verordening is aangenomen.

- Luxemburgerli: Astérix et la Politique Agricole Commune ([European law blog](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G BOBEK – 21 april 2016 – Zaak C-270/15 P – België/Commissie – [conclusie](#)
[Zie onder: staatssteun](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden – 19 april 2016 [ECLI:NL:GHARL:2016:3097](#) (e-archief)

VERORDENING 73/2009. VERORDENING (EU) nr. 1307/2013. A heeft een kalverhouderij. A heeft met integratiebedrijf B een koopcontract kalverhouderij gesloten. A vordert in deze procedure de op de voorschotten ingehouden bedrijfstoelagen over 2010, 2011 en 2012 terug. In deze periode gold Verordening 73/2009. Inmiddels is Verordening 73/2009 met ingang van 1 januari 2015 opgevolgd door Verordening (EU) nr. 1307/2013. A stelt dat het prijsbepalingssysteem voor vette (gemeste) kalveren uit artikelen 9 en 10 overeenkomst strijdig is met Verordeningen 1782/2003 en 73/2009. Het prijsbepalingssysteem verplicht hem immers de hem toekomstige bedrijfstoelage in zijn geheel ten goede te laten komen aan B. De bedrijfstoelage is, anders dan de slachtpremie onder Verordening 1254/99, niet gerelateerd aan een geslacht kalf, maar aan de bedrijfsvoering in het algemeen. De toeslag verschafft de landbouwer inkomenssteun ter waarborging van een redelijke levensstandaard en opdat deze zijn bedrijfsvoering kan inrichten op verbetering van volksgezondheid, diergezondheid, milieu en dierenwelzijn. Door het prijsbepalingssysteem loopt hij de bedrijfstoelage mis. Hij kan deze daarom niet gebruiken om te investeren in zijn onderneming. Dat strijdt volgens hem met de doelstellingen van de verordeningen. Het hof stelt de volgende prejudiciële vragen aan het HvJEU:

1. Is een samenstel van bedingen in een overeenkomst tussen een kalvermester en een integratiebedrijf, waaruit volgt dat de aan de kalvermester toegekende bedrijfstoelage krachtens Verordening (EG) nr. 73/2009 toekomt aan het integratiebedrijf door middel van aftrek van de prijs voor de vette kalveren, geldig gezien de doelstellingen van deze Verordening, met name de verschaffing van een redelijke levensstandaard voor landbouwers door middel van rechtstreekse inkomenssteun en de bevordering van volksgezondheid, diergezondheid, milieu en dierenwelzijn?
2. In geval van ontkennende beantwoording van vraag 1: heeft de nationale rechter gezien de bestaande strijd met de doelstellingen van Verordening 73/2009 de bevoegdheid om de overeenkomst op basis van

de clausula-rebus-sic-stantibus-leer aldus te wijzigen dat het door de nietigheid ontstane nadeel voor het integratiebedrijf geheel of gedeeltelijk wordt opgeheven, in het bijzonder door verlaging van de prijs voor vette kalveren?

Aangehaalde jurisprudentie: arrest HvJEU 20 mei 2010, C-434/08 (Harms/Heidinga); verwijzing Cour d'appel d'Angers zaak C-272/06 (Mainelvo/Denkavit) (geschikt)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 22 april 2016 – Zaak C-155/16 – Sarval Sud-Est e.a. – [verwijzing*](#)
[Zie onder: aanbesteding en overheidsopdrachten](#) (gaat over de Franse Rendac)

REGELGEVING EU – Rectificatie wijzigingsverordening TSE-verordening Rectificatie van Verordening (EU) nr. 56/2013 van de Commissie van 16 januari 2013 tot wijziging van de bijlagen I en IV bij Verordening (EG) nr. 999/2001 van het Europees Parlement en de Raad houdende vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën, C/2016/2503, [PB L 109 van 26.4.2016, blz. 56–57](#)

REGELGEVING NL – Wijziging Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB
Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 25 maart 2016, nr. WJZ/16043650, tot wijziging van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB in verband met het doorvoeren van vereenvoudigingen en verduidelijkingen, [Strct. 2016, nr. 16496](#)

REGELGEVING NL – Meststoffenverordening
BNC fiche: EU-Meststoffenverordening ([overheid.nl](#))

Levenslang (S)

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Murray t. Nederland – Grote Kamer – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)

ARTIKEL 3 EVRM. De Grote Kamer heeft uitspraak gedaan in de Nederlandse zaak Murray, die gaat over de toelaatbaarheid van de wijze waarop op de Antillen vorm en inhoud werd gegeven aan de levenslange gevangenisstraf die in 1980 aan klager was opgelegd. Klager was veroordeeld ter zake de moord op een meisje van zes. Uit rapporten bleek dat hij kampte met o.a. een antisociale persoonlijkheidsstoornis en dat hij verminderd toerekeningsvatbaar was. Een wettelijke mogelijkheid om TBS op te leggen ontbrak. Uiteindelijk werd hij tot een levenslange gevangenisstraf veroordeeld. Gedurende zijn detentie diende klager meermalen gratieverzoeken in. Deze verzoeken werden telkens afgewezen, waarbij op de niet-behandelde psychische problemen en het recidiverisico werd gewezen. Na een wetswijziging in 2011 waarbij periodieke toetsing (na twintig jaar) van de levenslange gevangenisstraf werd ingevoerd, oordeelde het Gemeenschappelijke Hof in 2012 dat de tenuitvoerlegging nog steeds een redelijk doel

diende. Daarbij werd in overweging gegeven om behandeling te starten, hetgeen gebeurde. Pas toen klager in 2013 door ziekte stervende was, werd om die reden gratie verleend. Kort hierna overleed hij. De procedure is door zijn nabestaanden voortgezet.

De klacht houdt in de kern in dat klager in strijd met artikel 3 EVRM de facto geen hoop op vrijlating had omdat hij geen toegang had tot psychiatrische behandeling, waardoor het recidiverisico niet kon dalen. Eerder oordeelde de kleine Kamer dat geen sprake was van schending van artikel 3 EVRM.

De Grote Kamer oordeelt anders. Het hof brengt de bestaande jurisprudentie in herinnering, die het volgende inhoudt. De oplegging van een levenslange gevangenisstraf is op zichzelf niet in strijd met artikel 3, ook niet als dit met zich kan brengen dat deze daadwerkelijk wordt uitgezeten. Er moet echter ten tijde van oplegging de jure en de facto wel zicht zijn op vrijlating en er moet een mogelijkheid tot review zijn (vgl. Vinter). De keuze voor de vorm wordt door de lidstaten gemaakt; presidential clemency kan toereikend zijn (vgl. Kafkaris). De review dient ter beoordeling van het penologisch nut van voortzetting van de detentie. De criteria moeten voldoende helder zijn, zodat een gedetineerde weet wat van hem of haar wordt verwacht (vgl. Trabelsi, Laszlo Magyar). Statistische informatie over de frequentie waarmee gratie wordt verleend kan een rol spelen (vgl. Kafkaris).

Het hof signaleert na een uitgebreide inventarisatie van het (internationale) recht dat de tendens is dat ook levenslang gestraften de mogelijkheid tot rehabilitation moeten krijgen, waarbij het verkleinen van het recidiverisico een belangrijke rol speelt. Die kans moet levenslang gestraften worden geboden, aldus het hof. Het hof oordeelt verder dat de autoriteiten (met een ruime margin of appreciation) een positieve verplichting hebben om levenslang gestraften die kampen met psychische problemen te laten onderzoeken en toegang te bieden tot behandeling, ook als zij daar zelf niet om vragen, e.e.a. mede met het oog op rehabilitation in het kader van mogelijke vrijlating in de toekomst. Het hof wijst in dat verband vrij nadrukkelijk op de mogelijkheid van een "individualised program". Dat is eigenlijk het belangrijkste nieuwe element in de uitspraak. Het hof oordeelt in deze zaak niet in algemene zin over de toelaatbaarheid van de Nederlandse gratiepraktijk in relatie tot levenslange gevangenisstraffen.

Toepassing van het toetsingskader op het feitencomplex brengt het hof tot de conclusie dat het totale gebrek aan behandeling, dat aan verbetering van de toestand van klager in de weg stond, betekent dat klager de facto niet in aanmerking kwam voor gratie. Schending van artikel 3 EVRM.

Rechter Pinto de Albuquerque vat het in zijn partly concurring opinion kernachtig samen: *However heinous the crime committed, no prisoner deserves to be treated like forgotten "human waste"*

- EHRM: schending art. 3 EVRM bij levenslange gevangenisstraf ([Intro](#))
- Europese Hof opnieuw kritisch over Nederlands levenslang ([NRC](#))
- Baanbrekende' uitspraak van Europese Hof over levenslang ([advocatenblad](#))
- De zaak Murray tegen Nederland: grenzen aan levenslange gevangenisstraf ([europeancourts](#))

- Grote Kamer EHRM beslist unaniem: levenslanggestraften die behandeling nodig hebben voor hun kans op vrijlating moeten die behandeling aangeboden krijgen, mits het realistisch is er effect van te verwachten ([forumlevenslang](#))
- Charlotte (C.C.) de Kluiver en Thijs (M.T.) Beumers, "Levenslang is levenslang" uit de gratie ([Ars Aequi](#))

Luchtvaart (B - C)

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Zweden – 26 april 2016 – Zaak C-161/16 – Airhelp – [verwijzing](#)*

Heeft een kind jonger dan twee jaar, zonder eigen zitplaats waarvoor een toeslag is betaald en zonder een eigen ticket, recht op compensatie in geval van vertraging?

VERORDENING (EG) nr. 261/2004. Een echtpaar met een zoon van nog geen twee jaar oud reist met Thomas Cook Airlines Scandinavia (verweerster) van Stockholm naar Palma in Spanje. De vlucht, geboekt bij touroperator Ving, loopt vertraging op van meer dan drie uur. De zoon heeft geen eigen zitplaats, zit bij een van de ouders op schoot, maar is wel geregistreerd als afzonderlijk reiziger. Verzoekster (Airhelp Hong Kong) heeft bij overeenkomst de vordering van de reiziger (de zaak gaat alleen over de zoon) overgenomen en verweerster gemaand tot betaling van de compensatie van € 400 + gerechtelijke kosten, advieskosten en wettelijke rente. Verweerster stelt dat de zoon tijdens de reis jonger dan twee jaar was en daarom wordt gedefinieerd als 'zuigeling' waarvoor geen recht op schadevergoeding geldt omdat daarvoor geen bevestigde boeking bestaat (zoals vereist in Verordening 261/2004). Onder bevestigde boeking dient een 'gereserveerde zitplaats' te worden verstaan. Dat er een recht op vervoer bestaat is niet voldoende, in de verordening wordt het begrip 'boeking' gebruikt, niet 'ticket'. Er is ook niet voor een ticket betaald, de reissom voor het kind is een toeslag op het ticket van de ouders, zodat evenmin sprake is van een rechtstreeks of indirect toegankelijk ticket voor het publiek, eveneens een eis voor een recht op schadevergoeding. De verwijzende rechter stelt vast dat de belangrijkste geschilpunten tussen partijen betrekking hebben op uitleg van het begrip 'boeking' in verordening 261/2004, of in casu sprake is van 'gratis reizen' en of een ticket voor een kind op schoot moet worden geacht rechtstreeks of indirect toegankelijk te zijn voor het publiek.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 29 april 2016 – Zaak C-172/16 – Kammerer – [verwijzing](#)*

Vragen over toepasselijkheid verordening 261/2004 voor vluchten die in Zwitserland aankomen

VERORDENING (EG) nr. 261/2004. OVEREENKOMST EG/ZWITSERLAND inzake luchtvervoer. Verzoekers vorderen van Swiss International Airlines compensatie voor het niet volgens plan uitvoeren van een vlucht van New York naar Zürich + een aansluitende vlucht naar Düsseldorf. New York – Zürich werd volgens Swiss airlines geannuleerd

wegens slechte weersomstandigheden waarna passagiers werden omgeboekt en met 16 uur vertraging in Chicago arriveerden van waaruit zij met Lufthansa rechtstreeks naar Düsseldorf zijn gevlogen. Verzoekers eisen elk € 600 compensatie. Swiss airlines betwist de internationale bevoegdheid van de rechter en de vordering omdat Verordening 261/2004 alleen op vluchten van toepassing is die binnen de EU vertrekken of aankomen en uitgevoerd worden door een in de EU gevestigde luchtvaartmaatschappij. De verwijzende rechter stelt vast dat hij bevoegd is. Of verzoekers recht hebben op de compensatie hangt af van de toepasselijkheid van Verordening 261/2004 op het eerste deel van hun vlucht (New York – Chicago). De rechter wijst op de noodzaak van causaal verband tussen een niet volgens plan verlopen vlucht (New York – Zürich) en het op de eindbestemming geleden tijdverlies, waarbij de niet volgens plan verlopen vlucht onder de werkingssfeer van Verordening 261/2004 moet vallen. Zowel de vertrek- als de aankomstluchthaven vallen buiten Verordening 261/2004, maar sinds 1 december 2006 is volgens de luchtvervoerovereenkomst tussen de EU en Zwitserland verordening 261/2004 ook in Zwitserland van toepassing. De rechter neigt dan ook tot de opvatting dat ook vluchten die in Zwitserland aankomen binnen de werkingssfeer van de verordening vallen, ook als deze in een derde land zijn vertrokken.

Mededinging (C)

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 14 april 2016 – Zaak C-101/15 P –
Pilkington Group Ltd e.a. – [conclusie](#)

VERORDENING (EG) nr. 1/2003 ARTIKEL 81 EG. ARTIKEL 53 EER-overeenkomst. Deze hogere voorziening biedt het Hof gelegenheid zich uit te spreken over twee vraagstukken die van groot belang zijn voor het toekomstige administratieve optreden van de Europese Commissie als mededingingsautoriteit. Rekwirantes voeren drie middelen aan, waarvan het eerste betrekking heeft op de in aanmerking te nemen omzet, het tweede op de toepasselijke euro-wisselkoers bij de bepaling van het plafond van 10 % en het derde op verschillende algemene rechtsbeginselen en rechtsstatelijke overwegingen. De genoemde rechtsvragen hangen samen met het in de Europese Economische Ruimte (EER) opererende autoglaskartel dat de Europese Commissie enkele jaren geleden op het spoor is gekomen en waarvoor zij bij beschikking van 12 november 2008 geldboetes heeft opgelegd. Tegen deze beschikking hebben verschillende tot het Pilkington-concern behorende vennootschappen bij de Unierechters beroep ingesteld.

A-G: (36) Derhalve is het niet doorslaggevend of de betrokken ondernemingen ten aanzien van elke afzonderlijke transactie hun gedragingen aantoonbaar – of ook maar potentieel – onderling hebben afgestemd. Ook is het voor het overige niet beslissend of en in welke omvang het door deze ondernemingen met het kartel nagestreefde mededingingsversturende resultaat daadwerkelijk is gerealiseerd. Het is integendeel voldoende dat een vervalsing van de mededinging op de betrokken markt in de zin van artikel 81 EG (artikel 101 VWEU) werd beoogd of veroorzaakt. In een dergelijk geval moet in beginsel de totale op de betrokken markt gerealiseerde omzet van de karteldeelnemers bij de berekening van het basisbedrag van de geldboete in aanmerking worden genomen. De hogere voorziening wordt afgewezen. (87) Er is geen sprake van een inbreuk op het doel van artikel 23, lid 2, tweede alinea, van verordening nr. 1/2003

en evenmin van schending van het algemene beginsel van gelijke behandeling en het rechtszekerheidsbeginsel, wanneer bij de valutaomrekening in het kader van de bepaling van het 10 %-plafond voor kartelrechtelijke geldboeten de gemiddelde wisselkoers van het laatste afgesloten boekjaar van de betrokken onderneming voorafgaand aan de vaststelling van de boetebeschikking wordt toegepast. (103) Bijgevolg moet de grief inzake schending van de juridische vereisten van het beginsel van gelijke behandeling als ongegrond worden afgewezen. (118). Al met al heeft het Gerecht zijn volledige rechtsmacht dus correct uitgeoefend. Het Hof als rechter in hogere voorziening is in beginsel niet bevoegd tot een verdergaande beoordeling van de geldboete vanuit het oogpunt van de evenredigheid ervan. Slechts bij hoge uitzondering mag het Hof zelf ingrijpen, als „de hoogte van de geldboete niet alleen onaangepast is, maar ook zodanig overdreven dat de geldboete onevenredig is”. Een dusdanig grote en duidelijke wanverhouding tussen de inbreuk en de sanctie die een correctie door het Hof als rechter in hogere voorziening zou vereisen, is in dit geval echter niet aan de orde.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 1 april 2016 – Zaak C-112/16 –
Persidera – [verwijzing*](#)
[Zie onder: nutsvoorzieningen](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 22 april – Zaak C-159/16 –
Starptautiskā lidosta Rīga – [verwijzing*](#)

ARTIKELEN 102, 107 en 108 VWEU. VERORDENING (EG) nr. 1/2003. Verzoekster is de internationale luchthaven van Riga, een publieke NV. Verweerster, de Letse mededingingsautoriteit, heeft vastgesteld dat sprake is van misbruik van machtspositie door het vaststellen van verschillende luchthaventarieven voor (gelijke diensten van) luchtvaartondernemingen (het gaat om Air Baltic en RyanAir). Verzoekster gaat in beroep tegen de opgelegde boete. Zij stelt dat mogelijk sprake is van schending van het verbod op staatssteun, maar niet van machtsmisbruik. Zij is onder druk van haar eigenaar (de Letse Staat) de overeenkomst met Ryanair aangegaan waarin sprake is van lagere luchthaventarieven. Zij stelt dat zij insolvent zou worden indien voor alle gebruikers dezelfde tarieven worden gehanteerd. Zij wijst op de beslissende invloed van de Staat op de overeenkomst en dat de doelstellingen van publiek belang zijn. Verzoekster stelt dat de rechter ten onrechte geen rekening heeft gehouden met het feit dat VWEU artikel 107, lid 1 een *lex specialis* is ten aanzien van artikel 102, gezien de bekostiging met staatsmiddelen. En indien wordt erkend dat het discriminatieverbod impliceert dat dezelfde tarieven worden gehanteerd dan zou dat tot gevolg hebben dat in nog meer gevallen sprake is van onrechtmatige staatssteun. Zij wijst op een door haar in januari 2014 bij de Europese Commissie ingediende klacht over vermeende illegale staatssteun, welke zaak nog loopt en als gevolg waarvan onderhavige zaak zou moeten worden geschorst totdat de Europese Commissie heeft beslist. Verweerster blijft bij haar mening dat de kern van de zaak ligt in schending van VWEU artikel 102. De verwijzende rechter (afdeling bestuursrechtspraak Hooggerechtshof) heeft de Europese vragen voor advies voorgelegd maar heeft daarop geen duidelijk antwoord gekregen. Hij legt diezelfde vragen daarom alsnog voor aan het HvJEU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 29 april 2016 – Zaak C-177/16 –
Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/Latvijas Autoru –
[verwijzing*](#)

Vragen over misbruik machtspositie Letse Buma/Stemra en uitleg begrip billijke vergoeding voor auteursrechten

ARTIKEL 102 VWEU. Verzoekster is de Letse BUMA/STEMRA. Zij krijgt een boete opgelegd wegens het volgens de Letse mededingingsautoriteit toepassen van onbillijk hoge vergoedingen (auteursrechten). De boete is berekend op basis van verzoeksters omzet, inclusief de als auteursvergoeding geïnde bedragen. Verzoekster kan als enige organisatie licenties verlenen voor openbare uitvoering van muziekwerken. Zij heeft al eerder (in 2008) een boete opgelegd gekregen wegens misbruik van haar machtspositie wegens de door haar gehanteerde buitensporig hoge tarieven. Ook toen werd de boete berekend op basis van haar omzet, maar exclusief de als auteursvergoeding geïnde bedragen. In 2011 heeft zij nieuwe tarieven vastgesteld, naar aanleiding waarvan verweerster in 2012 een procedure heeft ingeleid. Verweerster stelde onder meer vast dat in vergelijking met buurlanden verzoeksters tarieven aanzienlijk hoger waren en dit door verzoekster niet kon worden gerechtvaardigd. Verzoekster blijft het oneens met de door de rechter toegestane vergelijking met de buurstaten en wijst onder meer op arrest C-245/00 (geen verplichting rekening te houden met tarieven van buurlanden). Verweerster blijft bij haar mening dat verzoeksters rechtsvorm geen andere berekening (van de basis van de boete) rechtvaardigt. De verwijzende cassatierechter twijfelt of als gevolg van verzoeksters tarieven de handel tussen lidstaten ongunstig wordt beïnvloed. Hij vraagt zich af volgens welke methode moet worden bepaald of hier sprake is van onbillijke tarieven en hoe voor het opleggen van de boete in casu de omzet moet worden berekend. In C-245/00 heeft het HvJEU al aangegeven dat geen communautaire definitie van het begrip 'billijke vergoeding' bestaat. In C-351/12 is bepaald dat marktdeelnemers een als onbillijk gekenmerkt tarief moeten kunnen rechtvaardigen op basis van objectieve verschillen met andere lidstaten. Hij vraagt zich tevens af hoe het door het HvJEU gestelde criterium van 'aanzienlijk' (in verschil in tarieven) moet worden begrepen. Voor wat de rechtsvorm betreft; in C-351/12 heeft het HvJEU bepaald dat het mededingingsrecht mede op collectieve beheersorganisaties van toepassing is. Hoe de boete moet worden berekend is nog niet aan de orde geweest. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-245/00 SENA / NOS; C-49/07 MOTOE; C-351/12 OSA

ADVIES RvS – Implementatie Richtlijn 2014/52/EU

Advies Raad van State inzake het voorstel van wet tot wijziging van de Wet milieubeheer en de Crisis- en herstelwet in verband met de implementatie van Richtlijn 2014/52/EU , [Strct. 2016, nr. 13587](#)

LITERATUUR

- Erik Pijnacker Hordijk, 'Jurisprudentie inzake misbruik economische machtspositie: de stand van zaken na Intel en Post Danmark II', markt en mededinging, [M&M 2016-1](#)
- Callista Meijer, 'Verrassingen in het voorontwerp Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving', [M&M 2016-1](#), p. 45-47

- Rein Wesseling & Tommi Palumbo, Kroniek van het mededingingsrecht, in: [NJB 2016, nr. 15](#)

OVERIG

- EUI releases Comparative Study on the Calculation of Interest on Antitrust Damages ([conflict of laws](#))
- Non-paper from the Netherlands on the consultation 'Empowering the national competition authorities to be more effective enforcers', [Bijlage bij Kamerstuk 22112 nr. 2107](#)
- Commission seeks feedback on commitments offered by Paramount Pictures in pay-TV investigation ([EC](#))
- Brussel neemt Android op de korrel ([Europa.nu](#))
- Paranoid Android? EU Commission vs. Google's mobile Android OS ([Leiden law blog](#))

Milieu en natuur (B)

HvJEU – ARREST – 28 april 2016 – Gevoegde zaken C-191/14 en C-192/14, Borealis (verzoek uit Oostenrijk); Zaak C-295/14, Gevoegde zaken C-389/14, C-391/14, C-392/14 en C-393/14, Esso Italiana srl e.a. (verzoek uit Italië); DOW Benelux BV e.a. (verzoek uit NL, Raad van State)– [persbericht](#) – [arrest](#)

Het Hof verklaart de door de Commissie voor de periode 2013-2020 vastgestelde maximale jaarlijkse hoeveelheid kosteloze broeikasgasemissierechten ongeldig

De centrale vraag in deze procedures is of de Commissie bij de berekening van de correctiefactor op de juiste wijze rekening heeft gehouden met bepaalde activiteiten. Hierbij gaat het om het gebruik van zogeheten rookgassen als brandstof, om het gebruik van warmte uit de warmtekrachtkoppeling, alsmede om industriële activiteiten die pas vanaf 2008 of 2013 onder de regeling van richtlijn 2003/87 vallen. Bovendien eisen deze ondernemingen uitgebreide toegang tot alle gegevens waarop de Commissie haar berekening heeft gebaseerd, om te kunnen onderzoeken of er andere redenen zijn om daartegen op te komen. Bovendien moet worden verduidelijkt of de Commissie terecht heeft nagelaten een bepaalde procedure van de zogenoemde comitologie toe te passen, of het grondrecht van de ondernemingen op eigendom is geschonden, of de ondernemingen hun beroep in plaats van bij de nationale rechterlijke instanties rechtstreeks bij de Unierechters hadden moeten instellen en welke rechtsgevolgen zouden intreden indien hun bezwaren volledig of deels worden aanvaard.

Hof: Bij het onderzoek van de eerste tot en met de vierde vraag in de zaken C-191/14 en C-192/14, van de derde vraag in zaak C-295/14 en van de eerste vraag in de zaken C-389/14 en C-391/14 tot en met C-393/14 is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van artikel 15, lid 3, van besluit 2011/278/EU, voor zover dit artikel 15, lid 3, uitsluit dat emissies van elektriciteitsopwekkers in aanmerking worden genomen voor de vaststelling van de maximale jaarlijkse hoeveelheid emissierechten. Artikel 4 en bijlage II van besluit 2013/448/EU zijn ongeldig. De gevolgen van de ongeldigverklaring van artikel 4 van besluit 2013/448 en bijlage II

daarbij worden op zodanige wijze beperkt in de tijd dat, ten eerste, deze ongeldigverklaring pas effect sorteert na een periode van tien maanden vanaf de datum waarop het onderhavige arrest wordt gewezen, teneinde de Europese Commissie in staat te stellen de noodzakelijke maatregelen vast te stellen, en, ten tweede, niet kan worden afgedaan aan de tot dat tijdstip op grondslag van de ongeldig verklaarde bepalingen vastgestelde maatregelen.

- EU-besluit broeikasgasemissierechten ongeldig verklaard ([ECER](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 7 april 2016 – Zaak C-673/13 P – Commissie / Stichting Greenpeace Nederland en PAN Europe – [conclusie](#)

Geschil omtrent de openbaarmaking van informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu

VERORDENING (EG) NR. 1049/2001. VERORDENING (EG) NR. 1367/2006. Met haar hogere voorziening betwist de Commissie de uitlegging door het Gerecht van artikel 6, lid 1, eerste volzin, van de verordening. Volgens het hierin neergelegde 'voorbehoud inzake emissies' bestaat er met name ten opzichte van de bescherming van zakengeheimen een hoger openbaar belang bij de openbaarmaking van informatie indien de informatie ten aanzien waarvan om toegang wordt verzocht, betrekking heeft op emissies in het milieu. Stichting Greenpeace en PAN Europe bekritisieren dat de Commissie het afwijzende standpunt van Duitsland betreffende de openbaarmaking van de betrokken documenten heeft overgenomen en stellen dat de Commissie niet heeft onderzocht of van de openbaarmaking van de betrokken documenten een concreet risico uitgaat voor de economische belangen van de betrokken ondernemingen.

A-G: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 8 oktober 2013 in de zaak Stichting Greenpeace Nederland en PAN Europe/Commissie (T-545/11, EU:T:2013:523) moet worden vernietigd. Het tweede middel van het door Stichting Greenpeace Nederland en Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) ingestelde beroep tot nietigverklaring moet worden afgewezen. De zaak moet worden terugverwezen naar het Gerecht voor een beslissing over het eerste en het derde middel.

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 7 april 2016 – Zaak C-442/14 – Bayer CropScience en Stichting De Bijenstichting – [CBB](#) – [conclusie](#)

Verzoek tot openbaarmaking documenten door Bijenstichting omtrent de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en een biocide

RICHTLIJN 2003/4/EG. VERORDENING (EG) nr. 1107/2009. RICHTLIJN 98/8/EG. De bijenstichting verzoekt om openbaarmaking van documenten in verband met de toelating van een aantal gewasbeschermingsmiddelen en een biocide (die allen de werkzame stof imidacloprid bevatten).

A-G: In haar conclusie wijst de advocaat-generaal er op dat transparantie een leidmotief is van het Europese milieubeleid. Niet alleen instanties en ondernemingen, maar ook burgers, ngo's en onafhankelijke wetenschappers moeten in staat worden gesteld om met kennis van zaken deel te nemen aan het milieudebat en aldus bij te dragen tot een betere bescherming van het milieu. Zij wijst er ook op dat de discussie over de vraag in

hoeverre gewasbeschermingsmiddelen verantwoordelijk zijn voor de zogenoemde „bijensterfte“, dat wil zeggen de teruggang van de bijenbestanden, maar ook de teruggang van de bestanden van andere insecten die bij de bestuiving van planten een rol spelen "bijzonder hevig" is. Derhalve, zo stelt zij, heeft het publiek een bijzonder belang bij de informatie die de producenten in het kader van de door het Unierecht geregelde toelatingsprocedures overleggen aan de autoriteiten om goedkeuring te verkrijgen voor werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Anderzijds onderstreept zij ook dat de producenten vrezen dat hun mededingingspositie wordt geschaad indien hun concurrenten toegang tot die informatie krijgen.

Die tegenstrijdige belangen worden in aanmerking genomen door de richtlijn milieu-informatie, die de toegang tot dat soort informatie regelt. In de richtlijn is vastgelegd dat de autoriteiten de toegang tot de aan hen overgelegde milieu-informatie met het oog op de bescherming van vertrouwelijke industriële of commerciële gegevens weliswaar kunnen weigeren, maar dat zij informatie over emissies in het milieu en informatie waarvan de verspreiding van openbaar belang is, bekend moeten maken. Concreet adviseert zij het Hof onder meer het begrip ‚informatie over emissies in het milieu‘ in de zin van richtlijn 2003/4 in die zin uit te leggen.

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 21 april 2016 – Zaak C-147/15 – Edilizia Mastrodonato – Italië – [conclusie](#)

RICHTLIJN 2006/21/EG. RICHTLIJN 1999/31/EG. Het geschil komt voort uit het feit dat de richtlijn betreffende mijnbouwafval met betrekking tot het opvullen van uitgegraven ruimten met afval naar de afvalstortrichtlijn verwijst. Het Hof wordt nu gevraagd te verduidelijken of daarbij naar een rechtsgrond dan wel naar rechtsgevolgen wordt verwezen, dus of aan de toepassingsvoorwaarden van de afvalstortrichtlijn moet zijn voldaan dan wel of de rechtsgevolgen van die richtlijn zonder verdere toetsing op de opvulactiviteit van toepassing zijn. Bij deze vraag spelen ook verschillen tussen de taalversies van de verwijzing een rol. Daarnaast zal het Hof zich met name moeten buigen over de vraag of en onder welke voorwaarden het opvullen van een steengroeve met afval een handeling van nuttige toepassing van afval, dan wel een handeling van afvalverwijdering is.

A-G: Artikel 10, lid 2, van richtlijn 2006/21/EG moet aldus worden uitgelegd dat de activiteit bestaande in het opvullen van een steengroeve met andere afvalstoffen dan winningsafval alleen onderworpen is aan de afvalstoffenregeling van richtlijn 1999/31/EG, wanneer aan de toepassingsvoorwaarden van de laatstgenoemde richtlijn is voldaan. Richtlijn 1999/31 is niet op de nuttige toepassing, maar alleen op de verwijdering van afval door het storten van afvalstoffen op of in de bodem van toepassing. Het opvullen van een steengroeve met niet uit de winningsindustrie afkomstig afval is een handeling van nuttige toepassing van afvalstoffen indien de bevoegde instanties vaststellen dat de afvalstoffen een nuttig doel dienen doordat ze daadwerkelijk andere materialen vervangen, wat met name vereist dat de afvalstoffen geschikt zijn om deze materialen te vervangen.

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 28 april 2016 – Zaak C-379/15 – Association France Nature Environnement – Frankrijk – [conclusie](#)

RICHTLIJN 2001/42/EG. Het uitgangspunt van de verwijzingsbeslissing is een toetsingsprocedure bij de Franse Conseil d'État die betrekking heeft op de verenigbaarheid met de richtlijn betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's (de „SMB-richtlijn“; SMB staat voor strategische milieubeoordeling) van het Franse recht ter omzetting van deze richtlijn. In deze procedure heeft de Conseil d'État vastgesteld dat de vereisten die deze richtlijn stelt aan de autonomie van instanties die bij de milieubeoordeling dienen te worden geraadpleegd, niet naar behoren zijn omgezet. De Conseil d'État wenst thans te voorkomen dat de geldigheid van de plannen en programma's die zijn vastgesteld met toepassing van deze met de richtlijn strijdige nationale rechtssituatie in twijfel kan worden getrokken.

A-G: Het is niet mogelijk de gevolgen van nationale bepalingen ter omzetting van een richtlijn in die zin te handhaven dat een beroep op artikel 6, lid 3, van richtlijn 2001/42/EG zoals uitgelegd door het Hof in het arrest Seaport (NI) e.a. (C-474/10, EU:C:2011:681), ten aanzien van plannen of programma's die in strijd met deze bepaling zijn vastgesteld, zou zijn uitgesloten. Op grond van het arrest Inter-Environnement Wallonie en Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103) kunnen nationale rechterlijke instanties slechts in individuele gevallen de gevolgen van een in strijd met richtlijn 2001/42 vastgesteld plan of programma gedurende een overgangperiode handhaven. Bij de huidige stand van het Unierecht is een rechterlijke instantie waarvan de uitspraken volgens nationaal recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, volgens artikel 267, derde alinea, VWEU verplicht het Hof een prejudiciële vraag te stellen voordat zij de gevolgen van een in strijd met richtlijn 2001/42 vastgesteld plan of programma handhaaft, indien deze maatregel niet dient ter omzetting van richtlijn 91/676/EEG inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 8 april 2016 – Zaak C-129/16 – Túrkevei Tejtermelő Kft.– [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2004/35/EG. De Hongaarse milieu-inspectiedienst legt aan een Hongaars bedrijf, dat eigenaar is van het gebouw, een boete op wegens luchtverontreiniging. Tijdens een controle is gebleken dat er conservenblikken werden verbrand. Verzoeker zegt dat hij het gebouw verhuurd had. De huurder is inmiddels overleden. Volgens de milieubeschermingswet is de eigenaar/bezitter van een gebouw hoofdelijk aansprakelijk voor milieuschade tenzij de eigenaar ondubbelzinnig aantoonde dat hij niet aansprakelijk is voor het milieurisico. Aangezien de huurder van het gebouw is overleden, heeft de instantie in eerste aanleg de bewijslast omgekeerd, zodat het aan verzoekster is om te bewijzen dat zij niet aansprakelijk is. Verzoekster gaat in beroep en wijst naar de op heterdaad betrapte vrachtwagenchauffeurs die op het punt stonden het afval af te voeren. Maar verweerster stelt nogmaals dat de eigenaar van de onderneming aansprakelijk is voor het milieurisico en dat de eigenaar kan worden ontheven van de hoofdelijke aansprakelijkheid indien hij de persoon identificeert die het daadwerkelijke gebruik van het gebouw heeft en ondubbelzinnig kan aantonen dat hij niet aansprakelijk is. In het kader van het in de richtlijn neergelegde aansprakelijkheidsstelsel rijst de vraag of het noodzakelijk is dat verzoekster bewijst dat de betrokken schade is veroorzaakt door een derde. De lidstaten zijn wel bevoegd om op grond van artikel 16 van de richtlijn strengere maatregelen te nemen, mits die verenigbaar zijn met het EU-recht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 12 april 2016 – Zaak C-136/16 – Georgsmarienhütte e.a. – [verwijzing*](#)

[Zie onder: staatssteun](#)

REGELGEVING EU – Paris Agreement

- Climate change: EU signs the Paris Agreement ([Raad](#))
- BNC fiche: Mededeling «Wat na Parijs», [Kamerstuk 22112, nr. 2112](#)

REGELGEVING EU – Illegale handel in wilde dieren en planten

BNC fiche: Mededeling EU Actieplan tegen illegale handel in wilde dieren en planten, [Kamerstuk 2211, nr. 2113](#)

REGELGEVING EU – Meststoffen

Nieuwe EU verordening moet gebruik van organische en op afval gebaseerde meststoffen bevorderen ([Europa decentraal](#))

OVERIG

- Klimaatvonnis is te strikt, het milieu redden kan alleen met z'n allen ([NRC](#))
- Environmental taxes in the EU-Environmental taxes made up 6.3% of tax revenues in the EU in 2014-Taxes on energy contributed most in all Member States ([EC](#))
- Aanpassing monitorings- en rapportageverplichtingen Europese milieuregelgeving ([Europa decentraal](#))

Nutsvoorzieningen (B)

HvJEU – ARREST – 14 april 2016 – Zaak C-397/14 – Polkomtel – Polen – [arrest](#)

RICHTLIJN 2002/21/EG (Kaderrichtlijn). RICHTLIJN 2002/22/EG. RICHTLIJN 2002/19/EG. Polkomtel en Orange Polska stellen voor het publiek toegankelijke elektronische communicatienetwerken ter beschikking en leveren hun abonnees elektronische communicatiediensten. Polkomtel en Orange Polska zijn niet tot overeenstemming gekomen over de voorwaarden voor samenwerking en tariefstelling voor de toegang van de gebruikers van het netwerk van Polkomtel tot intelligente netwerkdiensten met gebruikmaking van niet-geografische nummers die worden verricht via het netwerk van Orange Polska, zodat de directeur van de UKE is verzocht het geschil te beslechten.

Hof: Artikel 28 van richtlijn 2002/22/EG moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat kan bepalen dat een exploitant van een openbaar elektronischecommunicatienetwerk ervoor moet zorgen dat alle eindgebruikers van zijn netwerk in die lidstaat – en niet enkel eindgebruikers uit andere lidstaten – toegang hebben tot niet-geografische nummers. De artikelen 5, lid 1, en 8, lid 3, van richtlijn 2002/19/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij het mogelijk maken dat een nationale regelgevende instantie in het kader van de beslechting van een geschil tussen twee exploitanten aan een ervan de verplichting oplegt ervoor te zorgen dat eindgebruikers toegang hebben tot diensten met

gebruikmaking van niet-geografische nummers die worden verricht in het netwerk van de andere exploitant, en krachtens artikel 13 van richtlijn 2002/19 regels voor de tariefstelling voor deze toegang tussen deze exploitanten vaststelt zoals die aan de orde in het hoofdgeding, mits deze verplichtingen objectief, transparant, evenredig en niet-discriminerend zijn, gebaseerd op de aard van het geconstateerde probleem en gerechtvaardigd in het licht van de doelstellingen genoemd in artikel 8 van richtlijn 2002/21/EG (kaderrichtlijn), en de in de artikelen 6 en 7 van deze richtlijn voorgeschreven procedures, in voorkomend geval, in acht zijn genomen. Het staat aan de nationale rechter een en ander na te gaan.

HvJEU – ARREST – 28 april 2016 – Zaak C-240/15 – Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni – Italië – [arrest](#)

RICHTLIJN 2002/21/EG (Kaderrichtlijn). AGCOM is bij het Tribunale Amministrativo Regionale del Lazio (bestuursrechter van de regio Lazio) in beroep gegaan tegen de in 2012 door het ISTAT opgestelde lijst. Zij heeft haar vermelding op die lijst aangevochten, alsook het besluit van de Italiaanse wetgever om haar te onderwerpen aan de wetgeving inzake overheidsfinanciën, in het bijzonder aan die met betrekking tot de beheersing en de rationalisering van de overheidsuitgaven.

Hof: De beginselen van onpartijdigheid en onafhankelijkheid, die toekomen aan de nationale regelgevende instanties ingevolge artikel 3 van richtlijn 2002/21/EG, alsook het beginsel van substantiële zelffinanciering van artikel 12 van richtlijn 2002/20/EG, staan niet in de weg aan een nationale regeling krachtens welke deze instanties in algemene zin onderworpen zijn aan de bepalingen op het gebied van overheidsfinanciën en inzonderheid aan bijzondere bepalingen betreffende beheersing en rationalisering van de uitgaven van overheidsdiensten.

HvJEU – CONCLUSIE A-G BOT – 14 april 2016 – Zaak C-492/14 – Essent Belgium NV – België – [conclusie](#)

RICHTLIJN 96/92/EG. RICHTLIJN 2003/54/EG. RICHTLIJN 2001/77/EG ARTIKELEN 28 en 30EG. Dit verzoek is ingediend in gedingen tussen Essent Belgium NV en met name het Vlaamse Gewest betreffende de buitencontractuele aansprakelijkheid van dit gewest wegens de achtereenvolgende vaststelling van verschillende regelingen waarbij de kosteloze distributie van uit hernieuwbare energiebronnen opgewekte elektriciteit eerst werd beperkt tot elektriciteit die rechtstreeks wordt geïnjecteerd in distributienetten die in het Vlaamse Gewest gelegen zijn en vervolgens tot distributienetten op het gehele grondgebied van de lidstaat waar dit gewest deel van uitmaakt.

A-G: Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging om op de gestelde vragen te antwoorden dat de regels inzake non-discriminatie die vervat zijn in artikel 12 EG en richtlijn 96/92/EG, richtlijn 2003/54/EG, en richtlijn 2001/77/EG, alsook de artikelen 28 EG en 30 EG aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen nationale regelingen, die de kosteloze distributie van elektriciteit die uit hernieuwbare energiebronnen is opgewekt voorbehouden aan productie-installaties die rechtstreeks zijn aangesloten op de distributienetten die in de betrokken lidstaat of in een regio daarvan gelegen zijn, en aldus productie-installaties in andere lidstaten uitsluiten.

- We did not like it. Not one little bit!' Bot AG reads Dr Seuss in Essent 2.0. (GAVL)

HvJEU – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 28 april 2016 – Zaak C-28/15 – KPN – [conclusie](#)

RICHTLIJN 2002/21/EG. RICHTLIJN 2002/19/EG. AANBEVELING 2009/396/EG. Is een nationale rechter bij wie beroep is ingesteld tegen een beslissing van een nationale regelgevende instantie waarbij maximumtarieven zijn vastgesteld voor vaste en mobiele gespreksafgiftediensten die worden verricht door exploitanten waarvan is vastgesteld dat zij op de markt een aanmerkelijke macht bezitten, bevoegd, en zo ja op welke gronden, af te wijken van een door deze NRI toegepaste aanbeveling van de Europese Commissie?

A-G: Artikel 4, lid 1, van richtlijn 2002/21/EG moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie bij wie een geding aanhangig is over de rechtmatigheid van een ex-antereguleringsverplichting in de vorm van een kostengeoriënteerd maximumtarief, die een nationale regelgevende instantie op de niet-concurrerende wholesalemarkt voor vaste en mobiele gespreksafgiftediensten heeft opgelegd overeenkomstig aanbeveling 2009/396/EG van de Commissie van 7 mei 2009 waarin het zogenoemde 'pure bottom-up long-run incremental costs (BULRIC)'-kostenberekeningsmodel als passende tariefmaatregel op die markt wordt aanbevolen – kan afwijken van een dergelijke overeenkomstig artikel 19, lid 1, van richtlijn 2002/21, zoals gewijzigd, vastgestelde aanbeveling, indien deze nationale rechterlijke instantie van oordeel is dat redenen verband houdend met de feitelijke omstandigheden van het hoofdgeding, en met name met de specifieke kenmerken van de markt van de betrokken lidstaat, dat vereisen. Bij de toetsing van een ex-antetariefregulering op kostengeoriënteerde basis zoals in het hoofdgeding door de nationale regelgevende instantie is opgelegd, is een nationale rechterlijke instantie bevoegd om de evenredigheid van deze regulering te toetsen in het licht van de beleidsdoelstellingen en regelgevingsbeginselen die zijn vastgesteld in artikel 8 van richtlijn 2002/21, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/140, en in artikel 13 van richtlijn 2002/19/EG. Bij de beoordeling van de evenredigheid van de litigieuze ex-anteregulering kan rekening worden gehouden met de doelstellingen inzake de bevordering van de belangen van de eindgebruikers en van de consumenten op de concurrerende retailmarkten, die lager zijn gelegen dan de wholesalemarkt voor vaste en mobiele gespreksafgiftediensten, waarvoor deze verplichting is opgelegd. In het kader van de beoordeling van de evenredigheid van een ex-antetariefregulering op kostengeoriënteerde basis zoals in het hoofdgeding door de nationale regelgevende instantie is opgelegd, kan van deze instantie niet worden gevergd dat zij aantoonst in hoeverre een dergelijke ex-anteregulering de doelstellingen van artikel 8 van richtlijn 2002/21, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/140, daadwerkelijk realiseert en/of de werking van de interne markt daadwerkelijk beïnvloedt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 1 april 2016 – Zaak C-112/16 – Persidera – [verwijzing](#)*

RICHTLIJN 2002/21/EG (Kaderrichtlijn). ARTIKEL 11 HANDVEST GRONDRECHTEN EU. ARTIKELEN 56, 101, 102 en 106 VWEU. RICHTLIJN 2002/20/EG (Machtigingsrichtlijn). RICHTLIJN 2002/77/EG. Verzoekster Persidera vraagt nietigverklaring van besluiten

inzake toewijzing van gebruiksrechten van frequenties voor digitale terrestrische radio- en tv-uitzendingen omdat zij minder frequenties heeft gekregen dan zij feitelijk al gebruikte. De besluiten zijn in strijd met het beginsel van de één-op-één-omzetting op grond van eerder beheer; verzoekster stelt ongelijke behandeling daar zij als enige nationale marktdeelnemer niet alle rechtmatig door haar beheerde zenders heeft kunnen omzetten. De frequenties zijn bovendien technisch onder de maat. Tegen het besluit van de nationale mededingingsautoriteit voert zij aan dat dit in strijd is met EU-recht en ook met de Italiaanse Grondwet. Verzoekster bestrijdt het vonnis omdat, gezien arrest HvJEU C-380/05, de rechter miskent dat zij concurrentienadeel ondervindt door niet toepassen van het beginsel één-op-één omzetting. Intervenienten (telecombedrijven) zijn het niet met verzoekster eens: na omzetting van TIMB in Persidera (door overname van Rete A) is verzoekster eigenaar geworden van in totaal vijf multiplexen in digitale terrestrische technologie, hetgeen het maximumaantal is dat voor elke marktdeelnemer is toegestaan. De verwijzende rechter kan de zaak pas beslissen als duidelijk is dat de door verweerster gehanteerde toewijzingscriteria rechtmatig zijn.
Aangehaalde jurisprudentie: C-380/05 Centro Europa

Openbaarheid van bestuur

GERECHT EU – ARREST – 26 april 2016 – Zaak T-221/08 – Strack/Commissie – [arrest](#)

VERORDENING (EG) nr. 1049/2001. Het betreft een verzoek tot nietigverklaring van alle impliciete en expliciete besluiten die de Commissie heeft vastgesteld naar aanleiding van de initiële verzoeken om toegang tot documenten die G. Strack op 18 en 19 januari 2008 heeft ingediend

Gerecht: Over de rechtmatigheid van de impliciete besluiten tot weigering van toegang tot documenten in het kader van de verzoeken om toegang door Guido Strack hoeft niet meer te worden beslist.

Over de rechtmatigheid van de uitdrukkelijke besluiten tot gedeeltelijke of volledige weigering van toegang tot documenten, vastgesteld door de Commissie en door het OLAF in het kader van de confirmatieve verzoeken om toegang tot documenten van Strack van 22 februari en 21 april 2008 hoeft niet meer te worden beslist, aangezien deze documenten niet bestonden of niet meer beschikbaar waren, deze documenten of delen ervan voor het publiek toegankelijk zijn gemaakt, of Strack de rechtmatigheid van de weigeringen van toegang erkent.

Het besluit van OLAF van 30 april 2010 wordt nietig verklaard voor zover:

- *de toegang tot de documenten met de vermelding „PD” is geweigerd;*
- *de naam van Strack is gemaskeerd in de documenten met de vermelding „PA”;*
- *documenten op de lijst van OLAF van 30 april 2010 zijn weggelaten of niet aan Strack zijn verstrekt, louter omdat hij ze heeft opgesteld, omdat zij in zijn bezit waren op grond van verordening (EG) nr. 45/2001 of op een andere grond, zonder dat zij openbaar waren gemaakt, of omdat zij niet onder het verzoek om vielen voor zover zij betrekking hadden op de communicatie tussen OLAF en de Europese Ombudsman*

of tussen OLAF en Strack en hem betroffen, maar geen deel uitmaakten van het dossier van het betrokken onderzoek.

Het besluit van OLAF van 7 juli 2010 wordt nietig verklaard voor zover: de toegang tot document nr. 266 is geweigerd op grond van verordening (EG) nr. 1049/2001, de toegang tot document nr. 268 is geweigerd, met uitzondering van de informatie waartoe Strack op grond van verordening nr. 1049/2001 toegang had in het kader van de verstrekking van andere documenten, de naam van Strack is gemaskeerd op de als bijlage bij dit besluit gevoegde verspreidingsformulieren. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

Overheidsaansprakelijkheid

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

België: Les uit België? Staatsaansprakelijkheid wegens onrechtmatige rechtspraak ([Ucall](#))

Overlevering en uitlevering (S)

HvJEU – ARREST – 5 april 2016 – Gevoegde zaken C-404/15 en C-659/15
PPU – Aranyosi en Căldăraru – Grote Kamer – [persbericht](#) – [arrest](#)

Uitstel tenuitvoerlegging EAB indien er een reëel gevaar bestaat van onmenselijke of vernederende behandeling. Indien het bestaan van een dergelijk gevaar niet binnen een redelijke termijn kan worden uitgesloten, dient de met de tenuitvoerlegging van het bevel belaste autoriteit te beslissen of de overleveringsprocedure moet worden beëindigd.

KADERBESLUIT 2002/584/JBZ. EUROPEES AANHOUDINGSBEVEL. ARTIKEL 4 HANDVEST GRONDRECHTEN EU. Het Hof oordeelt dat de uitvoering van een EAB moet worden uitgesteld indien fundamentele rechten worden geschonden in gevangnissen in de EU-lidstaat die het aanhoudingsbevel heeft uitgevaardigd. Concreet gaat het om een Hongaar en een Roemeen die in Duitsland verblijven. Hongarije en Roemenië hebben om hun aanhouding en uitlevering verzocht en daartoe een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd. Duitse rechters wijzen echter op arresten van het Europees Hof voor de rechten van de mens uit 2014 en 2015 waaruit blijkt dat Roemenië en Hongarije fundamentele rechten schenden wegens de overbevolkte cellen in hun penitentiaire inrichtingen.

Hof: De artikelen 1, lid 3, 5 en 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ moeten aldus worden uitgelegd dat wanneer de uitvoerende rechterlijke autoriteit wordt geconfronteerd met objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens die, wat de detentieomstandigheden in de uitvaardigende lidstaat betreft, duiden op gebreken die hetzij structureel of fundamenteel zijn, hetzij bepaalde groepen van personen raken, hetzij bepaalde detentiecentra betreffen, zij concreet en nauwkeurig moet nagaan of er zwaarwegende en op feiten berustende gronden bestaan om aan te nemen dat de persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd met het oog op strafvervolging of uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf,

vanwege de omstandigheden van zijn detentie in die lidstaat een reëel gevaar zal lopen te worden onderworpen aan een onmenselijke of vernederende behandeling, in de zin van artikel 4 van het Handvest, wanneer hij wordt overgeleverd aan voornoemde lidstaat. Daartoe dient zij te verzoeken om aanvullende gegevens van de uitvaardigende rechterlijke autoriteit, die – na zo nodig om bijstand te hebben verzocht van de centrale autoriteit of een van de centrale autoriteiten van de uitvaardigende lidstaat, in de zin van artikel 7 van het kaderbesluit – deze gegevens binnen de in een dergelijk verzoek gestelde termijn dient te verstrekken. De uitvoerende rechterlijke autoriteit moet haar beslissing over de overlevering van de betrokkene uitstellen totdat zij aanvullende gegevens verkrijgt op grond waarvan zij het bestaan van een dergelijk gevaar kan uitsluiten. Indien het bestaan van dit gevaar niet binnen een redelijke termijn kan worden uitgesloten, dient deze autoriteit te beslissen of de overleveringsprocedure moet worden beëindigd.

- Fair Trials welcomes CJEU judgement on European Arrest Warrant and detention conditions ([fair trials](#))
- Geen overlevering van gedetineerden aan EU-lidstaten met beroerde gevangnissen ([ECER](#))
- Extradition in “disarray”? – Amelia Nice ([UK human rights blog](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Zweden – 22 april 2016 – Zaak C- 148/16 – Akarsar – [verwijzing*](#)

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Verzoeker is Pools staatsburger. Hij is in Zweden, maar bevindt zich niet in detentie. De aanvraag voor behandeling als spoedprocedure is door het HvJEU niet gehonoreerd. Verzoeker is in Polen tot vijf jaar en zes maanden vrijheidsstraf veroordeeld waarvan hij nog drie jaar, acht maanden en 26 dagen moet ondergaan. De straf is opgelegd voor achttien verschillende feiten, waarvan er zeventien tevens strafbaar zijn in Zweden. Het achttiende feit (onttrekking aan de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf) is in het Zweedse recht niet strafbaar en wordt evenmin genoemd in kaderbesluit 2002/584. Volgens Polen is het niet mogelijk de straf op te splitsen. De Rechtbank en het Hof van beroep hebben de overlevering afgewezen. Het OM komt op tegen dat besluit. Verzoeker verzet zich tegen zijn overlevering. De verwijzende rechter stelt vast dat met overlevering door Zweden enkel kan worden ingestemd voor een feit dat strafbaar is gesteld door het Zweedse recht (de omzetting van het kaderbesluit). Weigering is mogelijk als het feit dat aan het EAB te grondslag ligt naar het recht van de uitvoerende lidstaat niet strafbaar is. Hij haalt een eerdere strafzaak aan van een overlevering tussen Finland en Zweden waar hetzelfde probleem speelde (verschillende strafbare feiten waarvan één niet strafbaar in Zweden); dat probleem kon door Finland worden opgelost aangezien het in Finland mogelijk is een in kracht van gewijsde gegaan strafrechtelijk vonnis te herzien. Aangezien dat in Polen niet mogelijk is vraagt de rechter zich af hoe in deze zaak te beslissen en legt de volgende vraag voor aan het HvJEU: Kan een lidstaat de tenuitvoerlegging weigeren van een Europees aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd met het oog op de uitvoering van een vrijheidsstraf die wegens meerdere feiten samen is opgelegd, wanneer een van deze feiten geen strafbaar feit is naar het recht van de uitvoerende lidstaat en het in de uitvaardigende lidstaat niet mogelijk is de straf op te splitsen?

OVERIG

Rechtbank Amsterdam wil meer weten over Roemeense detentieomstandigheden ([Rb Amsterdam](#)) en [IRK Roemeense gevangenen en mensenrechten](#).

Op 5 april 2016 heeft het EU Hof beslist dat, indien er een algemeen risico bestaat op schending van mensenrechten vanwege detentieomstandigheden, de overleveringsrechter moet onderzoeken of dit risico ook in het concrete geval bestaat voor de opgeëiste persoon. In lijn daarmee heeft de IRK dan ook beslist dat aanvullende gegevens moeten worden ingewonnen bij de Roemeense autoriteiten voordat op het verzoek tot overlevering kan worden beslist.

Prejudiciële procedure

HvJEU – ARREST – 5 april 2016 – Zaak C-689/13 – PFE – Grote Kamer – [arrest](#)
[Zie onder: aanbesteding en overheidsopdrachten](#)

Privacybescherming en persoonsgegevens (C - S)

REGELGEVING EU – [Gegevensbescherming](#)

- Regels gegevensbescherming aangepast aan digitale tijdperk ([EP](#))
- Europa neemt rechtstreeks werkende verordening gegevensbescherming aan ([Ellen Timmer](#))
- Nieuwe Europese wet persoonsgegevens aangenomen ([Europa.nu](#))
- Nieuwe wetgeving bescherming persoonsgegevens goedgekeurd ([Europa decentraal](#))
- Welcome to the future of European Data Protection ([Panopticon](#))
- EU-regels bescherming persoonsgegevens goedgekeurd ([sconline](#))
- Europese Privacy Verordening is definitief ([recht.nl](#))
- Dr. F.J. Zuiderveen Borgesius, Mensen aanwijzen maar niet bij naam noemen: behavioural targeting, persoonsgegevens en de nieuwe Privacyverordening, in: [Tijdschrift consumentenrecht en handelspraktijken 2016, nr. 2](#)

CONSULTATIE

Public Consultation on the Evaluation and Review of the ePrivacy Directive, loopt tot 5 juli 2016 ([EC](#))

ADVIES HvJEU 1/2015 over PNR en Canada

Op 30 juni 2016 neemt de advocaat-generaal conclusie in de adviesaanvraag van het Europees Parlement over de uitwisseling van passagiersgegevens (PNR) met Canada (advies [1/15](#))

Deal uitwisseling passagiersdata goedgekeurd ([Europa.nu](#))

Raad neemt EU-Richtlijn persoonsgegevens van passagiers (PNR) aan ([Raad](#))

EU-VS PRIVACYSHIELD (SAFE HARBOR)

- Europese toezichthouders beoordelen EU-VS Privacyschild ([Europa decentraal](#))
- Opinion 1/2016 ([WG art.29](#))
- Lokke Moerel, De betekenis van de Safe Harbor uitspraak van het Europese Hof voor datadoorgiftes naar de VS, [NJB 2016, nr. 17](#)
- Mr. drs. N.M. Wisman, Safe Harbor – the sequel, in: [Privacy en informatie 2016, nr. 2](#)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Spanje: Clash between different chambers of the Supreme Court on the right to be forgotten – Miguel Peguera ([Inform's](#))

VK: Can privacy survive publicity? – Judgment in PJS ([Panopticon](#))

VK: When prurient curiosity meets privacy ([UK human rights blog](#))

LITERATUUR

Dr. F.J. Zuiderveen Borgesius, Mensen aanwijzen maar niet bij naam noemen: behavioural targeting, persoonsgegevens en de nieuwe Privacyverordening, in: [Tijdschrift voor Consumentenrecht en handelspraktijken 2016, nr. 2](#)

OVERIG

- The Commission's draft EU-US Privacy Shield adequacy decision: A Shield for Transatlantic Privacy or Nothing New under the Sun? ([EU law analysis](#))
- Drie keer belangrijk privacynieuws uit Europa ([de correspondent](#))
- Panama, privacy and power... ([Paul Bernals](#))
- Working Document 01/2016 on the justification of interferences with the fundamental rights to privacy and data protection through surveillance measures when transferring personal data ([WG art.29](#))
Rapport Big Data in een vrije en veilige samenleving van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid ([WRR](#))
- Tuesday's ruling could have a profound effect on the balance of private and public in the EU ([neurope](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces (B – C - S)

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Helmut Blum t. Oostenrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 6 EVRM. Disciplinaire maatregelen tegen een advocaat. Sprake van schending van artikel 6 EVRM door klager niet te horen voorafgaand aan het opleggen van een maatregel.

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Trapeznikov ea. t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Svetlana Vasilyeva t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 1 , EERSTE PROTOCOL. Beide zaken betreffen de klachten over het vernietigen van een voor hen positieve onherroepelijke uitspraak van een nationale rechter door een toezichtsprocedure die van kracht was tussen 2008 en 2012. In de zaak van Vasilyeva besloot de nationale rechter in 2007 dat het huis in eigendom toebehoorde aan verzoekster en niet kon worden gebruikt om de schuld te betalen van M, een persoon aan wie zij volmacht had gegeven voor de aankoop van het huis. In december 2007 werd deze civiele uitspraak definitief. Het presidium van de Kaliningrad-rechtbank beval in 2008 de inbeslagname van het huis om de schuld van M te betalen, waarbij zij zich baseerden op een uitspraak uit 2006 in een strafzaak tegen M, waaruit blijkt dat het huis van Vasilyeva is gekocht met fondsen van M.

In de zaken van Trapeznikov e.a. gaat het om een onherroepelijke uitspraak inzake een inflatiecorrectie op de sociale uitkeringen van verzoekers. Deze onherroepelijke uitspraken zijn vernietigd omdat zij in strijd waren met de wet of ongegrond. Het Hof oordeelt dat er in de zaak Vasilyeva sprake is van een schending van artikel 1 van het eerste protocol en in de zaak van Trapeznikov e.a. geen sprake is van een schending van artikel 6.

EHRM – ARREST – 12 april 2016 – Dumitru Gheorghe t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
[Zie onder: IE](#)

EHRM – ARREST – 21 april 2016 – Topallaj t. Albanië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 6 EVRM. Geschil over eigendom land: schending van artikel 6 EVRM door lengte van de procedure en schending van artikel 13 EVRM wegens gebrek aan effectief rechtsmiddel.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Kashlev t. Estland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ARTIKEL 6 EVRM. Kashlev stelt dat hij geen eerlijk proces heeft gehad in zijn strafzaak wegens zware mishandeling. Hij klaagt er in het bijzonder over dat hij is veroordeeld door het hof dat de vrijspraak uit eerste aanleg heeft vernietigd zonder de getuigen te horen die in eerste aanleg waren gehoord.

Verzoeker is in eerste aanleg vrijgesproken. De rechtbank vond de verklaringen van de getuigen onsamenhangend en tegenstrijdig. Het Openbaar Ministerie is in hoger beroep gegaan tegen deze beslissing en in appel beoordeelde het gerechtshof het bewijsmateriaal anders dan de rechtbank. In het bijzonder oordeelde het hof dat het feit dat de aandacht van de getuigen op verschillende details was gericht niet betekent dat hun verklaringen onbetrouwbaar of tegenstrijdig waren; het geeft enkel aan dat perceptie en geheugen per persoon verschillen. Verzoeker klaagt dat het hof hem enkel op basis van het dossier heeft veroordeeld zonder de betrouwbaarheid van de getuigen die in eerste aanleg zijn gehoord in hoger beroep te hebben getoetst. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van een schending van artikel 6.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – S.C. Britanic world t. Roemenië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Heropening civiele procedure in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel

De zaak betreft de civiele procedure met betrekking tot de verkoop van een stuk land, dat eigendom was van S.C. Britanic World S.R.L, en door een medewerker van dit bedrijf aan een ander bedrijf werd verkocht, welk verkoopcontract in laatste instantie nietig is verklaard, waarna op verzoek van de kopende partij de procedure werd heropend, de uitspraak werd vernietigd en de uitspraak in eerste instantie, waarbij de aanvraag tot nietigverklaring van het verkoopcontract werd verworpen, in stand werd gehouden. S.C. Britanic World S.R.L. klaagt op grond van artikel 6 dat hiermee het rechtszekerheidsbeginsel is geschonden en het hof stelt klager in het gelijk.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Murray t. Nederland – Grote Kamer – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)
[Zie onder: levenslang](#)

HvJEU – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 5 april 2016 – Zaak C-57/15 – United Video Properties – [conclusie](#)
[Zie onder: IE](#)

HvJEU – CONCLUSIE A-G BOT – 12 april 2016 – Zaak C-601/14 – Commissie/Italiaanse Republiek – [conclusie](#)

RICHTLIJN 2004/80/EG. Met haar beroep verzoekt de Europese Commissie het Hof om vast te stellen dat de Italiaanse Republiek, door geen schadevergoedingsregeling op te zetten voor slachtoffers van alle op haar grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, niet heeft voldaan aan haar verplichting op grond van artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven. De Italiaanse Republiek voorziet in haar nationale recht slechts voor bepaalde opzettelijke geweldsmisdrijven, zoals terroristische handelingen en misdrijven die verband houden met de maffia, in een dergelijke schadeloosstelling.

A-G: Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging vast te stellen dat de Italiaanse Republiek, door geen schadeloosstellingsregeling in te stellen voor slachtoffers van op haar grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, niet heeft voldaan aan de op haar rustende verplichting op grond van artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven.

HvJEU – CONCLUSIE A-G WAHL – 14 april 2016 – Zaak C-168/15 – Tomášová – Slowakije – [conclusie](#)
[Zie onder: consumentenrecht](#)

NOOT – bij EHRM 31 maart 2016 [Seton t. het VK](#)
Upholding fundamental rights or ensuring accurate verdicts? The ECtHR and the use of unchallengeable witness evidence. ([UK human rights](#))

NOOT – bij EHRM 15 maart 2016 [M.G.C. t. Roemenië](#)
Clothes on Trial: M.G.C. and the Need to Combat Rape Stereotypes
([Strasbourg observers](#))

REGELGEVING EU EU versterkt de rechten van kinderen in een strafprocedure
([Raad](#))

LITERATUUR Prof. mr. G. de Groot, 'Beginselen van procesrecht en de
hoogste rechter: mag, moet en gaat de Hoge Raad ooit in dialoog met het
EHRM?', [TCR 2016, p. 8-11](#)

Staatssteun (B)

HvJEU – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 14 april 2016 –
Zaak C-574/14 – PGE – Polen – [conclusie](#)

ARTIKEL 107 VWEU. ARTIKEL 4, lid 3, VEU. BESCHIKKING 2009/287/EG. Moet de door de Commissie toegestane staatssteun worden uitgekeerd op grond van de „oorspronkelijke” situatie van de begunstigde elektriciteitsbedrijven (en de productie-eenheden ervan), zoals bedoeld in de wet van 29 juni 2007, of conform de op het tijdstip van de tenuitvoerlegging van de steunmaatregel bestaande situatie (in casu boekjaar 2009)? Deze prejudiciële verwijzing biedt het Hof ten eerste de gelegenheid zijn rechtspraak over de exclusieve bevoegdheid van de Commissie om zich uit te spreken over de verenigbaarheid van staatssteun met de gemeenschappelijke markt te bevestigen. Ten tweede moet worden onderzocht welke van de twee door partijen onderschreven (door hen als „statisch” c.q. „dynamisch” aangeduide) uitleggingen dient te prevaleren bij de toepassing van beschikking 2009/287.

A-G: Artikel 107 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 3, VEU en artikel 4, lid 2, van beschikking 2009/287/EG moet aldus worden uitgelegd dat wanneer de Europese Commissie staatssteun verenigbaar met de interne markt verklaart, de nationale rechter niet mag nagaan of de nationale bepalingen ter vaststelling van die staatssteun in overeenstemming zijn met de richtsnoeren in de methode voor gestrande kosten. Artikel 107 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 3, VEU, artikel 4, leden 1 en 2, van beschikking 2009/287 en de punten 3.3 en 4.2 van de methode voor gestrande kosten, dient aldus te worden uitgelegd dat het er niet aan in de weg staat dat bij de jaarlijkse aanpassing van de compensatie voor gestrande kosten wordt uitgegaan van de situatie van de concerns zoals bedoeld in de nationale wetgeving betreffende de door de Commissie goedgekeurde staatssteunregeling. Het staat aan de nationale rechter het nationale recht uit te leggen teneinde in overeenstemming daarmee de gevolgen van wijzigingen in de samenstelling van de concerns in de elektriciteitssector die staatssteun ontvangen in goede banen te leiden; het na aanpassing als gevolg van de nieuwe omstandigheden vastgestelde bedrag van die steun mag evenwel niet hoger liggen dan het in beschikking 2009/287 bepaalde maximum en er mag geen afbreuk worden gedaan aan die beschikking.

HvJEU – CONCLUSIE A-G BOBEK – 21 april 2016 – Zaak C-270/15 P –
België/Commissie – [conclusie](#)

Over financiering BSE-tests met staatsmiddelen en de kwalificatie staatssteun

VERORDENING (EG) nr. 999/2001. ARTIKEL 107 VWEU. België heeft voor het Gerecht verzocht om nietigverklaring van het besluit van de Commissie voor zover daarin de Belgische maatregelen ter financiering van BSE-tests in de rundveesector met staatsmiddelen als staatssteun werden aangemerkt. Het heeft in het kader van één enkel middel aangevoerd dat de maatregel in kwestie geen staatssteun vormde aangezien daarmee geen selectief voordeel werd verleend aan ondernemingen in de rundveesector.

A-G: Ik geef het Hof in overweging om de hogere voorziening af te wijzen ten aanzien van het tweede middel ervan.

GERECHT EU – ARREST – 22 april 2016 – Zaken [T-56/06 RENV II \(Frankrijk/Commissie\)](#), [T-69/06 RENV II en T-50/06 RENV II \(Ierland/Commissie\)](#), [T-60/06 RENV II en T-62/06 RENV II \(Italië/Commissie\)](#) – [persbericht](#)

Gerecht: Het Gerecht bevestigt beschikking 2006/323/EG betreffende de door, onderscheidenlijk, Frankrijk, Ierland en Italië ten uitvoer gelegde accijnsvrijstelling voor bij de productie van aluminiumoxide.

EUROPESE COMMISSIE – Nieuw besluit EC na arrest Gerecht EU van 30 juni 2015 in gevoegde zaken T-186/13, T-190/13 en T-193/13, (Gemeente Leidschendam-Voorburg)

Verlaging verkoopprijs grond door Leidschendam-Voorburg vormt geen staatssteun

Besluit (EU) 2016/649 van de Commissie van 15 januari 2016 betreffende maatregel SA.24123 (12/C) (ex 11/NN) die Nederland ten uitvoer heeft gelegd – Vermeende verkoop van grond onder de marktprijs door de gemeente Leidschendam-Voorburg (Kennisgeving geschied onder nummer C(2016) 85), C/2016/0085, [PB L 109 van 26.4.2016](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 12 april 2016 – Zaak C-135/16 – Georgsmarienhütte e.a. – [verwijzing*](#)

ARTIKEL 107 VWEU. De vier verzoeksters zijn onderdeel van het Georgsmarienhütteconcern (staalindustrie). Het zijn 'bijzonder energie-intensieve bedrijven' die een wettelijke mogelijkheid hebben bij de betreffende Duitse autoriteit (BAFA) te verzoeken om maximering van de 'EEG-heffing, een heffing voor alle stroomverbruikers, ter bevordering van hernieuwbare energie. Voor alle vier verzoeksters is (in 2012 en 2013) bij 'maximeringsbesluiten' een bovengrens vastgesteld voor de EEG-heffing. Deze zijn later ingetrokken. Verzoeksters hebben daartegen bij BAFA bezwaar gemaakt, dat is afgewezen. De intrekking vond plaats naar aanleiding van een besluit van de Europese Commissie dat de door Duitsland gehanteerde speciale vergoedingsregeling voor 2013 en 2014 in beginsel in strijd is met VWEU artikel 108 lid 3 maar onder bepaalde voorwaarden toch verenigbaar is met de interne markt. Het gaat dan met name om de terugvorderingsverplichting. De verwijzende rechter stelt vast dat verzoeksters de uitleg door de Europese Commissie van de VWEU artikelen 107 en 108 in twijfel trekken. Zij ontkennen voordeel en selectiviteit van de maatregel en wijzen erop dat bevordering van hernieuwbare energie in Duitsland zonder de maatregel niet

denkbaar zou zijn. De rechter verwijst verder naar de door Duitsland bij het Gerecht aangespannen zaak T-47/15 Duitsland/Commissie tot nietigverklaring van het besluit van de Europese Commissie. Op grond van artikel 288 VWEU is Duitsland echter verplicht het besluit uit te voeren. Of de maximering als steun moet worden aangemerkt hangt af van het antwoord op de vraag of de juridische beoordeling van de Europese Commissie in haar besluit van 25 november 2014, dat bij de kortingen op de EEG-heffing voor energie-intensieve ondernemingen (in beginsel) sprake is van een steunmaatregel van de Staat of met staatsmiddelen bekostigd, die inzonderheid gelet op artikel 107, onder b) en c), VWEU niet verenigbaar is, juist is. Is het besluit van de Europese Commissie van 25 november 2014 in strijd met het VWEU doordat de Commissie de maximering van de EEG-heffing aanmerkt als steun in de zin van artikel 107 VWEU?.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 22 april 2016 – Zaak C-155/16 – Sarval Sud-Est e.a. – [verwijzing*](#)
[Zie onder: aanbesteding en overheidsopdrachten](#) (gaat over de Franse Rendac)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 3 maart 2016 (26.4.2016 ECER) – Zaak C-150/16 – Fondul Proprietatea – [verwijzing*](#)

ARTIKELEN 107 en 108 VWEU. Verzoekster (aandeelhouder) maakt bezwaar tegen twee besluiten van verweerster. Met het eerste besluit wordt ingestemd met verval van recht op een vordering en (in plaats daarvan) met de overname van Elektrocentrale Grup SA (EG) van een (niet-winstgevende) thermo-elektrische centrale alsmede de 280 werknemers daarvan. Het tweede besluit betreft het afzien van een overeenkomst voor de huur van de hydrotechnische voorzieningen en dergelijke die bij de centrale behoren. Verzoekster stelt dat de onderneming is afgedwaald van haar maatschappelijk doel en dat alle rechtshandelingen van een ondernemer op het behalen van winst gericht moeten zijn. Zij wijst erop dat de Roemeense staat de enige aandeelhouder van EG is en daarnaast ook meerderheidsaandeelhouder van COE. ROE handelt hiermede niet in het algemeen belang maar uitsluitend met de bedoeling EG een vermogensvoordeel te verschaffen en haar op de elektriciteitsmarkt te houden. De vraag die de verwijzende rechter moet beantwoorden is of het besluit van de AVVA staatssteun voor de energieproducent tot gevolg heeft. Hij wijst op de bij het HvJEU recent voorgelegde vergelijkbare vragen in zaak C-22/16.

NOOT – bij HvJEU 11 november 2015, C-505/14 (Klausner Holz)
Prof.mr. A.S. Hartkamp, De spanning tussen gezag van gewijsde en het Europese doeltreffendheidsbeginsel, in: [Ars Aequi 2016, nr. 4](#)

REGELGEVING EU – Rentepercentage terugvordering staatssteun
Mededeling van de Commissie betreffende de thans bij terugvordering van staatssteun toe te passen rentepercentages en de referentie- en disconteringspercentages voor 28 lidstaten, zoals die vanaf 1 mei 2016 gelden (Bekendgemaakt overeenkomstig artikel 10 van Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie van 21 april 2004 (PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1)), [PB C 135 van 16.4.2016](#)

EUROPESE COMMISSIE

- Commission refers Greece to Court for failure to recover incompatible aid from LARCO and United Textiles ([EC](#))
- Besluit (EU) 2016/634 van de Commissie van 21 januari 2016 betreffende steunmaatregel SA.25338 (2014/C) (ex E 3/2008 en ex CP 115/2004) ten uitvoer gelegd door Nederland – Vrijstelling vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen, C/2016/0167, [PB L 113 van 27.4.2016](#)

Strafrecht algemeen

LITERATUUR

Michiel Luchtman, Kroniek van het Europees strafrecht, in: [NJB 2016, nr. 15](#)

Technische voorschriften

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 19 april 2016 – Zaak C-144/16 – Município de Palmela – [verwijzing*](#)

Vragen over gevolgen niet nakoming van plicht van lidstaten om implementatiewetgeving ter kennis van de EC te brengen

RICHTLIJN 98/34/EG. Verweerster (de Portugese voedsel- en warenautoriteit) heeft verzoekster een boete opgelegd wegens inbreuk op veiligheidsvereisten voor speeltoestellen. Verzoekster gaat in beroep, en de rechtbank heeft de wet buiten toepassing verklaard en het besluit vernietigd. Verweerster neemt een nieuw besluit waarbij verzoekster opnieuw een boete wordt opgelegd. Verzoekster stelt dat de (gewijzigde) wet niet van toepassing is omdat de gewijzigde wetteksten niet zoals voorgeschreven bij richtlijn 98/34 ter kennis van de Europese Commissie zijn gebracht. De verwijzende rechter concludeert dat lidstaten daadwerkelijk verplicht zijn om de Europese Commissie alle normen mee te delen die technische voorschriften of specificaties bevatten, alsook latere wijzigingen die een verandering van het toepassingsgebied of een verkorting van het oorspronkelijk geplande tijdschema voor de toepassing tot gevolg hebben of specificaties of eisen toevoegen waardoor de regeling stringenter wordt. De nieuwe wet uit 2009 wijzigt de oorspronkelijke wet van 1997 op verschillende punten, met name op het gebied van veiligheid en etikettering. De rechter vraagt zich af of het verzuim om de wettelijke regeling ter kennis te brengen enkel leidt tot de niet-toepasselijkheid van de technische normen die niet ter kennis zijn gebracht, zoals de eerste rechter heeft vastgesteld, dan wel dat het moet leiden tot de niet-toepasselijkheid van de hele wettelijke regeling waarin deze normen vervat zijn, zoals verzoekster betoogt.

Terrorisme

- Kamer verdeeld over bestuurlijke terrorismebestrijding ([sconline](#))
- Mr. dr. Aernout Nieuwenhuis, 'Vrijheid van godsdienst en de grens tussen radicale en strafbare uitlatingen', [TvRRB 2015-3, p. 6-25](#)

Vennootschappen en vrijheid van vestiging (C – Fi)

HVJEU – ARREST – 7 april 2016 – Zaak C-483/14 – KA Finanz – [arrest](#)

RICHTLIJN 78/855/EEG. RICHTLIJN 2005/56/EG. Het betreft een geding tussen enerzijds de in Oostenrijk gevestigde onderneming KA Finanz, die de rechtsoptolger is van de in Cyprus gevestigde onderneming Kommunalkredit International Bank, en anderzijds de in Oostenrijk gevestigde onderneming Sparkassen Versicherung, betreffende een vordering waarmee Sparkassen Versicherung van KA Finanz voldoening vraagt van de rente op achtergestelde leningen waarop zij bij Kommunalkredit had ingetekend voordat Kommunalkredit door overname fuseerde met KA Finanz.

Hof: Het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat:

- *de uitlegging van door de overgenomen vennootschap afgesloten leningsovereenkomsten als die welke in het hoofdgeding aan de orde zijn, de nakoming van de uit die overeenkomsten voortvloeiende verplichtingen en de wijzen waarop deze kunnen tenietgaan, na een grensoverschrijdende fusie door overneming worden beheerst door het recht dat ook vóór deze fusie al op deze overeenkomsten van toepassing was;*
- *in een geval als dat van het hoofdgeding, de bescherming van de schuldeisers van de overgenomen vennootschap wordt geregeld door het nationale recht dat op die vennootschap van toepassing was.*

Artikel 15 van de Derde richtlijn (78/855/EEG) verleent geen rechten aan de emittent van effecten waaraan bijzondere rechten verbonden zijn maar die geen aandelen zijn, maar wel aan de houders ervan.

- KA Finanz. The CJEU finds it does not need to entertain the corporate exception in European PIL and turns to EU corporate law instead. ([GAVL](#))

HvJEU – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 12 april 2016 – Zaak C-176/15 – Riskin en Timmermans – [conclusie](#)

ARTIKEL 63 VWEU. Mag een lidstaat in het kader van de winstbelasting een belegging in vennootschappen van een derde land gunstiger behandelen dan een belegging in vennootschappen van andere lidstaten? Het Hof van Justitie zal in casu met betrekking tot de Belgische regelingen voor de verrekening van buitenlandse bronbelasting op dividenden twee zaken dienen te verduidelijken. Ten eerste rijst de fundamentele vraag, of een minder gunstige behandeling van investeringen in andere lidstaten ten opzichte van investeringen in derde landen, maar niet ten opzichte van binnenlandse investeringen, überhaupt het vrije verkeer van kapitaal kan beperken. In voorkomend geval dient dan ten tweede, in een geval dat tot dusver nog niet door het Hof werd onderzocht, de rechtvaardigende invloed van dubbelbelastingverdragen te worden geanalyseerd.

A-G: Artikel 63, lid 1, VWEU staat niet in de weg aan een nationale regeling die op grond van een verplichting ingevolge een met een derde land gesloten dubbelbelastingverdrag de bronbelasting die door het derde land wordt geheven over dividenden van aldaar gevestigde vennootschappen, algemeen verrekent met de belasting die op nationaal niveau bij ingezeten aandeelhouders over deze dividenden wordt geheven, terwijl aan een dergelijke verrekening extra voorwaarden worden gesteld wanneer het gaat om dividenden die worden uitgekeerd door vennootschappen die in een andere lidstaat zijn gevestigd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 8 april 2016 – Zaak C-106/16 – Polbud – Wykonawstwo – [verwijzing](#)*

Vragen over grensoverschrijdende omzetting van een vennootschap en nationale eisen voor schrapping uit handelsregister

ARTIKELEN 49 en 54 VWEU. Verzoekster is een in Polen opgerichte vennootschap met beperkte aansprakelijkheid waarvan de in oktober 2011 aangevraagde liquidatie is beëindigd. Zij heeft verzocht om schrapping uit het Poolse handelsregister wegens verplaatsing van haar zetel naar Luxemburg. Zij voldoet echter niet aan de vereisten die in de nationale procedure voor schrapping uit het register zijn gesteld. Verzoekster stelt dat dit niet nodig is omdat geen sprake is van ontbinding van de vennootschap. De rechter wijst op uitspraken van het HvJEU volgens welke vennootschappen in staat moeten worden gesteld de rechtspersoonlijkheid te handhaven bij grensoverschrijdende omzetting, maar dat de bepalingen inzake registratie wel dienen te worden nageleefd met het oog op bescherming van derden. Verzoekster gaat in beroep en daarna in cassatie bij de verwijzende rechter. De verwijzende cassatierechter vraagt zich af of sprake is van een effectieve grensoverschrijdende omzetting van de vennootschap. Er is geen geharmoniseerde EU-regelgeving, maar duidelijk is dat een vennootschap niet tegelijkertijd onderworpen kan zijn aan de nationale regelingen van twee verschillende lidstaten. In het bijzonder rijst voor hem de vraag of het toegestaan is de gestelde nationaalrechtelijke vereisten in de registratieprocedure op te leggen die kunnen leiden tot beperkingen van de Unierechtelijke vrijheden uit hoofde van dwingende redenen van algemeen belang (bescherming van de belangen van de schuldeisers, de minderheidsaandeelhouders en de werknemers van de migrerende onderneming). Aangehaalde jurisprudentie: C-210/06 Cartesio; C-378/10 VALE;

Vervoerrecht

LITERATUUR

Dr. W. Verheyen, Afbakening van het toepassingsgebied van vervoerverdragen door de nationale wetgever: aanleiding tot parallelle procedures onder Brussel I(bis)?, in: [Nederlands tijdschrift voor handelsrecht, 2016, nr. 2](#)

Vrij verkeer

HvJEU – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 21 april 2016 – Zaak C-15/15 – New Valmar – België – [persbericht](#) – [conclusie](#)

De verplichting in een decreet van de Vlaamse Gemeenschap om facturen met een grensoverschrijdend karakter op straffe van nietigheid uitsluitend in het Nederlands op te stellen is in strijd met het Unierecht

ARTIKELEN 35 en 45 VWEU. New Valmar, met maatschappelijke zetel in het Nederlandse taalgebied van België, en de in Italië gevestigde vennootschap Global Pharmacies Partner, hebben een overeenkomst van bepaalde duur tot en met 31 december 2014 waarbij laatstgenoemde werd aangesteld als de exclusieve concessiehouder van New Valmar op Italiaans grondgebied. Overeenkomstig artikel 18 van deze concessieovereenkomst werd deze beheerst door het Italiaanse recht en waren de rechtbanken van Gent bevoegd om kennis te nemen van eventuele betwistingen tussen de partijen. New Valmar heeft deze overeenkomst voortijdig beëindigd. New Valmar heeft de Rechtbank van Koophandel te Gent verzocht Global Pharmacies partner te veroordelen tot betaling van een bedrag van ongeveer 234 192 EUR ter voldoening van een aantal onbetaalde facturen. Global Pharmacies Partner heeft met een tegeneis verzocht om New Valmar te veroordelen tot betaling van een schadevergoeding van 1 467 448 EUR ingevolge de foutieve beëindiging van hun concessieovereenkomst.

A-G: Volgens de bewoordingen van de prejudiciële vraag verzoekt de verwijzende rechter het Hof om uitlegging van artikel 45 VWEU, waarin het vrije verkeer van werknemers binnen de Unie is neergelegd. Het lijkt mij echter duidelijk dat hier sprake is van een materiële vergissing, die mogelijk samenhangt met het feit dat het arrest Las – een precedent waaraan in de verwijzingsbeslissing ruime aandacht wordt besteed – dit artikel betrof. Hoe dan ook lijkt het geen twijfel dat het hoofdgeding niet binnen de werkingssfeer van deze bepaling valt, aangezien het betrekking heeft op handelsbetrekkingen tussen een Belgische en een Italiaanse vennootschap, en het dossier geen aanknopingspunten met het vrije verkeer van werknemers bevat. Artikel 35 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een regeling van een gefedereerde eenheid van een lidstaat, zoals die welke in het hoofdgeding aan de orde is, die elke onderneming die haar exploitatiezetel op het grondgebied van deze eenheid heeft, de verplichting oplegt om facturen met een grensoverschrijdend karakter, of althans bepaalde verplichte vermeldingen daarvan, uitsluitend op te stellen in de officiële taal van deze gefedereerde eenheid, op straffe van door de rechter ambtshalve vast te stellen nietigheid.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 15 april 2016 – Zaak C-52/16 en C-113/16 – SEGRO e.a.– [verwijzing*](#)

[Zie onder: eigendomsrecht](#)

OVERIG - Liberalisering van het Europese spoor
'Spoorbedrijf móét wel internationaal zijn om succesvol te zijn', Interview eurocommissaris ([NRC](#))

Vrijheid van meningsuiting

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Novikova t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Optreden door Russische autoriteiten jegens uitvoerders van niet-gewelddadige eenpersoons demonstraties in strijd met het recht op vrijheid van meningsuiting

ARTIKEL 10 EVRM. Klagers klagen op grond van artikel 10 dat zij door de Russische autoriteiten naar aanleiding van door hen gehouden demonstraties zijn opgepakt en enkele uren zijn vastgehouden en in een aantal gevallen zijn veroordeeld. Het hof oordeelt dat hun recht op vrijheid van meningsuiting is geschonden, nu door de autoriteiten geen relevante en toereikende motivering is gegeven voor hun handelen en klagers hun mening hebben geuit op een niet-gewelddadige wijze.

NOOT – bij arrest EHRM 29 maart 2016 [Bédat t. Zwitserland](#)
Guest Post: Grand Chamber Judgment Bédat v Switzerland ([ECHR blog](#))

LITERATUUR

Mr. dr. Aernout Nieuwenhuis, 'Vrijheid van godsdienst en de grens tussen radicale en strafbare uitlatingen', [TvRRB 2015-3, p. 6-25](#)

OVERIG

Today's The Anniversary Of A Landmark Freedom Of The Press Case ([rights info](#))

Vrijheid van vereniging

EHRM – ARREST – 5 april 2016 – Kortvelyessy t. Hongarije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Sprake van schending van artikel 11 EVRM door een demonstratie te verbieden vanwege de problemen die dat voor het verkeer zou kunnen opleveren. Geen juiste belangenafweging: de bewuste straat was breed genoeg voor het houden van een demonstratie zonder het verkeer daarbij onevenredig te hinderen.

EHRM – ARREST – 26 april 2016 – Cumhuriyet Halk Partisi – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)

ARTIKEL 11 EVRM. Betreft de inbeslagname van een groot deel van de bezittingen van een Turkse politieke partij naar aanleiding van een inspectie van de boeken 2007-2009. Het hof oordeelt dat op zichzelf het instellen van een onderzoek naar de financiën van een politieke partij geen schending van artikel 11 oplevert. Daarbij is wel vereist dat duidelijk is op grond van welke wettelijke bepaling een onderzoek wordt gedaan en welke sancties daar eventueel op volgen. In het onderhavige geval was dat onvoldoende duidelijk en zelfs dubbelzinnig waardoor sprake is van schending van artikel 11 EVRM.

DEEL 2 – OVERIGE INFORMATIE

Algemeen

- EU Justice Scoreboard 2016: learning from each other to improve the effectiveness of national justice systems ([EC](#))
- Rechtsstelsels EU toegankelijker ([Mr online](#))

Cursus en opleiding

De in deze maand toegevoegde cursussen en opleidingen zijn blauw gemarkeerd. Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

ONDERWERP	DATUM	TITEL
AANBESTEDING	podcast	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
AANBESTEDING	16-17 juni 2016	Recent Developments in European Public Procurement and CaseLaw, EIPA, Maastricht
AANBESTEDING	20-21 okt 2016	European Public Procurement, PPP/Private Finance and Concessions, EIPA, Dubrovnik
AANBESTEDING	3 en 10 nov 2016	Aanbestedingsrecht en Mededingingsrecht, OSR, Utrecht, 10.00-16.30 uur
AANBESTEDING	3 of 10 nov 2016	Basiscursus Nederlands en Europees aanbestedingsrecht, OSR, Utrecht, 10.00-16.30 uur
ALGEMEEN	webcollege	Europees recht in Nederland, Amsterdam law academy
ALGEMEEN	webcollege	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR
ALGEMEEN	e- learning	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
ALGEMEEN	webcollege	'Europees recht in Nederland', Amsterdam law academy, 2 uur
ALGEMEEN	27 juni – 8 juli 2016	Summer School on EU Law and its Implementation, EIPA, Luxemburg
ALGEMEEN	6-dec-16	EVRM algemeen, SSR, Utrecht
ARBEID	23-24 mei 2016	EU Gender Equality Law, ERA, Trier
ASIEL&MIGR	webcollege	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
ASIEL&MIGR	12-13 mei 2016	Annual Conference on European Migration Law 2016, ERA, Brussel
ASIEL&MIGR	24-mei-16	Nieuwe Asielprocedure- en Opvangrichtlijn, Stichting migratierecht, Utrecht, 12.30-17.15 uur

ONDERWERP	DATUM	TITEL
GEZONDHEID	19-20 mei 2016	<u>Annual Conference on EU Law in the Food Sector 2016, ERA, Trier</u>
GRONDRECHTEN	6-7 juni 2016	<u>Current Reflections on EU Anti-Discrimination Law, ERA, Trier</u>
GRONDRECHTEN	13-15 juni 2016	<u>EU Disability Law and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ERA, Trier (bedoeld voor Judges(especially employment and criminal), prosecutors and othermembers of the judiciary, no fee)</u>
GRONDRECHTEN	4-13 juli 2016	<u>Venice Academy of Human Rights "Backlash against HumanRights?" , Venetië, EIUC, deadline: 29 mei 2016</u>
HANDEL	19-20 mei 2016	<u>Understanding the Transatlantic Trade and Investment Partnership(TTIP), EIPA, Maastricht</u>
IE	e-learning	<u>How to make the best use of the case law of the CJEU on EUcopyright in your legal practice? Ten questions on Europeancopyright law, ERA</u>
IE	16-jun-16	<u>The Adoption of the EU Directive on Trade Secrets, ERA, Brussel</u>
IE	27 juni – 1 juli 2016	<u>Summer Course on European Intellectual Property Law, ERA, Trier</u>
INSOLVENTIE	12-13 mei 2016	<u>Cross-border Insolvency Proceedings, ERA, Trier</u>
IPR	16-17 juni 2016	<u>Conference on 'Sales Law and Conflict of Laws from Ernst Rabel untilToday', Munchen</u>
IPR	8-9 sept 2016	<u>Conference on the Hague Principles on Choice of Law, Luzern,</u>
MEDEDINGING	2-jun-16	<u>What's New in Art 102 TFEU? Latest Issues on Price and Non-price Related Conduct Live stream of the afternoon workshop 2nd of June; Starting time: 14:15, ERA</u>
MEDEDINGING	3-jun-16	<u>Boosting the Enforcement of EU Competition Law at Domestic Level, Radboud, Nijmegen</u>
MEDIA	2-3 juni 2016	<u>Annual Conference on European Media Law 2016, ERA, Brussel</u>
MEDIATION	27 juni – 1 juli 2016	<u>Summer Course on Alternative Dispute Resolution, ERA, Trier</u>
MILIEU & NATUUR	podcast	<u>EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013</u>
MILIEU & NATUUR	17-jun-16	<u>Workshop „The preliminary reference procedure as a compliance mechanism of EU environmental law“, Brussel</u>
MILIEU & NATUUR	20-24 juni 2016	<u>IUCNAEL 2016 Colloquium: "The Environment in Court – Environment protection in national and international courts, tribunals,and compliance mechanisms, Pluricourts, Oslo, Noorwegen</u>

ONDERWERP	DATUM	TITEL
MILIEU & NATUUR	27 juni – 1 juli 2016	<u>Summer Course on European Environmental Law, ERA, Trier</u>
MILIEU & NATUUR	29 aug – 2 sept 2016	<u>Summer Programme on International and European Environmental Law: Making it Work, Asser instituut</u>
PENSIOENEN	10 en 12 mei 2016	<u>Europees Pensioenrecht 2016, UU, Utrecht, 16.00-20.00 uur</u>
PRIVACY	4-8 juli 2016	<u>Summer course privacy Law and Policy, 4-8 July 2016, UvA</u>
SPORT	26-mei-16	Sport recht, Asser
STAATSSTEUN	19-20 mei 2016	<u>State Aid Proceedings and Litigation, ERA, Trier</u>
STAATSSTEUN	27-28 juni 2016	<u>Advanced State Aid Seminar, EIPA, Maastricht</u>
STRAF	<u>e-learning</u>	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
STRAF	12-13 mei 2016	<u>Double Prosecution and Conflicts of Jurisdiction in Cross-border Criminal Proceedings, ERA, Trier ERA offers a special reduced registration fee of 175€ (instead of 264€) to ALL judges and prosecutors from EU Member States</u>
STRAF	22-27 mei 2016	Studieweek Samenwerking in strafzaken tussen Duitsland en Nederland. Wustrau, Duitsland. Het programma staat op de wiki Cursus & opleiding (alleen intern). Er is plaats voor in totaal 20 deelnemers en is bedoeld voor rc's, rechters en IRC's. Vanwege de opzet van de studieweek is het van belang dat u ervaring heeft in de samenwerking met Duitsland.
STRAF	11-jun-16	<u>Basic Training Course on Legal and Technical Aspects of Cybercrime and E-Evidence, ERA, Krakau</u>
STRAF	13-14 juni 2016	<u>The Role of the National Judge in EU Judicial Cooperation in Criminal Matters, EIPA, Luxembourg.</u>
STRAF	7-8 juli 2016	<u>Conference on the State of Play of the Establishment of a European Public Prosecutor's Office (EPPO), Asser instituut</u>
STRAF	23-24 juni 2016	<u>Supervising Matters Related to Detention, ERA, Straatsburg</u>
STRAF	20-24 juni 2016	<u>Summer Course on European Criminal Justice, ERA, Trier</u>
SZ	19-20 mei 2016	<u>Annual Conference on European Social Security Law 2016, ERA, Trier</u>
TERRORISME	30 mei – 2 juni 2016	<u>Summer Law Program on International Criminal Law and International Legal & Comparative Approaches to Counter-Terrorism, Asser instituut</u>
TERRORISME	29 aug – 2 sept 2016	<u>Advanced Summer Programme on Countering Terrorism: Legal Challenges and Dilemmas, Asser instituut</u>

Zie ook:

- [Catalogus 2016 "European Centre for Judges and Lawyers Catalogue"](#) – EIPA
- [ERA e-Learning Courses at a glance](#)

Informatievoorziening (alleen voor de rechtspraak)

Europese ECLI databank

De door de Europese Commissie ontwikkelde 'ECLI search engine' is afgelopen week 'live' gegaan. In deze jurisprudentiedatabank zijn nu reeds bijna vier miljoen uitspraken geïndexeerd: uit Spanje, Frankrijk, Nederland, Duitsland, Slovenië, Tsjechië en Finland alsmede van het Europees Hof van Justitie, het Europees Patentbureau en uit de JuriFast-databank van ACA-Europe. Naar verwachting zullen meer landen en gerechten binnenkort aansluiten.

De [ECLI Search Engine](#) kan worden geraadpleegd op het Europese e-Justice portaal. Een deeplink naar uitspraken in deze databank kan worden gemaakt als: <https://e-justice.europa.eu/ecli/> met daarachter de ECLI.

Voor meer informatie: Marc van Opijnen: marc.opijnen@koop.overheid.nl

Kennisportaal Europees recht

Een handige startpagina is het [Kennisportaal Europees recht](#) op de wiki. Deze pagina bevat links naar alle informatiebronnen binnen en buiten de rechtspraak op het gebied van Europees recht. Het bevat ook een link naar de teksten van het EVRM, het VEU en het VWEU en het Handvest grondrechten.

Actuele nieuwsberichten staan op [Intro Europees](#) en op twitter:

[@EuropeanCourts](#) en [JoanneBik1](#)

Nieuwsbrieven

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof](#) (ECER website)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk](#) (INTRO) – nr. 2, 2015
- [Brussels law societies](#) (nieuw: nu externe link): april 2016
- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam](#) (alleen intern): december 2015
- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk stafbureau](#)
- [Information note ECHR](#): maart 2016
- [EASO information note](#): maart 2016

NL prejudiciële verwijzingen

Instantie	datum	ECLI-nummer	onderwerp	zaaknr	AG	arrest	PG	Eind-uitspraak
Hof Arnhem-Leeuwarden	19 april 2016	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw					
Hoge Raad	29 maart 2016	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel&migratie					
Rb Den Haag	9 maart 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE					
Rb Midden-NL	24 februari 2016	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16				
Hoge Raad	29 januari 2016	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16				

Vacatures

Websites

- [EURES: the European job mobility portal](#) van de Europese Commissie
- [European personnel selection office \(EPSO\)](#): Vacatures en concours) bij EU- instellingen
- [Euractiv Europese vacatures](#): Overige Europese vacatures
- Europa decentraal: nieuwe vacatures nationale experts ([Europa decentraal](#))